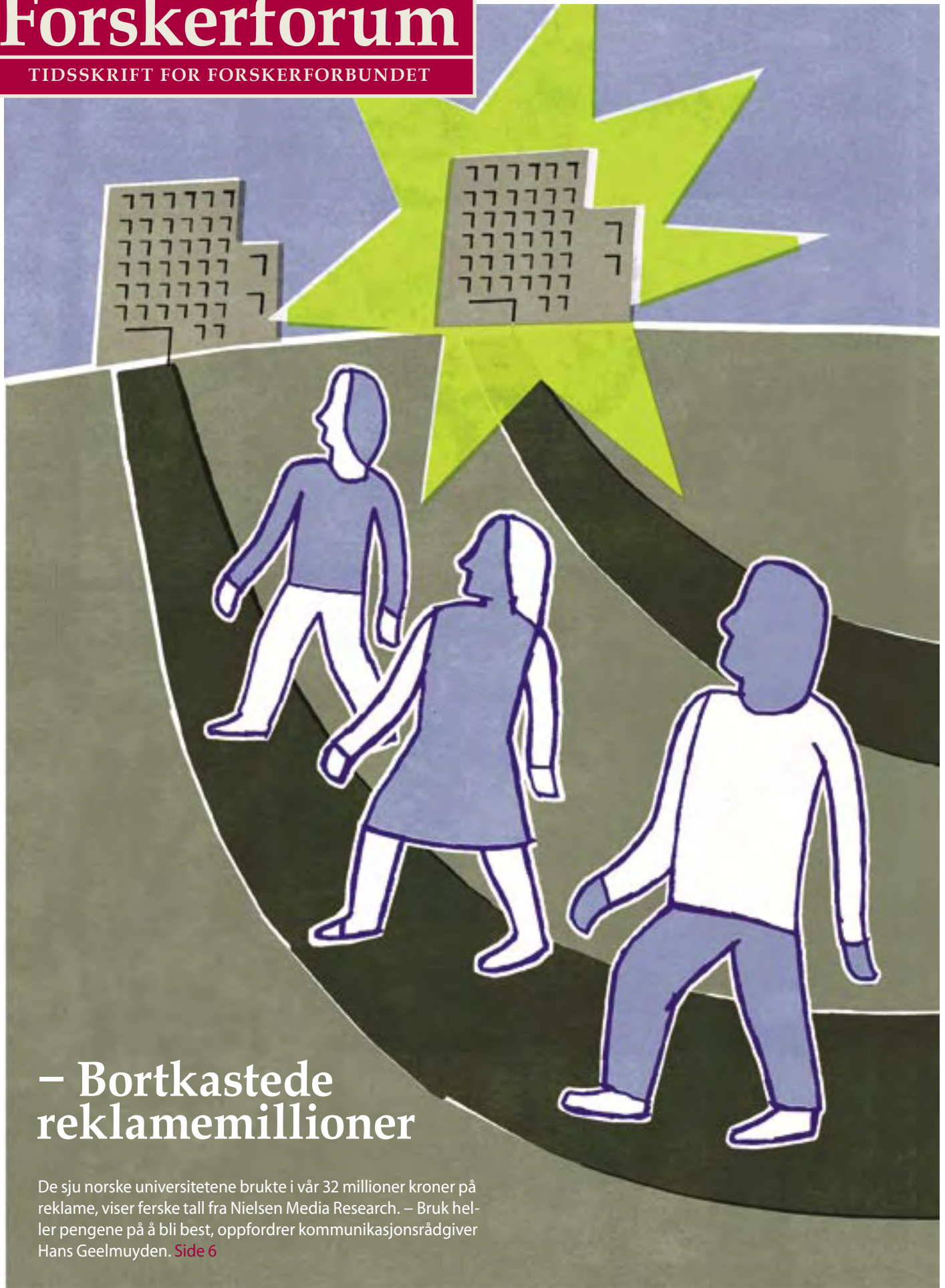

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

– Bortkastede reklamemillioner

De sju norske universitetene brukte i vår 32 millioner kroner på reklame, viser ferske tall fra Nielsen Media Research. – Bruk heller pengene på å bli best, oppfordrer kommunikasjonsrådgiver Hans Geelmuyden. [Side 6](#)

Nr. 7/2007 – 39. årgang
Tidsskrift for Forskerforbundet
Forskerforum blir redigert etter Redaktørplakaten.
Redaksjonen avsluttet 28. august 2007.

REDAKSJON
REDAKTØR: Ingar Myking
REDAKSJONSSEKRETÆR: Kjetil A. Brottveit
JOURNALIST: Ida Kvittingen
BLADBUNAD: Ragnhild Gram

REDAKSJONSRÅD
Martin Eide, professor UiB
Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiTø
Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ADRESSE
Forskerforum, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon: 21 02 34 00/ Telefaks: 21 02 34 01
E-post redaksjon:
i.myking@forskerforbundet.no,
k.brottveit@forskerforbundet.no
i.kvittingen@forskerforbundet.no

Trykk/ekspedisjon: Øyvind Glomvik AS
ISSN 0800-1715
Opplag: 16 750

ANNONSER
Arne Aardalsbakke
Telefon: 64 87 67 90
Telefaks: 64 87 67 91
E-post: forskerforum@c2i.net

Format
1/1 side 1990
1/2 side 1190
1/3 side 850
1/4 side 650

Stilling/kunngjøring: kr 28,- pr spaltemm.
Alle priser er oppgitt ekskl. mva.

UTGIVELSESPLAN
8/2007 1. oktober 2007
9/2007 5. november 2007
10/2007 3. desember 2007
1/2008 2. januar 2008

Neste nummer: 1. oktober 2007. Deadline: 19. september.
Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte
innsendte innlegg. Sender du inn stoff, legg ved
diskett eller bruk e-post/vedlegg.

Internett: www.forskerforbundet.no
Illustrasjon: Kari Stai/Patron

aktuelt

5 HVEM SKAL STYRE PSYKOLOGISK FAKULTET I BERGEN?

Instituttene ved Det psykologiske fakultet på Universitetet i Bergen er lagt ned. Det fører til forvirring og misnøye blant de ansatte. Flere har sluttet på grunn av omorganiseringen.

6 PYNTER SEG FORGJEVES

Lærestedene bruker millioner på reklamekampanjer for å tiltrekke seg nye studenter. Kommunikasjonsrådgiver Hans Geelmuyden tror effekten er liten.

8 KRITISERER BELØNNINGSSYSTEMET

I en evalueringsrapport kom forskere med så sterk kritikk av inntensivsystemet for forskning at de fikk beskjed av Kunnskapsdepartementet om å moderere konklusjonene sine.

10 GRATIS FORSKNINGSRESULTATER

Forskningsresultater skal kunne leses av folk i alle land, ikke bare dem som kan betale for dyre tidsskrifter, mener *open access*-forkjemper Rune Nilsen.

magasin

19 AKADEMISK FORMIDLING

Ekspertkommentatorer dukker opp i media hver dag. Men hvem er egentlig ekspertene? Og hvilke utfordringer oppstår når de skal snakke til folk flest?

22 PORTRETET

– Jeg har trengt litt tid på å lære meg praktisk ledelse. Jeg har vært vant til å håndtere ledelse teoretisk, sier Tom Colbjørnsen om sitt første år som rektor ved Handelshøyskolen BI.

26 VANSKELIG YTRINGSFRIHET

Akademikere lar ofte være å si fra om problemer på arbeidsplassen. Det skyldes blant annet en velbegrunnet frykt for negative sanksjoner, ifølge fagforeninger og universitetsansatte.

forbundssider

42 FORBUNDET INFORMERER

42 INNSPILL: Generalsekretær Kari Kjenndalen

43 INNSPILL: Forbundsleder Bjarne Hodne

43 INNSPILL: Kristin Dæhli, varamedlem til Forskerforbundets hovedstyre

faste spalter

25 TI KJAPPE, SKJØNNÅND, BILDER FRA NORSK FORSKNING

29 20 SPØRSMÅL

30 BOKANMELDELSER

32 KRONIKK

Det trengs en økt bevissthet rundt Bologna-prosessen som noe mer enn en ren strukturreform, dyttet på utdanningsinstitusjonene ovenfra, skriver Margrethe Søvik og Runo Isaksen, rådgivere ved Senter for internasjonalisering av høyere utdanning.

Redaktør Ingar Myking

Ikkje gløym akademia i valkampen!

FORSKING ER langsiktig arbeid. Det er ikkje alltid politikken. Kan vi gjere noko med det?

Kommune- og fylkespolitikken er ikkje hovudarenaen for politikk om forskning og høgare utdanning. Akademia er vel knapt i nemnd i eit valmøte til no. Statsbudsjettet for 2007 var då heller ikkje mykje til ei valkamp-sak for sittande regjering. Det er andre saker som blir prioriterte framfor eit kommuneval.

Likevel bør ikkje politikarane få døy i synda.

FOR SJØLV OM akademia og statsstøtte går hand i hand, så er det døme på at kommune- og fylkespolitikken har vore til god draghjelp for byar og regionar med høge akademiske ambisjonar. Nærliggande døme på slike gode samspel finn vi til dømes i Stavanger og Agder. Dei to tidlegare høgskulane har på ulike vis fått lokalpolitisk støtte gjennom fleire år for først å opne stengsla til den eksklusive universitetsstatusen og så hjelp til ressursar for å bli universitet. Ein kan like eller ikkje like det nye universitetsomgrepet, men lokale politiske krefter har gjennom langsiktig påverknad i Mjøsutval og andre komitear skapt ein ny kvardag for det akademiske Noreg. Det viser òg at gjennom vederheftig innsats, kan lokalpolitikk bli rikspolitik.

KOMMUNEPOLITIKARANE spelar òg ei viktig rolle i arbeidet med å utvikle byar og tettstader som student- og forskarvennlege. Ikkje alle utdanningsstadar har skjont verdien av årleg å få "blomen" av norsk ungdom som nye innbuarar. Det er ordførarane som mister desse ressursane i arbeids- og kjøpekraft, kreativitet og framtidige samfunnsressursar som først anar dette. Kva politiske perspektiv dei lokale partia har på denne gáva, som studentane verkeleg er, kan vere ei godt kriterium for kor framtidsretta partia er. Blir studentane nemnde i dei lokale programma? Kva tiltak har dei for trekke til seg og tilrettelegge kvardagen for studentane? Er studentperspektivet med i skrift og talar om kultur, kollektivtransport, husvære, næringsliv og barnehagar?

DET SAME GJELD tilhøvet til lærestadane. Det er ofte slåande å sjå korleis ein ordførar gjerne kan kaste partiprogrammet på båten for å skaffe konkrete arbeidsplassar til kommunen – anten det er spørsmål om å hindre at industri blir lagt ned eller å skaffe tomter til lagerbygningar. Dette engasjementet er ikkje alltid synleg når akademiske institusjonar treng draghjelp. Det er i beste fall politisk underkommunisert kva verdi ein kommune har av å ha landets beste, og i enkelte høve

verdas fremste, ekspertar i nabolaget. I ei samtale med borgarmeisteren i Boston spurte tidlegare rektor ved Harvard kva lærestaden kunne gjere for å utvikle byen. "Stay great," var det lakoniske svaret han fekk. I norske politiske debattar ville kanskje svaret vore: "Forsk meir relevant og næringsretta til glede for lokalt næringsliv." Vi ønskjer oss lokale politikarar som forstår at fagleg styrke kan lokke talent og verksemdar frå heile verda. Forsking og utdanning handlar om meir enn deleleveransar til bedriftslivet. Vi vil at politikarane skal forstå at om ein lærestad lukkast med å utvikle internasjonal høg kvalitet innan forskning, utdanning og rekruttering vil det skape uvurderlege ressursar til byen, regionen eller landet. Ein gjennomtenkt lokal kunnskapspolitikk bør difor vere eit minstekrav til politikarar som opererer i ein kommune med eit universitet eller ein høgskule.

DEI FLESTE POLITISKE parti har utvikla grundige forskings- og utdanningspolitiske plattformer på nasjonalt plan. Det har vore tverrpolitisk semje på Stortinget om både forskingsmeldingar og OECD-mål. Her er det den konkrete viljen til å gjennomføre som det skortar på anten det er ei regjering frå høg- eller venstresida. Vår røynsle er at det er enkeltpolitikarar som, gjennom solid kunnskap og interesse, har vore viktige faktorar for å lage god kunnskapspolitikk og pressa på for å få gjennomslag for sakene frå akademia. Det har vore personar frå vidt ulike parti – Jon Lilletun, Odd Einar Dørum, Rolf Reikvam osv – som har vore dei tålsame sverdtkjemparane for utdanning og forskning.

VI HAR IKKJE NOKO vitskapleg dokumentasjon for å hevda at det er eit sjeldsyn med kommune- og fylkestingspolitikarar med perspektiv på forskning, høgare utdanning og framtidsretta kunnskapspolitikk, men inntrykket vi får gjennom media gir oss iallfall ikkje nokon grunn til optimisme. Difor oppfordrar vi lesarane om å leite etter desse sjeldne og gje di stemme til dei. Personane som evnar å sjå verdiane av høgare utdanning og forskning, og gjere kunnskap til ei viktig sak i eige parti. Kanskje får dei ministerposten ein gong, eller blir ordføraren som sette universitetet eller høgskulen øvst på prioriteringslista. Eit val handlar sjølvsagt om fleire element og verdier enn utdanning og forskning, så vi oppfordrar ikkje til ideologisk opportuniste eller ein-saks-sjåvinisme – berre at de har akademia i bakhovudet når de går inn i vallokalet. Godt val!

Universitet og høgskular har ikkje akkurat vore hovudtema under årets valkamp. Her f.v.statsminister Jens Stoltenberg (Ap), finansminister Kristin Halvorsen (SV), Erna Solberg (H) og Siv Jensen (Frp) under eit folkemøtet i Bergen. (Foto: Marit Hommedal / SCANPIX)

Fransk universitetsreform vedtatt i rekordfart

Et forslaget til fransk universitetsreform ble vedtatt i parlamentet 1. august.

Nøkkeltemaet i reformen er autonomi. Alle universitetene skal innen fem år bli autonome når det gjelder budsjett og personalforvaltning. De skal fritt kunne opprette stiftelser. Det stilles også krav om at universitetets tilsettingsprosedyrer må bli mer effektive. I dag kan en tilsetting på et universitet ta opp til 18 måneder. Universitetenes styre skal bestå av 20-30 representanter mot dagens styrer som kan ha opptil 60 representanter. I tillegg skal det åpnes for eksterne representanter. Universitetets rektor får sterkere posisjon enn tidligere, og velges for en periode på fire år med mulighet for gjenvalg én periode.

Den franske minister for høyere utdanning og forskning, Valérie Pécresse, la i utgangspunktet fram et mer radikalt forslag til reform av de franske universitetene 19. juni. Forslaget møtte mye kritikk både fra universitetshold og i fransk presse. Regjeringen la deretter fram et revidert lovforslag som ble gjenstand for en lynrask behandling i parlamentet.

Det blir lagt vekt på at franske universiteter i dag gjennomgående rangerer lavt på internasjonale ranking-lister, og at det er for stor flukt av franske forskere til andre land. De franske universitetsrektorene er fornøyde. Studentene har ikke fått tid til å reagere. Fagorganisasjonen for de ansatte ved universitetene, SNESUP,

mener loven er et angrep på forskernes frihet og appellerer til studentene og universitetsansatte til aksjoner ved studiestart til høsten.

Får ny universitetsreform studenter og forskere ut på gaten? Her fra tidligere demonstrasjoner ved Sorbonne. (Arkivfoto)

Mer utdanningsbistand

Det må satses mer på høyere utdanning og forskning i norsk bistand. Dette kommer fram av Utenriksdepartementets plattform og rapport for bilateral bistand til høyere utdanning og forskning i utviklingsland. Rapporten foreslår en betydelig vekst i den bilaterale støtten til høyere utdanning og forskning.

Nofima snart klar

Statens eierskap er samlet, og forhandlingene med alle de ikke-statlige eierne er sluttført. Når aksjeoverdragelse til Nofima og emisjoner til nye eiere er gjennomført, starter et nytt kapittel i konsernetableringen. Målet er at Nofima skal utvikles til å bli et internasjonalt konkurransedyktig og markedsorientert FoU-konsern med forskning i verdensklasse.

Uavklart årsregnskap – normal lønn

Fjorårets regnskapstall fra Universitetet i Oslo er fremdeles ikke godkjent av Riksrevisjonen, som vil legge fram sin rapport for Stortinget i begynnelsen av oktober.

Innføringen av et nytt personal- og lønnsystem (POLS) ved UiO har ført til store problemer med lønnsutbetalinger, rapportering og avstemming av regnskap fram til denne sommeren. 10. august gikk imidlertid lønn og utgiftsrefusjon som normalt, ifølge UiO.

– Vi har tatt problemene meget alvorlig og satt inn ekstra ressurser, og nå er det veldig positivt at lønnskjøringen går som normalt, sier direktør Tove Kristin Karlsen ved UiO til Forskerforum. Universitetsstyret har bestilt en ekstern evaluering av UiOs håndtering av innføringen av POLS. Evalueringen gjøres av Ernst & Young. Styret har dessuten laget et kontrollutvalg bestående av de eksterne medlemmene Egil Myklebust, Paul Chaffey og Øystein Olsen.

Større kamp om forskerne

Kvalitetsreformen fører til knallhard kamp om studentene og fare for mangel på kvalifisert personell til forskning og undervisning, viser ny forskning fra Katarina Østergren og Inger Stensaker ved Norges Handelshøyskole (NHH). For årene fremover spår forskerne sterk konkurranse om studentene, og ikke minst om kvalifisert personell til forskning og undervisning. Det å bygge opp og drifte nye master- og doktorprogrammer krever store administrative ressurser.

– Det blir tøffere for de små høyskolene, og

vi får se hvem som overlever. For å bygge opp de nye universitetene blir det veldig konkurranse om kvalifiserte folk, og det kan svekke den norske forskningen, tror Østergren.

– Norge er kjent for å ha god kvalitet på utdanning, men også kjent for lave lønninger i denne sektoren. Det blir med stor sannsynlighet utilstrekkelig med folk som kan forske og undervise, konkluderer Østergren.

Får kritikk i kreftrapport

Et utvalget ledet av Gerd Ersdal, fylkeslege i Troms, er nå ferdig med sin gransking av det offentlige håndtering av Rosenborgsaken. Rapporten inneholder knusende kritikk både av NTNU og Kunnskapsdepartementet. Både NTNUs rektor Torbjørn Digeres og kunnskapsminister Øystein Djupedal (SV) la seg på en pressekonferanse flate for kritikken fra utvalget. Utvalget har sett på hvordan kreftskandalen er blitt håndtert fra NTNU og Kunnskapsdepartementets side. De anbefaler at det settes ned et eget utvalg

for å se på årsaksforholdet mellom arbeidsforhold og kreft ved Rosenborglaboratoriene. Granskingsutvalget konkluderer med at det ikke i tilstrekkelig grad er avklart om det er en sammenheng mellom arbeidsforholdene ved Rosenborglaboratoriene og utvikling av hematologisk kreft. Granskingsutvalget kommer også med en klar anbefaling om at det for eventuelle fremtidige erstatningskrav ikke bør inngås forlik før en ny utredning er avsluttet.

Sitatet:

En arrogant gjennomført universitetsreform som under dekke av internasjonalisering nå viser seg å skuffe. Reformen står fjernt fra det ungdom fortjener.

Professor Bernt Hagtvedt
i Aftenposten

Styringsordning

Rådløshet på psykologi i Bergen

Ansatte slutter etter at universitetsstyret i Bergen avviklet instituttene og kuttet ned forskningsadministrasjonen på Det psykologiske fakultet. Rektor ber forskerne holde ut til evalueringen i 2009.

Denne høsten står 250 medarbeidere på Det psykologiske fakultet uten instituttstyre, institutttråd eller forskningsadministrativ støtte på institutt og seksjoner.

Under parolen om sterkere faglig ledelse og større enheter ble Det psykologiske fakultet allerede i 2005 stilt et ultimatum av universitetsstyret: Kutt ut demokratisk valgte instituttstyrere eller legg ned instituttene. De valgte å legge ned instituttene. Til gjengjeld ble ordningen med kollegievalgt dekan ført videre.

– Det er et paradoks at for å sikre demokratiet på fakultetet, måtte man legge ned demokratiet i fagmiljøene på instituttnivå, sier professor Gro Lie ved tidligere Institutt for utdanning og helse (IUH).

Rektor på tjenestereise

De tre instituttene for biologisk og medisinsk psykologi, klinisk psykologi og samfunnspsykologi, som jobber med psykologiutdanningen, gikk i fjor enstemmig inn for et instituttløst fakultet. IUH sto alene i mot.

I februar i fjor ba fakultetet universitetsstyret om en utsettelse, noe rektor Sigmund Grønmo innstilte overfor styret. Da Grønmo ikke kunne delta på styremøtet, formulerte imidlertid universitetsdirektør Kåre Rommetveit et alternativt forslag til vedtak, der søknaden ble avslått.

– Vi undret oss over at styret handlet som det gjorde mens vår rektor var på reise i USA, sier Sølvi Lillejord, tidligere instituttstyrer ved IUH.

Forskere slutter

De ansatte har fått beskjed av fakultetet om å fortsette som før inntil videre, men uten formelle overbygninger. Forskerne har derfor organisert forskergrupper som de driver uten tilstrekkelig administrativ støtte. Ifølge Lillejord gjør stadig flere oppgaver at forskningstiden kommer i klemme.

I sluttokumentene til omorganiseringen

Fakta

Det psykologiske fakultet ved UiB

■ Opprettet i 1980 med Institutt for utdanning og helse, Institutt for biologisk og medisinsk psykologi, Institutt for klinisk psykologi og Institutt for samfunnspsykologi.

■ Omtrent 250 årsverk.

■ 1. august 2007 ble instituttene nedlagt og fakultetet organisert med dekanatet som faglig ledelse, i tillegg til 16 forskningsgrupper og inntil 9 programstyrer for utdanning.

■ Modellen skal prøves fram til 1.8.2009

skriver IUH at "ansatte uten reell beslutningsmyndighet tillegges nå til dels omfattende lederfunksjoner uten kompensasjon eller administrativ støtte. Vi frykter en utvikling hvor de faglig ansatte må bruke tiden på å skrive søknader og konkurrere om interne midler."

Flere vitenskapelig ansatte Forskerforum har snakket med, signaliserer at de ikke vet hvilken vei de skal henvende seg for å få råd. På grunn av prosessen har minst én valgt å slutte i administrasjonen. Dessuten har minst to sluttet som forskere på fakultetet.

– De har nok opplevd prosessen som gjennomgående udemokratisk og som en systematisk tilsidesettelse av innvendinger, forteller Lillejord.

Rektor beklager

UiB-rektor Sigmund Grønmo bekrefter at han forsøkte å gi Det psykologiske fakultet dispensasjon fra kravet om ansatte instituttstyrere. Nå oppfordrer han de involverte forskerne til å forholde seg til vedtaket om et instituttløst fakultet.

– I løpet av en prøveperiode på to år skal vi ha en gjennomdrøfting av erfaringene fra ulike ledelsesmodeller ved UiB, sier Grønmo. Rektoren beklager dersom noen vil slutte.

Visestyrer Gro Lie måtte se Institutt for utdanning og helse avviklet og nedlagt ved Universitetet i Bergen. (Foto: Tore Sevheim)

– Vi trenger alle gode krefter i fortsettelsen, sier Grønmo.

Dekan Gerd Kvale ledet organisasjonskomiteen som først utredet et instituttløst fakultet. Hun mener det alltid vil være ulike synspunkter på hva som er optimalt.

– Men ulike meninger og synspunkter skal ikke medføre at det blir individuelle løsninger som ikke er akseptable, sier Kvale. Hun hevder at fakultetet aldri har hatt klarere linjer enn nå, og at omorganiseringen er bredt forankret i personalet.

– En viss innkjøringstid må vi nok regne med. Noen mindre praktiske ting er nok ennå ikke løst, og det kan selvsagt skape en viss frustrasjon, sier Kvale.

Av Andreas Høy Knudsen

Vil gjøre Stavanger til finansby

Finansnæringen og Universitetet i Stavanger går sammen i oppbyggingen av et tungt finansmiljø. Skagen Fondene, Sparebank 1 SR-Bank, HitecVision Private Equity, Sandnes Sparebank, GE Money Bank og Universitetet i Stavanger (UiS) skal samarbeide om å styrke kompetansen i miljøene regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Aktørene i finansnæringen bidrar med minimum 20 millioner kroner til utvikling av unike finansstudier og forskning ved UiS. UiS spytter inn like mye over en femårsperiode, slik at den totale satsingen beløper seg til 40 millioner.

Norge får sitt sjuende universitet

Høgskolen i Agder har fått status som universitet. Agder søkte om universitetsstatus i desember 2005. NOKUT gjennomførte deretter en sakkyndig vurdering, som i mai 2007 hadde positiv konklusjon. Et hovedkriterium for universitetsstatus er at institusjonen har godkjent forskerutdanning på minst fire områder. Høgskolen i Agder har allerede fått rett til fem doktorgradstudier: i nordisk språk og litteratur, matematikdidaktikk, internasjonal økonomi og ledelse, mobile kommunikasjonssystemer og i fagområdet religion, etikk og samfunn.

UiO pusses opp til 200-års-jubileet

Regjeringen har besluttet at de gjenstående rehabiliteringsarbeidene ved sentrumsbygningene ved Universitetet i Oslo skal ferdigstilles til universitetets 200-årsjubileum i 2011. Byggearbeidene har et foreløpig kostnadsoverslag i overkant av 500 millioner kroner. Universitetsanlegget i Oslo sentrum består av tre hovedbygninger: Domus Media, Domus Academica og Domus Biblioteka, som alle sto ferdig i 1852. I tillegg ble det i 1856 oppført to mindre bygninger, i dag kalt Professorboligen og Gymnastikkbygningen. Anlegget er tegnet av arkitekt Christian Heinrich Grosch.

Kampen om studenter

- Reklame er bortkastede penger

Millionene flyr når utdanningsinstitusjonene skal lokke til seg årets studenter. Men ren reklame virker sjelden for høyere utdanning, mener Hans Geelmuyden.

Før søknadsfristen til høyere utdanning går ut i april, gjelder det for utdanningsinstitusjonene å ha markedsført seg godt nok til å ende som førstevalget til flest mulig av de 180 000 kvalifiserte søkerne. De sju universitetene (inkludert tidligere Høgskolen i Agder) brukte i år til sammen 32 millioner kroner på reklame de første seks månedene av året, viser tall fra Nielsen Media Research.

Det kunne de trolig ha spart seg for, i følge seniorrådgiver Hans Geelmuyden i Geelmuyden Kiese, som selv jobber med kommunikasjonsstrategien til NHH.

BI spiller på humor i reklamekampanjen «Tyngden du trenger». (Illustrasjon: Try reklamebyrå)

Styrk heller forskningen

- Reklame er et av de minst effektive virkemidlene utdanningsinstitusjonene kan bruke. Pengene kunne vært brukt mye bedre - for eksempel på å styrke lærekreftene eller ruste opp forskningsmiljøene, sier Geelmuyden.

- Renommé og relasjon er alfa og omega. Omdømmet bygges av meritter, ikke av reklame. Det sier mye om en skole hvem det er som går der. Det er vanskelig å komme inn på NHH, alle vet det. Derfor tiltrekker skolen seg gode kandidater år etter år. Relasjon handler om å holde ved like kontakten mellom de studentene som har gått der, og institusjonen. Slik retter man seg inn mot viktige målgrupper, og viser at man har kontakter i yrkeslivet også.

Storforbrukeren

Reklame er i høyeste grad prioritert hos den private Handelshøyskolen BI. Skolen brukte 18,5 millioner kroner første halvår av 2007. Det er mer enn ti ganger så mye som konkurrenten Norges Handelshøyskole (NHH). Det gjør den også i år til den institusjonen som bruker desidert mest penger på reklame - hele 2587 kroner per hode av de som har BI som førstevalg i søknaden.

- Som privat institusjon er det ekstra viktig for oss å markedsføre oss, sier markedsdirektør Erik Mehl.

Han synes reklamen er verdt pengene.

- Den har fungert, vi har fått nesten tolv prosent flere primærseekere til heltidsstudier i år enn i fjor, sier Mehl.

NHH opplevde på sin side en 17 prosents økning.

Gjennom årets humoristiske kampanje, som oppfordrer til å "unggå bli en lettvekt", ønsker BI å signalisere styrken til institusjonen: forskningsbasert utdanning og en unik kobling til næringslivet, ifølge Mehl.

- Jeg tror det er viktigere å kommunisere BI som merkenavn, enn bare å fokusere på kurstilbud. Vi ser at de andre i større grad begynner med dette også, sier han.

Mer penger - færre seekere

For konkurransen på utdanningsmarkedet er hard. Seekertallene til høyere utdanning fortsetter å synke, samtidig får institusjonene betalt per student. Det er mindre høyskoler som er årets tapere, ifølge Samordna Opptak, mens steder med et mer sjeldent utdanningstilbud, som NHH og Norges Idrettshøyskole, merker økt interesse. Til tross for kutt i utgiftene til reklame på 35 prosent, hadde Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) i år nærmere seks prosent flere primærseekere enn i fjor.

Det kan altså se ut til at det ikke alltid er en sammenheng mellom reklamekroner og resultater.

Universitetet i Bergen (UiB) har økt pengeforbruket med 39 prosent, men antall primærseekere fortsetter likevel å gå ned. I fjor opplevde universitetet en nedgang på åtte prosent, i år minsker antallet primærseekere med ytterligere 3,8 prosent.

Christen Soleim i Utdanningsavdelingen er usikker på hva dette skyldes.

- Det er vanskelig å måle effekten av reklametiltak, men spørreundersøkelser blant førsteårsstudenter om hvorfor de valgte UiB, gir oss en pekepinn, sier han.

Årets evaluering er imidlertid ikke klar ennå.

I år har universitetet prøvd å satse nytt, på både kino- og bussreklame.

- Vi ser at synlighet blir stadig viktigere. Hittil har vi hatt et større fokus på utdanningsmesser og skolebesøk, men undersøkelser har vist at det ikke er like mange som deltar på messene lenger, sier Soleim.

- Vær best på noe

Men noen jålete reklamefilmer vil ikke UiB

Forskerlønna står stille

Mens lønningene for akademikere i det private næringslivet har økt betraktelig de siste årene, har lønnsveksten for personer med doktorgrad i det offentlige vært meget svak. Det viser en rapport fra Statistisk sentralbyrå som analyserer lønnsutviklingen mellom 1986 og 2002. Startlønn i privat sektor var langt høyere enn i offentlig sektor. Det er særlig realistene som sliter. Det lønner seg ikke å bli realfagsforsker ved offentlige institusjoner, for de får langt dårligere betalt enn realister uten doktorgrad i privat sektor. "De som velger real- og ingeniørfag har praktisk talt ikke økonomiske insentiver til å ta en forskerutdanning", skriver forfatterne av rapporten.

Jakter på millioner til fond

Høgskolen i Telemark har som mål om å bli Universitet innen 2013. For å nå målet, trenger skolen et fond på inntil 400 millioner kroner. Det bekrefter rektor ved Høgskolen i Telemark, Dag Bjerketvedt, overfor NRK. Til nå har Høgskolen fått løfte om ti millioner kroner fra fylkeskommunen.

- Avkastningen av fondet kan finansiere de doktorgradstudiene vi trenger for å få bli et universitet, sier Bjerketvedt. I dag har høgskolen ti masterprogrammer. I tillegg har skolen utredet to doktorgradsprogrammer, og det første innen gass- og energisystemer blir sendt til NOKUT for godkjenning i løpet av høsten.

Kvalitetssikring av Chiles universiteter

Nå har også Chile fått på plass et godkjenningssystem for høyere utdanningsinstitusjoner. Landet har hatt en prøveordning siden 1999, med frivillig deltakelse. Nå lovfestes kravet om at alle universiteter skal under lupen. En ny, nasjonal akkrediteringskomité skal vurdere kvaliteten på utdanningen. Ordningen har allerede fått konsekvenser; arbeidsgivere ønsker i stadig større grad å knytte seg til studenter fra godkjente universiteter, melder avisa El Mercurio. En del private universiteter er likevel fremdeles skeptiske, de mener den offentlige vurderingen ikke gir noe reelt kvalitetsstempel.

Seriøse utdanningsinstitusjoner bør tenke mer på omdømmet enn rask reklame, mener kommunikasjonsrådgiver Hans Geelmuyden (Foto: Scanpix)

ha. De har brukt stillbilder på kino.

– For oss er det viktigste å få fram god informasjon om fagtilbudet. Reklamen skal gi et autentisk bilde av UiB, og vi har bevisst prioritert vekk reklamer som spiller på andre faktorer framfor å fokusere på faglig innhold.

– Hva er det UiB har som er spesielt?

– Vi er et breddeuniversitet, og har jo mye av det samme tilbudet som de andre universitetene. Jeg vil ikke trekke fram noe spesielt, sier Soleim.

Hans Geelmuyden mener det nettopp er en slik tankegang som gjør at de store universitetene stadig oftere taper terreng i kampen om studentene.

– Universitetene er nødt til å ta innover seg at de må satse på nisjer, og våge å bli best på fagfelt. Universitetsutdanning er ikke lenger for de få, og det nytter ikke å tenke at man skal være litt god på alt. Det er viktig å være kjent for noe, sier han.

– Det er ingen enkel måte å fikse dette på. Først må man ha kvalitet på de områdene som man vil satse på, så må man bygge opp omdømmet til institusjonen. I en siste fase kan reklame kanskje akselerere tilstrømmingen. Men utdanningsinstitusjonene kan ikke reklamere seg til suksess.

Av Ida Kvittingen

Fakta

Reklametoppen

Disse bruker mest på reklame første halvår 2007 (første halvår 2006):

BI:	18.539.052 (17.234.366)
	– 2.587 kr per primær søker*
NTNU:	7.398.282 (5.023.283)
	– 767 kr per primær søker
UiO:	1.946.955 (2.798.054)
	– 120 kr per primær søker
NHH:	1.850.450 (1.708.126)
	– 917 kr per primær søker
UiTø:	1.111.494 (1.162.924)
	– 605 kr per primær søker

(Brutto annonsepriser, tall fra Nielsen Media Research)

Flest søkere

Disse har størst økning i antall primær søkere:

Norges Idrettshøgskole + 36 %
Høgskolen i Gjøvik + 20 %
NHH + 17 %
(Økning i forhold til 2006. Tall fra Samordna Opptak)

*Primær søker = rangerer institusjonen som førstevalg i søknad

Bjørneboe ny universitetsdirektør

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe (51) er tilsatt som universitetsdirektør ved Universitetet i Oslo. Hun overtar stillingen etter Hanne Harlem, som gikk av i mai i år, melder UiO i en pressemelding. Bjørneboe går fra stillingen som assisterende direktør i Sosial- og helsedirektoratet. Bjørneboe har gjennom flere år også vært administrativ leder og direktør i Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet.

Bjørneboe er utdannet lege ved Det medisinske fakultet i Oslo, og har medisinsk doktorgrad innenfor rusmiddel- og ernæringsforskning. Hun har i dag en professor II-stilling ved Universitetet i Tromsø ved Institutt for samfunnsmedisin.

Djupedal gir seg selv toppkarakter

– Innen forskning er det i år levert et bedre budsjett enn noen tidligere statsråd har greid. Det siste budsjettet fra Kristin Clemet (H) var derimot tidenes dårligste! Kunnskapsminister Øystein Djupedal (SV) slår med disse ordene hardt tilbake mot mye av den kritikken han har fått fra forskerhold, og nå sist i sommer fra universitetsrektorene. Like fra han tiltrådte høsten 2005 er han til og med blitt beskyldt for å være mer barnehageminister enn kunnskapsminister. – Norge er nå blant de fire beste i Europa på forskning. For dette året er den reelle budsjettveksten 2,5 prosent. Året før var realveksten 6,7 prosent. I løpet av mine to år som statsråd har Forskningsfondet fått tilført 24 milliarder kroner, og det blir vekst også neste år, fortsetter statsråden.

Foreslår lov om helseforskning

Regjeringen har lagt frem forslag til lov om helseforskning. Lovforslaget innebærer at De regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) blir eneste instans som forhåndsgodkjenner forskningsprosjekter. Formålet med lovforslaget er, i følge Helse- og omsorgsdepartementet pressemelding, å fremme god og etisk forsvarlig forskning. Departementet ønsker å rydde opp og forenkle regelverket for medisinsk og helsefaglig forskning, samtidig som hensyn til forskningsdeltakere og personvern ivaretas.

Bruker hundretusener på mediekurs

SV-statsrådene Helen Bjørnøy og Øystein Djupedal sliter med populariteten, og har gått på mediekurs som lokker med at de «får mennesker til å stråle». Sammen med Arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen (Ap) har de to gått på mediekurs og brukt flere hundre tusen kroner på statens regning, skriver Aftenposten.

– Jeg har hatt nytte av denne medietreningen, kommenterer Djupedal i en e-post. Statsråden har for øvrig brukt ytterligere 65 000 kroner på medietrening av sin politiske stab.

Tellekanter

Radbrekker insentivsystemet

Fem bergensforskere som utredet insentivsystemet for forskning, fikk signaler fra Kunnskapsdepartementet om at de var i overkant kritiske. Forskerne avviste tellekanter for formidling og var skarpe i sin dom over dagens finansieringssystem.

– Det er en utbredt misforståelse at å belønne forskningsproduksjon er til fordel for dem som er flinke til å forske, sier økonomiprofessor Steinar Vagstad ved Universitetet i Bergen (UiB).

Sammen med fire kolleger ved Institutt for økonomi har Vagstad – på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet – brukt moderne insentivteori til å analysere og utrede det norske systemet for finansiering av forskning og utdanning.

Rapporten går dypt og kritisk inn i problematikken rundt belønning av publisering.

Svekker kvalitet

For det første går Finansieringssystemets motivering av kvantitet på bekostning av kvalitet. Insentivsystemet gir en rekke utilsiktede konsekvenser dersom forskerne skulle begynne å ta det alvorlig, noe som vil skje dersom insentivene føres ned på individnivå. Dit vil de også føres fordi det oppstår konkurranse om de mest-publisierende forskerne. Dersom insentivene ikke føres nedover, eller dersom de korrigeres før de når fram til forskerne, vil det sentrale systemet framstå som

Økonomene (f.v.) Steinar Vagstad, Oddvar Kaarbø og Tommy Gabrielsen støtter pengeinsentiver, men mener Kunnskapsdepartementets modell har mange feil og mangler. (Foto: Tore Sevheim)

Britisk studentrekneskap

Talet på utenlandske studenter i Storbritannia har auka kraftig det siste tiåret. Tilstrømminga er positiv for samfunnsøkonomien, viser ein ny rapport. Higher Education Policy Institute (HEPI) har utarbeidd rapporten som tek for seg utgifter og inntekter knytt til desse studentane, og kalkylene tyder på at "studentrekneskapen" er positiv. Rapporten er å finne på www.hepi.ac.uk.

Afrikansk samarbeid

Medlemmene i East African Community (EAC) er i ferd med å etablere ein sams utdanningsmarknad, melder nettstaden www.allafrica.com. Dei samarbeidande landa er Kenya, Uganda, Tanzania, Rwanda og Burundi. Landa skal blant anna godkjenne gradene til kvarandre. EU har elles oppmoda landa til å opprette eit utvekslingsprogram òg.

Finsk konsentrasjon

Finland: Økonomiutdanninga bør samlast i færre einingar for å verte slagkraftig internasjonalt. Det er konklusjonen i ein ny rapport som nyleg er lagt fram for det finske Undervisningsministeriet. I løpet av hausten kjem tilsvarande rapportar for andre fagområde, og til saman skal dei gje eit grunnlag for omstrukturering av den høgare utdanninga i landet. Rapporten er å finne på nettstaden www.minedu.fi.

irrelevant, skriver professorene Tommy Staahl Gabrielsen, Kjell Erik Lommerud, Alf Erling Risa og Steinar Vagstad, sammen med førsteamanuensis Oddvar Kaarbøe.

Skjev fokusering

Masseproduksjon av publikasjoner på nivå 1 genererer antakeligvis et større beløp enn marginalkostnaden ved å skrive artiklene, mens produksjon på høyeste kvalitetsnivå gir en uttelling langt under marginalkostnaden. På denne måten trekker RBO prioriteringene i andre retninger enn den som forskerne selv vurderer som riktig balanse mellom kvalitet og kvantitet, hevder rapporten.

– Hvis man skal argumentere mot dette, må dette i så fall begrunnes med at forskerne i utgangspunktet er altfor opptatt av kvalitet og for lite av kvantitet, skriver bergensforskere.

Kunnskapsminister Øystein Djupedal skriver i en e-post til Forskerforum at det nasjonale systemet er et overordnet system for fordeling av midler mellom institusjoner. Det er ikke utformet med henblikk på å fordele midler til avdelinger og enkeltforskere.

– RBO ble innført i budsjettet for 2006. Det er ennå for tidlig å si noe om effektene av denne komponenten, skriver Djupedal.

Formidlingskomponenten

Utredningen anbefaler dessuten at departementet skrinlegger en formidlingskomponent, som vil preges av upresise indikatorer og betydelig administrasjon.

Etter presentasjonen av rapporten i juni fikk bergensforskere høre fra departementet at de der var meget kritiske til formidlingskomponenten og den resultatbaserte omfordelingen.

– Vi fikk inntrykk av at det ikke blir aktuelt å gjøre noen større endringer på bakgrunn av utredningen, sier professor Vagstad.

Kunnskapsminister Djupedal skriver til Forskerforum at departementet vil gjøre en helhetlig vurdering av komponenten i stortingsmeldingen om evaluering av Kvalitetsreformen i oktober.

Belønner de svakeste

Det andre store problemkomplekset i UoH-finansieringen er den såkalte kalibreringen av RBO-innslagspunktet. Da staten satte i gang med resultatbasert finansiering i 2002, ble alle forskningsinstitusjoner nullstilt. Dermed fikk høytpresterende forskningsmiljøer en mye mindre marginal oppside i kampen mot de felles RBO-midlene enn de svakeste miljøene fikk, ifølge rapporten.

– Hvis noen hadde gjettest på forhånd hva som ville komme, er det naturlig at de hadde lagt seg på et lavere produksjonsnivå, sier Vagstad.

– Ønsker man oppgradering av sin egen forskning, er det kolleger på andre fag som

til slutt vil måtte stå for finansieringen, ifølge rapporten.

Mer basis

Djupedal henviser til at ved de statlige høyskolene ble kun 25 prosent av midlene i RBO i 2005 ført videre, mens det resterende ble lagt i basisbevilgningen.

– Det ble altså ikke tatt midler fra basisbevilgningen ved innføringen av de nye komponentene i 2006, snarere fikk høyskolene økt basisbevilgning, skriver Djupedal.

Departementet valgte å ikke ta utgangspunkt i variasjonene mellom institusjonene, da dette "ville gå på bekostning av institusjoner som kan dokumentere gode resultater innenfor forskning."

Av Andreas Høy Knudsen

Fakta

RBO

■ Institusjonene i UoH-sektoren gir årlig en andel av sine inntekter til en pott for resultatbasert omfordeling mellom institusjonene.

■ Ordningen er på fem prosent av budsjettet eller 1,2 milliarder kroner og er basert på antall avlagte doktorgrader, oppnådde publikasjonspoeng og tildelte midler fra Forskningsrådet og EU.

■ For 2007 gir en doktorgrad 437.000 kroner, et publikasjonspoeng gir 40.000 kroner, 1000 kroner fra Forskningsrådet gir 140 kroner, og 1000 kroner fra EU gir 1640 kroner ekstra fra RBO-potten.

Fakta

Vagstad-rapporten

Utredningen "Finansieringssystemet for universitets- og høyskolesektoren – teoretiske vurderinger" er skrevet av en forskergruppe ved Institutt for økonomi ved UiB under ledelse av professor Steinar Vagstad, på oppdrag av Kunnskapsdepartementet. Utredningen konkluderer blant annet:

■ Økt oppmerksomhet om resultater er bra for sektoren

■ Indikatorene premierer kvantitet mens målsettingen er kvalitet

■ Å hente RBO-midler fra basisbevilgningen svekker insentivet

■ Sektoren føler redusert handlefrihet på grunn av økt kontroll og styring

Utredningen anbefaler å skrinlegge en indikator for formidling, å utrede en to- eller tredeling av RBO-forskningsfinansieringen, samt å lage ny indikator for studiegjennomstrømming.

Refses av egne ansatte

Rektor Tom Colbjørnsen får stort sett lovord og applaus for sitt første år som BI-reaktor, i følge studentavisen ved BI, INSIDE. Men ikke alle er like imponerte. Bjørn Eriksen, leder av Forskerforbundet ved BI, forteller at det har vært flere «tunge og arbeidskrevende konflikter mellom faglig stab og rektor».

– Vi opplever at han har inntatt en gammeldags lederrolle mellom ledelse og fagforening, sier Eriksen til INSIDE.

– Det vil si at han per definisjon mener fagforeningen er en motpart og derav gjør oss til en motpart i saker hvor vi har fellesinteresser, utdypes han. Striden, som toppet seg i februar, skal ha handlet om blant annet en ny organisasjonsmodell, og en daværende prorektors avgang. Colbjørnsen føler ikke selv å ha inntatt en «gammeldags lederrolle» i forholdet mellom ledelse og fagforening.

– I min verden er fagforeningen både en medspiller og en motpart. Vi har felles ønske om å skape et sterkest mulig BI, sier Colbjørnsen.

Skal granske uredelig forskning

Lov om behandling av etikk og redelighet i forskning trådte i kraft 1. juli. Kunnskapsdepartementet har i tillegg oppnevnt et nasjonalt utvalg som skal granske uredelig forskning. Granskingsutvalget skal ledes av professor Johan Giertsen ved Universitetet i Bergen. Loven definerer dette som: "Forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning." Mindre alvorlige sakene skal behandles på lokalt nivå, 2011.

Ingen offensiv for stipendiatar

Nytilsette stipendiatar ved Universitetet i Oslo blir ofte sette på minstelønn, uavhengig av kva praksis og vitskapleg røynsle dei har. Det viser ein gjennomgang som Forskerforbundet ved UiO har gjort, skriv Uniforum.

– Det er eit klart brot på den offensive lønnspolitikken UiO har vedtatt, seier hovudtillitsvald Live Rasmussen.

Det verste dømet Forskerforbundet kan visa til, er ei utlysing av 10 stipendiatstillingar på Etikkiprogrammet. Dei blei lyste ut i lønnssteg 35, då minstelønna var i lønnssteg 41.

Sivilombudsmannen refser UiO

Sivilombudsmannen mener at tilsettingsutvalget i Universitetsstyret begikk en saksbehandlingsfeil da det mot fakultetstyrets vilje ansatte en professor ved Det teologiske fakultet på Universitetet i Oslo for to år siden. Nå skal en ny sakkyndig komité se på saken. Saken gjelder et professorat i kirkehistorie som ble utlyst ved Det teologiske fakultet (TF) våren 2005, skriver Uniforum.

Illustrasjon:
Drexel University)

Publisering

– Open access må inn i arbeidskontraktane

– Offentleg tilsette forskarar bør vere kontraktfesta til å gjere forskingsresultat fritt tilgjengelege, meiner professor Rune Nilsen.

Den internasjonale *open access*-rørsle er på offensiven. Styresmaktene i stadig nye land sluttar seg til tankegangen om at forskingsresultat skal verte publiserte i opne kanalar.

– Publisering i open access bør vere obligatorisk, seier Nilsen, som lenge har engasjert seg i emnet. Han er professor ved Senter for internasjonal helse ved Universitetet i Bergen. Nilsen representerer Universitets- og høgskolerådet i ei arbeidsgruppe for open access som er oppretta av Den europeiske universitets-samanslutninga EUA.

– *Bryt det ikkje med den akademiske fridomen å leggje føringar på kor og korleis ein skal publisere?*

– I tråd med siste forskingsmelding er det tre krav til vitenskapleg publisering: Han skal gje ny kunnskap, han skal vere fagfellevurdert, og han skal nå forskarsamfunnet, seier Nilsen, som snarare ser fridomen som truga dersom forskingsresultat ikkje vert offentleg tilgjengelege. Han meiner offentlege universitet og høgskular bør setje krav i arbeidskontraktane om at ein skal gjere all forskning tilgjengeleg gjennom open access-kanalar. Nilsen grunnjev prinsippet med at forskinga er offentleg finansiert, og at det tilhøyrer det akademiske oppdraget å gje kunnskap tilbake til samfunnet.

– Vi er moralsk forplikta til at resultat skal nå det internasjonale kunnskapssamfunnet,

og ikkje berre den delen av det som kan betale, seier Nilsen.

I dialog med forlaga

Dermed har Nilsen brukt eit par av dei kjende hovudargumenta for open access: Vitskapen må rykkast ut av hendene til dei mektige internasjonale tidsskriftforlaga med sine stadig dyrare abonnement. Tilhøvet nord-sør, og for den saks skuld aust-vest fører til ei urettvis fordeling av forskingsresultat og kunnskapar. Korleis skal universitet og forskarar i fattige land få råd til å abonnere på dei mest prestisjetunge og dyre tidsskrifta? Og korleis skal ein kunne utfordre makta til tidsskriftforlaga?

– Ein del forlag har utvikla seg frå å vere kunnskapsforvaltarar til å verte investeringselskap som er interesserte i profitt – ikkje i kunnskap, seier Nilsen. Men han ser ikkje situasjonen som fastlåst:

– Forholdet til forlagshusa utviklar seg positivt. Forlaga ser òg at det er ein vinn-vinn-situasjon med eit nytt publiseringsparadigme. Dei ser at dei ikkje kan parkere seg sjølve ved å tvihalde på det gamle regimet. Forlag som Reed Elsevier, Blackwell og Springer opnar no for sjølvarkivering, seier Nilsen og meiner: Artiklar som er publiserte i desse tidsskrifta, kan i nokre tilfelle leggjast ut i dei di-

Fakta

Politisk vilje til open access

■ Forskingsmeldinga "Vilje til forskning" uttrykkjer støtte til publisering i opne institusjonelle arkiv. Planen "eNorge 2009", utforma av Moderniseringsdepartementet i Bondevik II-regjeringa, la vekt på alternative publiseringskanalar som byggjer på open access. Der heiter det: "Regjeringen har som utgangspunkt at det som er offentlig finansiert, skal være offentlig tilgjengelig."

■ Offentleg satsing på open access kjem blant anna til uttrykk gjennom NORA - Norwegian Open Research Archives. NORA-prosjektet er eit samarbeid mellom UB Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim, fem høgskular og Norsk Digitalt Bibliotek. NORA er ei nasjonal søketeneste for vitenskapleg informasjon i opne, institusjonelle arkiv. Prosjektet har finansiering ut 2007. Universitets- og høgskolerådet (UHR) har støtta ein søknad til Kunnskapsdepartementet om å forlenge denne støtta. UHR har oppretta ei eiga nettside for informasjon om open access: www.uhr.no/forskning/open_access

■ NordForsk koordinerer og finansierer nordisk forskning. I sommar kom det ein nordisk rapport om open access – "Open Access in the Nordic Countries". Rapporten er å finne på nettstaden www.nordbib.net. Prosjektet NordBib, finansiert av Nordisk Ministerråd og NordForsk (eit rådgjevande organ for nordisk forskingspolitikk) står bak rapporten. NordBib har som føremål å skape ei fellesnordisk tilnærming til open access og distribusjon av forskingsresultat og –arbeid.

■ Det europeiske forskingsrådet vedtok i fjor prinsippet om at offentleg finansiert forskning skal vere offentleg tilgjengeleg. Ein rapport tinga av EU-kommisjonen, laga av økonomar ved Universitetet i Toulouse og Det Frie Universitetet i Brussel, sluttar seg til det same prinsippet.

– Kven skal betale?

– Får eg ikkje lov til å publisere i Paris no? Det ville ha vore kjedeleg, seier Karin Gundersen då Forskerforum spør om synet hennar på open access. Professoren i fransk litteratur ved Universitetet i Oslo held fram meir alvorleg:

– Eg er skeptisk til gratistilbod generelt. Dei føreset at nokon skal levere gratis arbeid, og eg reknar med at det er meg og mine kollegaer.

– Sjølv dei mest meritterte professorar kan det gleppe for. Alle treng kyndige lesarar, og sjølv vil eg nødig publisere noko som ikkje er kvalitets-sikra, seier franskprofessor Karin Gundersen. (Arkivfoto: Linda Bournane Engelberth)

– Når forskarar går av med pensjon burde dei i tillegg til ein blom og ei gåve frå institusjonen få eit sertifikat som viste: "Vi tek ansvaret for forskingsarven din," seier open access-forkjempar Rune Nilsen. (Foto: På Høyden/UiB)

gitale arkiva til institusjonen som forfattaren er tilknytt.

– *Kva kan forlaga vinne på å opne for open access?*

– Heile open access-rørsla gjev forlaga eit tilleggsløft på den digitale publiseringssarenaen. Dei vert meir synlege og tilgjengelege og får ein gevinst gjennom auka sitering og dermed "impact", seier Nilsen og utdjupar:

– Opne institusjonsarkiv er vindaugo til publisert materiale. Ein vitskapleg publikasjon i Nature er ein publikasjon i Nature gjen-

nom publikasjonsarkivet òg. Stundom som faksimile, stundom ved å vise til Nature.

– *Forlaga legg ned eit stort og kostbart arbeid for å kvalitetssikre publikasjonane. Kven skal gjere og finansiere denne jobben dersom ein publiserer i gratiskanalar?*

– Institusjonane må bruke nettverka sine og sikre fagfellevurderingar. Mange akademiske institusjonar har alt i dag eigne forlag knytt til seg.

– *Fagfellevurdering er ein ting, noko anna er alt redigeringsarbeidet som skal til i samband med vit-*

skaplege publiseringar – sjekking av kjelder, litteraturlister...?

– Forskarsamfunnet er alt i dag sterkt delaktige i dette arbeidet gjennom redaktørinvolveringar og "editorial boards". Dette arbeidet er ein del av forskaroppdraget vårt. Og eg snakkar ikkje om gratis publisering. Det er tilgangen som skal vere gratis, og den må sikrast gjennom forskningsfinansiering, til dømes Forskingsrådet, seier Nilsen.

Forts. neste side ►

Ho er langt frå overtydd om at forskarar bør vere forplikta til å publisere i open access-kanalar.

– Tidsskrifta er dyre, då dei må ha heile redaksjonar som sjekkar alt som har med akribi å gjere: kvaliteten på siteringar og kjelder og så vidare. Dette redaksjonelle arbeidet er noko heilt anna enn referee-arbeid, då undersøker ein om forskinga tilfører noko nytt til det som er publisert før. Eg har redigert mange bøker sjølv, og veit kor arbeidskrevjande det er å gjere manus trykkeklare. Denne kvalitetssikringa trengst ved nettpublisering òg, seier Gundersen som oppsummerar skepsisen slik:

– Punkt 1: Kven skal gjere dette arbeidet, og kven skal betale? Punkt 2: Korleis skal ein unngå at kvalitetssikringa vert dårlegare?

– *Open access-forskjemparen Rune Nilsen tek*

fyrst og fremst til orde for sjølvarkivering – det vil seie at artiklar som alt er publiserte i tidsskrift vert synlege gjennom digitale institusjonsarkiv. Står innvendingane dine likevel ved lag?

– Nei, dersom institusjonane er blitt einige med tidsskriftforlaga om dette, og dei har nokon til å styre arkivet slik at det vert eit levert og hendig instrument, har eg naturlegvis ikkje noe imot det.

– *Kva seier du til argumentet om at offentleg finansiert forskning bør vere offentleg tilgjengeleg?*

– Institusjonane må syte for at all viktig kunnskap er offentlig tilgjengeleg. Dette har vore universitetsbibliotekas ansvar. Men no strekkjer ikkje budsjetta til, og det har oppstått ein uhaldbar situasjon. Så ropar ein på gratisløysingar. Men vitskapleg publisering kan ikkje skje utan kostnader, for ein kan ikkje late vere å kvalitetssikre publikasjonar.

Fakta

Open access

Open access er ei internasjonal rørsla for eit nytt publiseringsregime. Det finst to hovudvarianter av open access-publisering:

■ Forfattaren publiserer til dømes ein artikkel i eit tidsskrift, men gjer artikkelen i tillegg tilgjengeleg på nettsidene hjå til dømes eit universitet. Fleire norske forskingsinstitusjonar har slike digitale arkiv i dag. Døme: Universitetet i Bergen "Bora" og NTNUs "Diva".

■ Forfattaren publiserer i eit open access-tidsskrift. Dette er fritt tilgjengelege tidsskrift på Internett. Nokre har fagfellevurderingar, andre ikkje. Døme: www.plos.org (Public Library of Science), med ei rekkje gratis, fagfellevurderte tidsskrift innanfor naturvitskap.

Det finst om lag 25 000 fagfelleverderte vitenskaplege tidsskrift på verdsbasis. Berre rundt 10 prosent av dei er fritt tilgjengelege, som "open access journals". (Foto: Blackwell)

► – Konservativt forskarsamfunn

Nilsen meiner kampen for open access må gå føre seg på iallfall tre arenaer: I forskarsamfunnet, i forskingsinstitusjonane, og på internasjonalt nivå.

– Forskarsamfunnet må halde saman og sjølv gå i spissen for utviklinga. Forskarsamfunnet er konservativt, i positiv forstand. Det skal ta vare på kvalitet, og fagfelleordninga er eit viktig grunnlag for kvalitetssikringa i tidsskrifta. Forskarar vil ikkje publisere i noko som kanskje er ein flopp – dei gamblar ikkje med indikatorar på eigen fortrefleghet, seier Nilsen.

Universitets- og høgskolerådet (UHR) har gått i bresjen for open access i Noreg. I 2005 sende UHR ut eit brev til institusjonane med oppmoding om å publisere i open access-kanalar. Fleire universitet har oppretta egne digitale basar for vitenskapleg publisering, og

NORA (sjå ramme) er ei nasjonal søketeneste for vitenskapleg informasjon i opne institusjonelle arkiv.

– Er publiseringsløyvingane til institusjonane gode nok til å vente seg at forskarane vil publisere der?

– Utviklinga i Noreg med institusjonsarkiv er gode tiltak, men dei norske basane slumrar framleis i bakevjer på Internett. Vi må sørge for at arkiva vert synlege blant anna gjennom søkjemotorar. NORA er eit godt nasjonalt grep for å løfte dei fram. Vi treng likevel sterkare satsing og ei kulturrendring for å bruke arkiva og det nasjonale vindauget NORA.

Vern om hukommelsen

Nilsen er òg oppteken av kva som skjer med vitenskaplege publiseringar ettersom tida går. Ansaret for sikker og gratis tilgang til forskinga ligg ikkje minst til kunnskapsinstitusjonane, meiner Nilsen.

– Dei har ansvar for å ta vare på hukommelsen som er akkumulert. Til dømes burde mest mogeleg av forskinga ved Universitetet i Bergen verte digitalisert gjennom ein institusjonell dugnad. No nærmar vi oss ein periode med ei massiv pensjoneringsbylgje. Tenk på store forskarar som Fredrik Barth eller Knut Fægri – nestor etter nestor kjem til å forsvinne frå universiteta. Kva skjer med produksjonen deira då? Tidsskrifta har ingen samla hukommelse. Dels er tilgangen avhengig av betaling, dels er tilgangen avgrensa gjennom manglande opptrykk, dette gjeld ikkje minst bøker.

– Er det nok at institusjonane tek ansvar, eller må departementet leggje overordna føringar?

– Det må ein vurdere, seier Nilsen og viser til eit døme frå USA: Senatet på National Institute of Health å leggje ut alt av forskning offentleg.

– Det trengst premiering av forskingsinstitusjonar som legg ut alt offentleg. Når vi fyrst har hamna i eit indikatorbasert finansieringsystem, undrar det meg at open access ikkje gjev eit økonomisk tilleggsinsentiv til institusjonane.

Flere velger høyskole

Det var 1700 flere studenter ved høyskolene i 2006 enn i 2005. Det viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Økningen skyldes hovedsakelig at flere kvinner velger seg dit. Samtidig var det en nedgang på to prosent i antall studenter ved universitetene og de vitenskapelige høyskolene. Humanistiske og estetiske studier mister studenter, i 2006 var nedgangen på åtte prosent. Tallet på norske realfagsstudenter var nesten uendret.

Markant dansk forskningssatsing

De samlede offentlige danske forskningsbevilgninger for 2007 er nå analysert av Dansk Center for Forskningsanalyse. Det bevilges godt over 1,3 milliarder danske kroner mer til forskning og utvikling fra de offentlige kasser i forhold til fjor – 14,1 kroner mot 12,7 milliarder kroner. Det er tredje året på rad at danske forskningsbevilgninger gis et løft, i år på knapt 11 prosent, mens stigningen i 2005 og 2006 var på 2,5 og 5 prosent.

Lønn er viktigst

Sikker inntekt og gode jobbmuligheter er viktigst når studenter velger utdanning. Det viser en undersøkelse fra Synovate MMI, gjort på oppdrag av DnB NOR, skriver Dagbladet. 805 norske studenter ved universiteter, høyskoler og fagskoler deltok i undersøkelsen. Av disse svarte 55 prosent at de bevisst har valgt en utdanning som gir sikker inntekt i framtiden. Nesten like mange sier at fremtidige jobbmuligheter er avgjørende for valg av studieretning.

Færre svenskar i Danmark

Tallet på svenske studenter i medisins- og veterinæruddanninga i Danmark har vorte halvert på kort tid, melder det svenske Högskoleverket. Den danske vitenskapsministeren Helge Sander er nøgd med utviklinga då han meiner at vurderinga av dei svenske karakterane tidlegare har vore altfor generøs.

Kvinner avlegger flest studiepoeng

Flere kvinner enn menn avla 60 studiepoeng eller mer studieåret 2005/2006, ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå. 60 poeng i året tilsvarer et fulltidsstudium. Kvinner produserte flere studiepoeng enn menn i alle aldersgrupper. 16 prosent av studentene gikk gjennom studieåret uten å oppnå studiepoeng, de fleste menn. Andelen som oppnådde studiepoeng var større ved høyskolene enn ved universitetene.

Mer internasjonalisering av utdanningen

Regjeringen setter i gang arbeidet med en stortingsmelding om internasjonalisering av utdanningen. Meldingen vil omhandle internasjonalisering i videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning. Det tas sikte på å legge frem stortingsmeldingen høsten 2008. Regjeringen mener det er behov for en helhetlig vurdering av dagens rammer, ordninger og ressursbruk.

Forskarsamfunnet er konservativt. Forskarane gamblar ikkje med meritering og "indikatorar på eigen fortrefleghet", meiner Rune Nilsen. (Illustrasjon: Jim Berry)

Av Kjetil A. Brottveit

Stjernø-utvalet

Den spreidde kompetansen

Stadig fleire universitet. Stadig fleire mastergrader på små høyskular. Kompetansen er for spreidd, meiner Steinar Stjernø, leiår for utvalet som utgreier høgare utdanning.

– Både institusjonane og landet ville ha tent på ein sterkare konsentrasjon av kompetansen, seier Stjernø.

Korleis lage ein struktur for høgare utdanning som tek omsyn til at institusjonane og fagmiljøa vert sterke nok, og at sjølve nasjonen òg får det han treng? Stjernø-utvalet nærmar seg innspurten på arbeidet, og *diversitet* - mangfald - er det viktigaste nøkkelordet av dei alle.

Hybriduniversitet

– Det har vore eit gjennomgangstema i offentlege utgreiingar om høgare utdanning at høyskular og universitet skal ha ulik profil og innretning. Det skulle tilseie at nyetablerte universitet spesialiserte seg. Men etter at Stavanger og Agder har fått universitet, og Bodø snart får, har dette vorte problematisk. Spesialiseringsskravet er delvis oppfylt ved at Stavanger har satsa på petroleum og Agder på IT, men dei er hybridar. Dei er universitet i gammal forstand på nokre område, men på andre områder lik høyskulane. Enkelte har mislikt at eg har kalla dei eit hybriduniversitet, men eg meiner å setje namn på dette, seier Stjernø.

Fagleg lunsjprat

Stjernø har lagt fram tal som viser ei sterk fagoppsplitting etter kvalitetsreforma. Statlege høyskular tilbød 73 mastergrader hausten 2002. Talet auka eksplosivt til 193 hausten 2006. Men 6 av desse studia hadde ingen studentar, og 31 hadde frå 1 til 10 studentar.

– *Har små høyskular grunn til å uroe seg for kommande strukturendringar?*

– Eg er bekymra for at dei skal verte taparar. Dei står overfor spesielle utfordringar når det gjeld rekruttering. Etter 2015 går ungdomskulla ned nokre år, og i tillegg har vi ein sterk urbaniseringstendens. Dermed har mange små høyskular ein vanskeleg konkurranse situasjon, og spesielt masterstudia er utsette. I prinsippet er det ein fordel med "fulle løp" – bachelor og mastergrad – noko som tilseier ein meir intensiv forskingsinnsats. Men det føreset ein kritisk masse av gode forskarar for at fagdebatten ved institusjonen skal leve.

– *Du legg vekt på fagleg korridorprat?*

– Ja, det bør vere mykje fagleg prat i korridoren og lunsjen. I tillegg bør ein ha gode seminar og leggje fram papers for kvarandre. Internett kan ikkje fullt ut erstatte den daglege kontakten, seier Stjernø.

Nettverk eller fusjon?

Han kjem inn på eit tilleggsproblem: Mange små høyskular konkurrerer med andre små høyskular i same næringsområde.

– Dersom lærarutdanninga vert omgjord til ein femårig master, ser eg ikkje føre meg at alle institusjonar kan levere eit like godt tilbod.

– *Er ei sterkare forankring til lokale særmerke, blant anna lokalt næringsliv, vegen å gå?*

– For å oppretthalde diversitetet er det iallfall viktig å matche arbeidslivet i området.

Stjernø legg til grunn at større konsentrasjon av kompetanse og studietilbod uansett er nødvendig og ynskjeleg. Han skisserer tre moglege modellar: Nettverk mellom universitet og høyskular, samanslåing av mindre høyskular og samanslåing av universitet og høyskular. Han vil så langt ikkje gje nokon av modellane prioritet.

– Det er fordelar og ulemper med alle modellane, og ingen av dei gjev seg sjølv.

Dysfunksjonar

Kor mange universitet skal vi ha, og kva skal til for å kunne kalle seg eit universitet? Dette er ei anna hovudutfordring for utvalet.

– Ordninga i dag med fire doktorgrader som krav til universitet har røter i Mjøs-utvalet. Men utvalet grunnar ikkje ordninga, som er særnorsk. Det er ingen prinsipiell skilnad mellom ein institusjon med tre og ein med fire doktorgrader, og dette kriteriet har gjeve ei rekkje dysfunksjonelle effektar. Sektoren bruker for mykje energi på spørsmålet om universitetsstatus, seier Stjernø og bruker dei tre nabohøyskulane Gjøvik, Hamar og Lillehammer som døme:

– Desse tre institusjonane er ikkje inter-

Fakta

Stjernø-utvalet

Stjernø-utvalet vart sett ned av kunnskapsminister Øystein Djupedal våren 2006. Utvalet har eit vidt mandat – å greie ut om utviklinga innanfor høgare utdanning med eit tidsperspektiv på 10 – 20 år. Utvalet skal leggje fram innstillinga si innan 31. desember i år. Innhaldet vert presentert på Kunnskapsdepartementets kontaktkonferanse i januar 2008.

esserte i samarbeid under andre tilhøve enn under universitetsfana, og dei spelar ut alle konflikhtar i lokalpressa. Fagfordelinga tilseier ikkje at konkurransen dei i mellom skulle vere svært sterk, og ein kunne tru at ei samling ville gjere høyskulane meir slagkraftige under alle høve. Men det er fyrst når dei til saman har oppnådd fire doktorgrader at dei med eitt slag vil slå seg saman.

12 universitet i 2020

– *Er det for sterke insentiv til å verte universitet i dag?*

– Høyskulane har i røynda ingen andre insentiv. Dei ynskjer seg prestisje og større autonomi til å utvikle fagtilbod. Konkurransesituasjonen tilseier at dei må henge med: Dersom svært mange andre høyskular vert universitet, er det ei drivkraft i seg sjølv. Og fylkespolitikarane set ned fond for føremålet, seier Stjernø og poengterer at universiteta òg uroar seg:

– Korleis skal det gå med talenta og forskingsressursane på øvste nivå? No har nesten alle store høyskular universitetsambisjonar på dagsordenen.

Då Mjøs-utvalet utgreidde høgare utdanning rundt år 2000, hadde vi fire universitet. No har vi sju, og det ligg an til 12 i 2020, trur Stjernø.

Innhald framfor påfuglfjor

– Utviklinga har gått lengre i denne retninga enn dei som argumenterte for løysinga i 2000 såg for seg, seier han og skisserer tre moglege vegar vidare: 1. Ei kraftig innstramming med strengare kriterium og krav til fleire doktorgrader. 2. Frislepp av universitetstittelen, etter britisk modell. 3. Redusering av kravet til ei doktorgrad.

– Den sistnemnde varianten er mest i tråd med utviklinga elles i Europa, seier Stjernø. Han held det som mest sannsynleg at utvalet går inn for ein av dei to sistnemnde løysingane, og "tilhøyrer ikkje dei som vil oppretthalde eit eksklusivt universitetsomgrep".

– Eg legg meir vekt på innhald enn på påfuglfjor.

– *Det er ikkje håp for sjølve det opphøge ordet universitet?*

– Nei, det toget har gått.

Av Kjetil A. Brottveit (tekst og foto)

– Utvalet tek framleis mot nye argument. Men vi er meir interesserte i løysingar enn kva folk er motstandarar av. Og kan du få med at eg ikkje har tid til å ta på meg fleire føredrag? spør utvalseiar Steinar Stjernø.

Politikk i felten

Djupedal lei barnehagemobbing

– Det overraskar meg at enkelte som jobbar med forskning og utdanning stemplar meg som barnehageminister i debatten om finansieringa av academia. Det er ein argumentasjonsmåte som irriterer, og eg hadde venta betre frå den kanten, seier ein oppgitt Djupedal.

Vi er i Ny-Ålesund, Svalbard, på sommartur til Noregs og truleg verdas nordlegaste forskingssamfunn, som journalistisk følge til kunnskapsminister Øystein Djupedal og EUs forskingskommissær Janez Potoznik. Den fremste representanten for dei tyngste forskingskreftene i Europa blir synt den eineståande infrastrukturen for forskning som øygruppa nærast på Nordpolen kan skilte med. Med den bleike midnattssola i ryggen fortel Potoznik at han er imponert. Og sjølv turen er eit personleg høgdepunkt i tida som kommissær, forsikrar han.

– Vanlegvis reiser eg frå by til by, og frå laboratorium til kontorbygg, utan at eg bit meg merke i noko spesielt. Men dette er noko heilt anna, seier slovenaren som har fått med seg lågtflygande helikoptertur over Spitsbergen og nattleg båttur blant isbrear og arktisk natur.

– Dette er også ein del av jobben, fortel Djupedal.

– Vi jobbar langsiktig for å skape gode relasjonar til viktige forskingsaktørar verda over. For litt sidan var vi i India. Snart står Russland for tur. Kanskje blir det ikkje noko konkrete resultat ut av det der og då, men vi må vise at vi tel med i den internasjonale forskingsverda.

Klima

Potoznik lovar heller ikkje noko meir pengar til forskingsmiljøa på Svalbard.

– Men det eg ser gjer inntrykk. Særleg det store internasjonale miljøet her med fleire EU-land representert med eigne forskingsstasjonar.

Den viktigaste grunnen til at kommissæren tok turen til Svalbard er klima.

– Vi jobbar no med å få dreia meir av forskingssatsing i EU mot klimaproblematikken. Alt eg har sett her oppe styrkar vissa mi om at dette hastar. Svalbard, med ein infrastruktur for forskning som er nesten like god som på kontinentet, gjev unike høve til å utforske konsekvensane av klimaendringar i polare strøk.

Breane smeltar

Isbreane på Svalbard smeltar raskare enn kva forskarar tidlegare har frykta. I det siste har det dukka opp innsjøar på breane, som igjen set ytterlegare fart på smeltinga. I fjor var gjennomsnittstemperaturen på Svalbard fem grader høgare enn normaltemperaturen dei 50 siste åra. Temperaturen i havet har samtidig auka med over ein grad.

– Temperaturauken er eit mål på kor dramatisk situasjonen er, seier forskingsminister Øystein Djupedal.

– Vi merkar først klimaendringane i Arktis, og her skjer dei dessutan raskare, fortel Djupedal.

Difor meiner han det er viktig å styrke rolla til Svalbard som ei internasjonal plattform for forskning.

– Svalbard har ei viktig internasjonal rolle. Ei rekkje land samarbeider om forskinga her, seier statsråden.

Barnehagane

Men sjølv på Svalbard slepp ikkje forskingsministeren unna dei sentrale forskingspolitiske spørsmåla i tida. Som skuldingane om at det først og fremst er barnehageminister han er.

– Eg aksepterer at det er debatt kring våre politiske val, men han må først med skikkelege argument. Det er bakstrevversk å stille satsinga på barnehagar opp mot forskning, meiner Djupedal.

Han hevdar dessutan at det er mykje svartmaling av situasjonen i sektoren.

– Hugs at vi er den regjeringa som har gitt mest til forskning. Det er ei grense for kor lenge vi kan ta krisevarsler alvorleg.

– Målet om tre prosent av BNP til forskning innan 2010 då? Dagens situasjon på knapt 1,5 prosent viser at vi aldri har vore så langt unna dette målet. Det burde vere rom for sterk kritikk av ei regjering som snarare aukar avstanden til eigne mål enn minkar?

– Eg skal vere den første til å vedgå at det er vanskelegare å nå dette målet enn vi trudde, og skjønar at enkelte er skuffa. Men det er næringslivet som er bøygen.

– Hadde det då ikkje vore god SV-politikk å auke den statlege satsinga med opp til 1,5 av BNP slik du har vurdert tidlegare, og ikkje berre nøye seg med ein prosent som er målet i dag?

– Det kan du seie, men vi har nok problem med målet som det er i dag. Vi når ikkje målet utan at vi får med oss næringslivet.

– Hadde det då ikkje vore klokt av forskingsministeren å gjere noko med politikken andsynes næringslivsforsking?

– Jau, og det kjem.

– Som å kutte ut Skattefunn, ordninga som gjev næringslivet skattefordelar om dei bruker pengar på forskning, til fordel for andre ordningar?

– Det er ikkje nokon løyndom at eg var i mot Skattefunn då ordninga blei starta, men det er for tidleg å seie om vi vil gjere nokre grep her.

– Og no skal du uansett utsette forskingsmålet til 2020?

– Vi kjem til å drøfte problemstillingar knytt til å nå tre prosent av BNP innan 2010 i det komande statsbudsjettet. Det er alt eg vil seie om forskingsmålet no.

– Og mangel på rekruttering?

– Det kjem i ei eiga stortingsmelding om rekruttering i 2008. Ein Nifu Step-rapport frå i vår viser dessutan at vi er bra i rute.

Pliosaurus

Djupedal har sjølv personleg vore med på å planlegge opphaldet på Svalbard i detalj. Forskingskommissæren er blitt vist rundt på radarstasjonen EISCAT, har vitja eit internasjonalt forskingsfartøy og blitt brakt i heli-

Forskingspolitikanane fekk med sjølvsyn sjå at klimaendringane påverkar isbreane på Svalbard.

kopter opp til utgravingsstaden for eitt stort og to mindre øgleskjelett frå juraperioden på Diabasodden. Det store skjelettet av ein Pliosaurus, eit uhyre som utgravingsleiar Jørn Hurum ved Naturhistorisk museum skildrar som lang som ein buss og med tenner så store som slangeagurkar. Pliosaurus er eitt av det største rovdyra som nokosinne har gått på jorda. Skallen er minst 2,1 meter lang, og ryggvirvlane strekker seg minst seks meter bortover i fjellsida.

Djupedal har personleg involvert seg sterkt i prosjektet og sytt for at utgravinga har fått ekstra midlar over budsjetta til Kunnskapsdepartementet og Forskingsrådet.

Øgla ligg i restane etter 150 millionar år gammal havbotn. Små og store fossil ligg tett langs bakken. Nesten kvar stein inneheld eit lite steindyr.

Øystein Djupedal blir som ein ivrig ungdom når han går på fossiljakt saman med Janez Potoznik.

– Dette er fantastisk, seier Øystein Djupedal.

Han fann blant anna ein stor amoritt, eit avtrykk av ein blekksprut, på vel 150 millionar år.

Budsjetta står ved lag

På flyplassen i Longyearbyen er det ingen som hevar blikket sjølv om ein minister eller EU-topp står i innsjekkingskø. Svalbard har lange tradisjonar med embets- og politikarturisme. Flyplassen tek imot notabilitetar nærmast kvar veke.

Djupedal vil gjerne understreke at forskning er eit høgaktuelt område for regjeringa.

– Dei som hevdar at eg ikkje har nokon entusiasme for forskning, bommar grovt.

– Forskingsspørsmål er noko av det mest spennande eg har drive på med som politikk. Det femnar om heile spekteret av samfunnet vårt, og viser veg framover.

EUs forskingskommissær, Janez Potoznik, blei vist rundt på Svalbard av Øystein Djupedal. Her om bord på eit polsk forskingsfarty.

– Likevel har du blitt skulda for å jobbe mot forskingsinstitusjonane i til dømes spørsmål om å bygge opp eigenkapital. Kunne du ikkje forsvart Forskingsrådet og lærestadane i større grad mot kutt og kritikk?

– Det har vore svært viktig å rydde opp i den ekspanderande auken i eigenkapitalen til forskingsinstitusjonar. Vi får ikkje gjennomslag for auke i budsjetta når rekneskapen viser at det er pengar nok på bok.

– Mange hevdar at sidan forskingsprosjekt går over mange år og treng langsiktige horisontar, så burde det opnast for at institusjonane fekk budsjett som går over fleire år. Dei har slike ordningar i ei rekke land. Kva tykkjer du?

– Eg skjønar ønsket og har sympati for tan-

ken, men det nyttar heller ikkje å gøyme seg bak ein slik argumentasjon. Samferdsel, helse og mange andre felt har liknande utfordringar. Mitt råd er å få orden på rekneskapa, heller enn å ønske seg andre budsjetteknikkar.

– Men er det ikkje naturleg at til dømes Forskingsrådet brukar tid på å kvalitetssikre pengeflyten i ei tid med opptrapping av forskingsaktiviteten og politiske øyremerkningar? Viser det ikkje heller at politikken til sjuande og sist ikkje evnar å auke satsinga kraftig på forskning?

– Det er eg ikkje samd i. Spelereglane må følgjast, avsluttar Djupedal før han går på flyet.

Av Ingar Myking (tekst og foto)

Svalbard er eit eventyr for samlarar av fossil. Her er ministeren med eit prakteksemplar av ein amoritt.

Pliosaurus, eit beist av eit rovdyr, blir graven ut på Spitsbergen. Djupedal har personleg engasjert seg i prosjektet.

Balletthøyskolen

Kan miste høyskolestatus – ansatte sier opp

Ansatte slutter på grunn av vedvarende problemer ved Den Norske Balletthøyskole. Skolen har mistet godkjenningen av studietilbudet, og sliter fortsatt med å oppfylle kravene fra Arbeidstilsynet.

I forrige nummer av Forskerforum (06/07) fortalte fire frustrerte ansatte om det dårlige arbeidsmiljøet ved Den Norske Balletthøyskole (DNBH). Nå har tre av dem sluttet i jobben. Flere oppgir dårlig styring og ledelsens manglende vilje til å ta tak i problemer, som viktige årsaker til at de sluttet. To har sluttet frivillig, mens en tredje ansatt først ble oppsagt før hun fikk i stand en sluttavtale med arbeidsgiver. Også tidligere har ansatte sagt opp som følge av hvordan skolen drives. Store deler av den faglige ledelsen er nå enten sykmeldt eller har sluttet.

Lettet over bekreftelsen

Den 29. juni kom NOKUT med en rapport etter revidering av studietilbudet ved DNBH. Den gir strykarakter til bachelorgraden som skolen tilbyr. Verken kravene til studieplan, fagmiljø, infrastruktur, internasjonalt samarbeid, internasjonalisering eller kvalitetssikring av studietilbudet er tilfredsstillende. DNBH kan miste høyskolestatusen om den ikke rydder opp.

Tidligere undervisningsleder Wenche Halvorsen er lettet over rapporten, som hun mener gir et riktig bilde av situasjonen.

– Rapporten stemmer veldig godt overens med mitt inntrykk av hvor skolens utfordringer ligger. Skolen får nå en sjanse til å rydde opp og ta problemene på alvor, sier hun.

– Hva kunne ledelsen ved balletthøyskolen ha gjort for å unngå å havne i denne situasjonen?

– Den kunne lyttet mer til signaler fra sine ansatte.

Store mangler

NOKUT-revideringen kom etter henvendelser fra studenter og journalister som mente at DNBH ga en annen utdanning enn den departementet godkjente i 2002. Rapporten krever at skolen retter opp til sammen 28 forhold. Innen 29. august må NOKUT ha svar på hva skolen kommer til å gjøre med manglene. Verken rektor Ann Kristin Norum eller styreleder Arne Norum ønsker å gå inn på hvordan de vil løse oppgavene. Ut fra svaret skolen gir, skal NOKUT fatte et vedtak om hvor lang tid DNBH får på seg til å innfri kravene – vanligvis mellom ett og to år. Så fattes det et endelig vedtak om skolen får beholde høyskolestatusen eller ikke.

Utsatte frister

Arbeidstilsynet melder at skolen omsider har fått på plass en oppfølgingsplan for sykmeldte, etter at den har måttet betale 500 kroner dagen – til sammen 11 000 kroner – i bøter. Men fremdeles gjenstår å rette opp fire av Arbeidstilsynets pålegg fra desember i fjor. Fristene utløp for flere måneder siden. Etter søknad har høyskolen fått innvilget utsettelse på tre punkter, med frister 1. september og 1. oktober.

Skolen må sørge for at:

- rektor får opplæring i helse- miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS)
- ansatte som er satt til å lede andre gjennomfører tilsvarende opplæring
- verneombudet får spesiell opplæring i psykososialt arbeidsmiljø

Fakta

Den Norske Balletthøyskole (DNBH)

- Privat stiftelse grunnlagt i 1966
- Ekteparet Ann Kristin Norum og Arne Norum er henholdsvis rektor og styreleder
- Mottar statsstøtte på 7,56 millioner kroner i 2007
- 15 fast ansatte, 40 på midlertidige kontrakter
- Ca. 100 registrerte studenter

NOKUT-rapporten (utdrag) DNBH må:

- rette opp 28 forhold ved skolen
- utvikle rutiner som ivaretar stabiliteten blant de ansatte
- rydde opp i organiseringen av fagpersonale
- få navnet på graden "Dans og pedagogikk" til å speile innholdet: mer pedagogikk. NOKUT er dessuten kritisk til at styreleder er stedfortreder for faglig ledelse.

Det fjerde punktet er omgjort til et pålegg om å utarbeide en tidfestet handlingsplan for gjennomføring av tiltakene innen 1. oktober. Skolen må dessuten rapportere løpende til Arbeidstilsynet etter hvert som endringene blir iverksatt, senest innen utgangen av året.

– Har brukt lang tid

Følges ikke fristene, kan nye tvangsmulkt bli resultatet.

– De har brukt lang tid. Nå håper vi at skolen har gjort det de har plikt til; å sørge for at det finnes et forsvarlig arbeidsmiljø som ledere og ansatte ikke opplever som så belastende at de blir syke, sier seniorinspektør Bente Bakke i Arbeidstilsynet.

NOKUTs manglende godkjenning og problemer med Arbeidstilsynet til tross: pengene strømmer inn til DNBH. Skolen får i år nærmere 7,6 millioner kroner i statsstøtte. Bevilgningene har økt i takt med studenttallet de siste årene, til tross for at Kunnskapsdepartementet (KD) lenge har kjent til uregelmessighetene ved skolen. NOKUT-rapporten får ikke konsekvenser for det statlige tilskuddet – foreløpig.

– Det er et krav til statsstøtte at skolen har et akkreditert studieprogram, men vi gjør oss ikke opp noen mening før NOKUTs endelige vedtak kommer, sier ekspedisjonssjef i KD, Torill Johansson.

Om DNBH ikke klarer å rette opp i de omfattende kravene, mister skolen statsstøtten og retten til å kalle seg høyskole.

Balletthøyskolen må forbedre både arbeidsmiljø og kvaliteten på bachelorutdanningen. (Illustrasjonsfoto: Linda Bournane Engelberth)

Av Ida Kvittingen

NOKUT

— Grasrota skal bli hørt

Studenter og forskere skal få sagt sin mening om "vaktmesteren i sektoren". Det forsikrer Bjørn Stensaker, en av forskerne bak evalueringen av NOKUT.

Kunnskapsdepartementet har gitt forskningsstiftelsen Nifu Step oppdraget med å evaluere NOKUT. Stensaker ved Nifu Step legger vekt på å få hele sektoren i tale:

– Det viktigste blir å se hvordan NOKUT fungerer i praksis – når de kommer på besøk. Vi henvender oss direkte til dem som har erfaring med NOKUT.

Evalueringskomiteen planlegger institusjonsbesøk og spørreundersøkelser med studenter og ansatte ved institusjoner som har hatt besøk av NOKUT. Hvilke erfaringer har de med kvalitetssikringsorganet? Hvordan var møtet med NOKUT "ansikt til ansikt" i evaluerings- og akkrediteringsprosesser?

– Hvilke aspekter ved det direkte møtet er det viktig å få fram?

– For eksempel om NOKUT evner å balansere behovet for kvalitetsutvikling med behovet for kontroll, om ansatte og studenter opplever prosessen som relevant, og om man adresserer spørsmål som man også lokalt anser som viktige, sier Stensaker.

Mangfold versus kvalitet

Stensaker ser fram til å få fram mye ny empiri. Han var selv med på evalueringen av kvalitetsreformen – og leverte flere delrapporter som omhandlet kvalitet og evaluering.

– Men da gikk vi ikke målrettet etter informanter som hadde erfaring med NOKUT. De færreste hadde hatt direkte med representanter for NOKUT å gjøre, sier han.

Organisasjoner og institusjoner med interesser i sektoren skal også få en stemme i evalueringen. Dette gjelder blant annet Forskerforbundet, NHO og Universitets- og høgskolerådet.

Oppdraget fra Kunnskapsdepartementet er svært detaljert. Departementet ba om en evaluering av NOKUTs formål, mandat og strategi, organisasjon og styring, kvalifikasjoner, virke/utøvelse og resultat. Utlysningen var på engelsk og henvendt til et internasjonalt oppdragsmarked. Stensaker legger vekt på at den sammensatte evalueringskomiteen også har et blikk utenfra på norske forhold.

– Vi har vært heldige og fått med forskere som har erfaring med evaluering og design av kvalitetssikringssystemer. Den engelske professoren Huisman er et godt supplement. Han har særlig studert mangfold i utdanningssystemet. Hvordan balansere hensynet til kvalitetsstandarder og samtidig bevare mangfold og faglig utvikling? Dette er et sentralt dilemma, sier Stensaker.

Det er ikke gjort mange tilsvarende evalueringer i Europa, men Stensaker kan sies å ha hentet negativ inspirasjon fra to naboland:

– Danmarks evalueringsinstitutt ble evaluert av en søsterorganisasjon - Høgskoleverket i Sverige, og dette synes jeg er tvilsomt. Høgskoleverket besøkte Evalueringsinstituttet,

men fikk fram lite av god empiri fra sektoren. Jeg er glad for at Kunnskapsdepartementet har valgt en annen variant, med evaluering ut fra flere datakilder.

Utsiktede konsekvenser

Evalueringen er todelt.

– Det første formålet er å vurdere om NOKUT tilfredsstiller europeiske standarder. Overholder NOKUT lover og forskrifter? Har de gode nok rutiner? spør Stensaker. Mer spesifikt skal evalueringen svare på om NOKUT tilfredsstiller ENQAs (European Association of Quality Assurance Agencies) kriterier for medlemskap.

– Det andre formålet er å evaluere den nasjonale rollen til NOKUT i det norske utdanningssystemet. Hvordan er maktforholdet mellom Kunnskapsdepartementet, NOKUT og institusjonene? Har opprettelsen hatt noen utsiktede konsekvenser?

– Hvilke utsiktede konsekvenser kan det være snakk om?

– Det kan for eksempel være om de kvalitetskriterier som brukes bidrar til unødig faglig uniformering, om evalueringene kun får administrative konsekvenser, eller om prosessen fører til tilpasninger som ikke har betydning for kvalitet.

– Når det viser seg at ingen norske jussutdanninger lever opp til NOKUT-forskriftens krav til andel førstestillinger i fagmiljøet – faller dette inn under evalueringen?

– Hensiktsmessigheten og relevansen til de kriterier som brukes vil være en naturlig del av evalueringen, men dette er en generell evaluering og ikke en meta-evaluering av verken sykepleie- eller jussevaluering.

NOKUT og politikken

– Vil dere ta hensyn til konkret kritikk som har kommet fram mot NOKUT, for eksempel evalu-

Fakta

NOKUT

■ Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) er et statlig uavhengig organ som skal kontrollere og utvikle kvaliteten ved norske universitet, høyskoler og fagskoler.

■ Departementet kan ikke omgjøre vedtak gjort av NOKUT, og kan ikke gi løyve til å etablere studietilbud som ikke er gitt akkreditering eller godkjenning. De har myndighet til å trekke tilbake akkrediteringer eller godkjenninger hvis vilkårene ikke lenger er oppfylte.

– Dette blir en bottom-up-evaluering, sier Bjørn Stensaker ved Nifu Step. Han vil ha sektoren i tale om NOKUT. (Foto: NIFU Step)

eringen av allmennlærer- eller sykepleierutdanningen?

– Vi har som sagt ikke anledning til å drive meta-evalueringer. Men hvordan man definerer kvalitet og operasjonaliserer begrepet – det kan vi komme inn på.

– Kan evalueringen komme inn på overordnede politiske spørsmål i sektoren?

– Departementet har ikke spurt om åpenbare store politiske spørsmål, men jeg ser ikke bort fra at evalueringen vil ha politiske implikasjoner. Komiteen kan også ha behov for å reise bestemte problemstillinger avhengig av hva vi får inn av informasjon.

Av Kjetil A. Brottveit

Sveits: Stadig fleire studentar

Bologna-prosessen fører til auka studenttal i Sveit. Trass i at ungdomskulla i landet går ned, reknar det føderale statistikkbyrået Bundesamt für Statistik (BFS) med auke i talet på studentar framover. Til studieåret 2007/08 er det venta ein auke på 5 000 studentar til totalt 176 000, melder nettstaden til statistikkbyrået - www.bfs.admin.ch. Ein del av auken kjem av rekruttering av utanlandske studentar til masterprogram, og tilstrøyminga av utanlandske masterstudentar er venta å auke heilt fram til 2016. Ei anna årsak til det høge studentalet er at heile 85 prosent av bachelor-studentane går vidare til mastergrad. BFS pekar vidare på den stora variasjonen i tilbodet av masterutdanningar mellom ulike høyskular.

Europa heng etter

I ein rapport som vart publisert tidleg på sommaren peikar EU-kommisjonen på at Europa framleis heng etter i forskningsfinansieringa. Kommisjonen meiner at Europa har ein vanskeleg konkurranse situasjon ettersom verda har vorte "multipolær", og at store pengar vert investerte i til dømes Kina og Russland. Medlemsstatane i EU når i berre nokre tilfelle opp til målet i Lisboa-strategien om å bruke 3 prosent av BNP til forskning og utvikling. I 2005 vart i gjennomsnitt 1,84 prosent av BNP brukt til FoU. Dermed ligg USA, Japan og Sør-Korea framfor EU i FoU-satsing. Samtidig ventar ein at Kina passerer EU i 2009 om ikkje EU aukar finansieringa.

Særavtalen

Flere vikarer i akademia

Lærestedene må ansette flere deltidsansatte og vikarer. Dette kan bli en konsekvens av at særavtalen falt bort 1. august.

– Den nye situasjonen krever bedre planlegging. Når virkeligheten innhenter oss utpå høsten vil vi se om det blir nødvendig å opprette flere deltidsstillinger eller bruke flere gjestelærere, sier personal-, økonomi- og driftsdirektør Jan Aasen ved Høgskolen i Lillehammer (HIL).

– Vi har vært forberedt på at en slik situasjon kunne oppstå siden særavtalen ble sagt opp i fjor, og vi har bedt avdelingene om å ta hensyn til dette i sine bemanningsplaner, sier Aasen, som hadde ønsket seg en fornyet avtale.

– Særavtalen ga en fleksibel ordning for begge parter, sier han.

Personal- og økonomidirektør Eli Margrethe Pedersen ved Høgskolen i Tromsø gir uttrykk for den samme holdningen:

– Men nå må vi etterleve grensene som er satt. Bortfallet av særavtalen kan føre til at vi må opprette flere deltidsstillinger og organisere undervisningen annerledes, sier hun.

UHR anbefaler dialog

Kunnskapsdepartementet (KD) bør gå i dialog med foreningene i sektoren for å avklare om det er grunnlag for forhandlinger om en ny særavtale. Denne oppfordringen kommer i en rapport levert av en arbeidsgruppe satt ned av Universitets- og høgskolerådet (UHR). Høgskoledirektør Birgitta Rødstøl Næss ved Høgskolen i Østfold har ledet arbeidet med rapporten som tar for seg konsekvensene av bortfallet. Forskerforum har hatt tilgang til rapporten som ellers ikke er offentliggjort. Det framgår av rapporten at institusjonene i hovedsak har vært positive til særavtalen: "Det framholdes at avtalen har vært avgjørende for at institusjonen har klart å gjennomføre både forskning og undervisning innenfor budsjetttrammene."

KD vil ikke si noe om anbefalingen taes til følge:

– Jeg har ikke annet å si enn at vi selvfølgelig har notert oss rapporten fra UHR. Hvordan vi gjør det, må vi komme tilbake til, sier ekspedisjonssjef Toril Johansson i Universitets- og høyskoleavdelingen, KD, til Forskerforum.

Avventer departementet

– Saken er ikke styrebehandlet i UHR, men administrasjonsutvalget slutter seg til konklusjonene i rapporten og sender den til medlemsinstitusjonene, sier UHR-leder Jarle Aarbakke, rektor ved Universitetet i Tromsø. Han er innforstått med at bestemmelsen om mertid har spilt en viktig rolle:

– Dersom det er grunnlag for forhandlinger om en ny særavtale, mener vi at den bør gi rom for utbetaling ved mertimer/ekstratimer.

Generalsekretær Kari Kjenndalen i Forskerforbundet avventer situasjonen:

– Kunnskapsdepartementet har sagt at de trenger tid til å vurdere anbefalingene fra UHR, så ballen ligger nå hos dem.

– *Hvordan bør institusjoner og fagforeninger i sektoren håndtere bortfallet?*

– Institusjonene må inntil videre holde seg til gjeldende bestemmelser i tariffavtale og arbeidsmiljølov og finne praktiske og fleksible løsninger innenfor de rammene som gjelder og i samarbeid med fagforeningene lokalt.

– *Men nå har altså semesteret startet uten noen avtale på plass?*

– Vi har tillit til at institusjonene håndterer situasjonen som er oppstått i samarbeid med de ansatte. Institusjonene har nok planlagt ut fra at denne situasjonen kunne oppstå.

Av Kjetil A. Brottveit

Fakta

Særavtalen

"Særavtale om lønns- og arbeidsvilkår for undervisnings- og forskerstillinger ved universitetene og høyskolene" ble inngått i 1992. På noen punkter gir særavtalen unntak for arbeidstidsbestemmelser i lov- og avtaleverk. Fra innholdet:

■ Ubetalt overtid dersom merarbeid ikke er avtalt.

■ Overtidsgodtgjøring for pålagt arbeid utover 37,5 times uke krever tidsregistrering.

■ Adgang til 20 prosent bistilling.

■ Arbeidstakerne kan utføre eksternt sensurarbeid i arbeidstiden.

Særavtalen sagt opp

Særavtalen utløp 1. august 2007.

■ Forskerforbundet og andre organisasjoner i sektoren sa opp særavtalen med virkning fra 1. august 2006.

■ Bakgrunnen for oppsigelsen var at Arbeidsretten i mars 2006 ga Kunnskapsdepartementet (KD) medhold i saken som Forskerforbundet hadde reist mot departementet. KD opphevet og delegerte til institusjonene i 2005 retningslinjene som ga de vitenskapelig ansatte på universitetene og de vitenskapelige høyskolene en individuell rett til lik fordeling av arbeidstiden mellom undervisning og forskning. Organisasjonene mente at retningslinjene var en absolutt forutsetning for inngåelsen av særavtalen i 1992. Siden retningslinjene falt bort, mente Forskerforbundet at avtalen måtte sies opp.

■ 30. oktober 2006 sa KD opp særavtalen til bortfall med virkning fra 1. august 2007.

■ Styret i Forskerforbundet vedtok i vår å gå inn for forhandlinger med KD om en ny særavtale.

■ Bortfall av særavtalen fører til at faglig ansattes arbeidstid reguleres av Arbeidsmiljøloven og Hovedtariffavtalen, men Ferieloven regulerer ferie. Ifølge Hovedtariffavtalen må alt arbeid legges innenfor ordinær arbeidstid.

■ Særavtalen ga rom for å godtgjøre ekstratimer/mertid med ordinær timelønn i opptil 117,5 timer. Denne bestemmelsen faller nå bort.

Milliardær gir NTNU nytt institutt

NTNU får et nytt institutt for nevrovitenskap, sjenket av en tidligere student, milliardæren Fred Kavli. Instituttet skal jobbe med hukommelsesbiologi, og får en årlig støtte på sju millioner kroner. I tillegg gir Kavli penger til forskning på nanovitenskap og astrofysikk ved NTNU. Han har også opprettet tre forskningspriser som skal deles ut annethvert år i Oslo. Prisene går til forskning på astrofysikk, nanoteknologi og nevrovitenskap, og er hver på en million dollar – om lag 5,8 millioner kroner.

– Vi trenger flere som Fred Kavli, sier kunnskapsminister Øystein Djupedal til studentavisa Under Dusken.

Kvinnelige forskere publiserer minst

Kvinnelige forskere ved Universitetet i Oslo publiserer langt færre vitenskapelige artikler enn sine mannlige kolleger. På Institutt for litteratur, områdestudium og europeiske språk (ILOS) var kvinneandelen av publikasjoner i 2006 helt nede i syv prosent, skriver Universitas. Avisen trekker også frem Det humanistiske fakultetet (HF) hvor kvinner og menn produserte henholdsvis 0,21 og 0,44 publikasjonspoeng per årsverk i 2005 og 0,23 og 0,42 publikasjonspoeng per årsverk i 2006. Tallene er fra det såkalte nivå 2, det publikasjonsnivået som gir høyest uttelling.

UiB mister tannlegebygg

Universitetsledelsen i Bergen finner seg ikke i at Odontologen rårner vekk, skriver BT. I et skarpt brev til blant andre statsminister Jens Stoltenberg, finansminister Kristin Halvorsen og kunnskapsminister Øystein Djupedal, sier universitetsledelsen klart fra at det ikke kan aksepteres at penger til nytt tannlegebygg er strøket fra statsbudsjettet for 2008.

– Vi vil minne om at nytt odontologibygget ved UiB er høyest prioritert av alle planlagte bygg i universitets- og høyskolesektoren, heter det i brevet fra universitetsrektor Sigmund Grønmo og universitetsdirektør Kari Tove Elvbakken.

Bill. merk: «Ekspert»

Hver dag kommenterer i snitt fire akademikere nyhetsbildet på TV2 Nyhetskanalen.

– Det blir gjerne litt informert gjetting, sier professor Anders Bjørkelo.

Det er mange utfordringer for en akademiker som skal fatte seg i korthet – på direkten. En del av dem trenger trening i å tabloidisere, mener nyhetsanker Espen Fiveland.

PÅ NØSTET I BERGEN gjør historieprofessor Anders Bjørkelo seg klar til nok en TV-opptreden. Det er tredje gang han snakker om Palestina i TV2 Nyhetskanalen på én uke. Mens han blir sminket, setter han nyhetsanker Espen Fiveland inn i styrkeforholdet mellom Hamas og Fatah. Fiveland nikker alvorlig, og noterer hastig på en blokk. Det er direkte sending, og lite rom for feil.

– Jeg blir jo litt nervøs av dette, innrømmer Bjørkelo.

Til tross for at han har jobbet ved Universitetet i Bergen (UiB) i snart 30 år, hadde han aldri vært på TV før TV2 Nyhetskanalen ringte. Nå prøver han å venne seg til den nye mediehverdagen.

– Alt skal gå så kjapt. Vi får lengre tid her enn i annen TV-sammenheng, men for en professor blir formen likevel ordknapp, sier han.

Bjørkelo meldte seg på TV-kurs hos Formidlingsavdelingen ved UiB, men fikk ikke plass i første omgang. De er mange, akademikere som vil ha hjelp til å snakke foran kamera. UiB har leid inn firmaet Medieløven AS for å gi praktisk medietrening, spisse budskap – og bygge selvtillit til å være på TV.

– Mange forskere synes det er skummelt å være på TV. De er veldig opptatt av nyansering, men det blir det jo ikke alltid rom for i media, forklarer Margareth Barndon i Formidlingsavdelingen.

– Vår utfordring er å frambringe gode, korte svar fra ekspertene. Noen er veldig flinke, mens andre trenger trening i å tabloidisere, konstaterer nyhetsanker Fiveland.

DA TV2 NYHETSKANALEN gikk på lufta første gang 15. januar i år, hadde ledelsen allerede utarbeidet en liste med navn på akademikere som var villige til å være på TV. 18 sendetimer fra studio i døgnet – fra Bergen – bød på nye utfordringer. Sendetid måtte fylles, og kanalen trengte mennesker med ►

«Vi er veldig avhengig av ekspertene. De gir oss den tyngden vi ønsker.»

Haakon Eliassen, leder av planleggingsdesken, TV2 Nyhetskanalen.

► kompetanse som kunne gi tyngde til sendingene. Vakttsjef Roy Tore Jensen oppsøkte derfor forskningsmiljøene i Bergen for å sikre seg eksperter som kunne komme raskt i studio.

– Det er altfor mange Oslo-ansikter på skjermen. Jeg tenkte at vi måtte kunne finne like flinke folk her i Bergen, sier Jensen.

Han fikk bedre respons på henvendelsene enn han hadde våget å håpe på, og i løpet av et halvt år har kanalen brukt en rekke eksperter fra Bergen. Har akademikerne vegring mot å uttale seg i media generelt, og på TV spesielt, forsvunnet? Nei, mener Bjørkelo, som møtte mye skepsis fra kolleger da han som forskningsleder ved Senter for Midtøst-enstudier skulle rekruttere til TV2 Nyhetskanalens kildeliste. Men i likhet med flere andre opplever han at forskerne er på gli.

– Forskere må i dag kunne levere i flere formater. Heller ikke vi er immune mot påvirkning fra media, og vi kan ikke isolere oss fra medievirkeligheten, sier sosialantropolog og forskningsleder Are Knudsen ved Chr. Michelsens Institutt (CMI).

Selv om flere av akademikerne roser TV2 Nyhetskanalen for å gi dem bedre tid til å gå i dybden enn i annen nyhetssammenheng, opplever de det som utfordrende alltid å skulle være oppdaterte på siste nytt.

– Om jeg til enhver tid skulle hatt oversikt over de siste bombene som har gått av i Midt-østen, kunne jeg ikke gjort stort annet enn å følge med i media, sier Bjørkelo.

– Hovedproblemet med TV-formidlingen er at vi har liten tid til å forme et budskap. I dag oppdateres nyhetsbildet svært raskt, og analysene forventes å komme på løpende bånd, sier Knudsen.

DEN RELATIVT FERSKE kanalen gir kanskje akademikerne et nytt publikum, men er ikke den bredeste kanalen å formidle i. I løpet av en dag er bare 95.000 seere innom kanalen i tre minutter eller mer.

– Selv om vi ikke når ut til veldig mange, er det en fin arena å være på, fordi vi får tid til å gi en skikkelig analyse av situasjonen, sier Renée Klepsland, amanuensis i fransk ved Norges Handelshøyskole (NHH). I vår var hun hele ti ganger i TV2 Nyhetskanalen for å kommentere det franske valget. Hun mener det er

På sminkerommet:

– Vi har jo en plikt til å formidle, sier professor i historie Anders Bjørkelo (t.h.). Her forbereder han seg til sending med nyhetsanker i TV2 Nyhetskanalen, Espen Fiveland.

viktig for NHH å profilere kompetansen sin i offentligheten, og å vise at den kan mer enn økonomi og administrasjon. For institusjonene handler formidlingen også om merkevarebygging, og på TV2 Nyhetskanalen får akademikerne i Bergen en sjanse til å synes i en Oslo-dominert TV-verden.

Som takk for innsatsen får alle som stiller opp et honorar på 500 kroner, uavhengig av om tidsbruken er noen minutter eller en time. For ekstra lange økter betaler TV2 Nyhetskanalen inntil 1500 kroner, i tillegg til transport til og fra studio.

– Det er ment som en kompensasjon for oppmøte, tapt tid og mat. Det skal ikke koste folk noe å være med. Vi har overhodet ingen betenkeligheter med dette, sier vakttsjef Roy Tore Jensen.

– Pressen skal være veldig restriktiv i forhold til å betale, men det er ikke noe problem så lenge det dreier seg om mindre beløp og kan regnes som en ren kompensasjon, sier Per Edgar Kokkvold, generalsekretær i Norsk Presseforbund.

Han sier han imidlertid ikke har sansen for at ansatte tar seg dobbelt betalt når de stiller i studio i arbeidstida.

– VI ER VELDIG avhengige av ekspertene. De gir oss den tyngden vi ønsker. Til gjengjeld gir vi dem mer tid på lufta, sier Haakon Eliassen, leder av planleggingsdesken i TV2 Nyhetskanalen.

Det siste halvåret har rundt 150 akademiker vært å se på kanalen, mange av dem flere ganger. De kommenterer det meste som skjer: massakrer, politiske konflikter, rettssaker og miljøproblemer. Nærmere tre fjerdedeler av studiogjestene kommenterer utenrikssaker.

TV2 Nyhetskanalen begrunner ekspertfokuset med at kanalen ønsker å legge vekt på analyse, bakgrunn og kommentar. Men førsteamanuensis i journalistikk ved Høgskolen i Oslo, Harald Hornmoen, mener den utstrakte bruken av ekspertkommentatorer kan representere en lettvinnet løsning for journalister.

– Bruken av eksperter blir lett en sovepute. Det er enkelt å plukke fra en liste over forskere og akademikerne for å gi tyngde og legitimitet til en sak, sier Hornmoen.

– Men er det et problem at kunnskapsrike mennesker prøver å forklare noe av det som skjer i verden?

– Nei, det er ikke noen tvil om at det på mange områder er et ekte behov for forskeres kunnskap, enten det dreier seg om å vurdere politiske beslutninger eller å tolke hendelser i naturen. De er med på å heve kvaliteten på den offentlige samtalen. Men når man tyr mye til eksperter, kan det oppstå en teknokratisk sfære, der ekspertene snakker til hverandre. Det er dessuten ikke minst problematisk hvis journalister møter ekspertise uten å stille kritiske spørsmål og utøve kildekritikk. Mens det i realiteten finnes usikkerhet internt i et fagfelt, kan det i media framstå som entydig. Slik får man kanskje grunnlag for overskrifter som "Ny forskning viser...", selv om det bare er noen fraksjoner i fagmiljøet som mener å ha funnet ut noe.

I KAMPEN om definisjonsmakten, er det overraskende at ekspertenes utsagn i stor grad blir stående ubesvarte, synes Hornmoen. Han har forsket på vitenskapsjournalistikk, og mener journalister bør utfordre oppfatningen om at eksperter alltid vet best.

– Man må ikke ta alt ekspertene sier for

«Bruken av eksperter blir lett en sovepute. Det er enkelt å plukke fra en liste over forskere og akademikerne for å gi tyngde og legitimitet til en sak.»
Harald Hornmoen, førsteamanuensis i journalistikk, Høgskolen i Oslo.

god fisk. Journalistene har en viktig oppgave i å utfordre dem. De gir dem autoritet i kraft av at de er eksperter, men bør våge å spørre: Hvor har du dette fra? Det er journalistenes oppgave å finne ut om det er enighet i miljøet eller om det finnes flere mulige teorier, sier Hornmoen.

– *Nå er du selv "ekspert" i denne saken, hvordan stiller du deg til det?*

– Det er selvfølgelig utmerket å få anledning til å uttale seg om noe man selv mener at man har grunnlag for å uttale seg om. Men når jeg blir bedt om å kommentere ting jeg ikke har spesiell kunnskap om, tipser jeg journalisten om andre relevante kilder etter beste evne, sier han, og fortsetter:

– Eksperter bør ikke råde grunnen alene. Folk som ikke er eksperter har gjerne en sunn fornuft som bør bli hørt, særlig hvis saken angår dem selv.

– Ved spektakulære hendelser er fortolkninger ikke gitt på forhånd. Den som er først på banen med å kommentere, vil få et retorisk forsprang, sier professor i medievitenskap ved UiB, Martin Eide.

Selv om vitenskapsmannen ofte framstår som en sober analytiker, er det viktig å huske på at heller ikke han kan klare å være helt nøytral, i følge Midtøstenforsker Are Knudsen:

– På mitt polariserte felt er det i hvert fall vanskelig.

Knudsen mener Midtøstenforskere bør gå vekk fra å prøve å være pinlig korrekte i frykt for å virke partiske, og heller ta stilling til konflikten.

– Det har vært tendenser til selvsensur i rollen som ekspertkommentator på Midtøsten. Vi må våge å mene mer. Men da må det også komme tydelig fram at det finnes ulike oppfatninger, selv om de er faglige funderte, sier Knudsen.

JENS E. KJELDSSEN synes selve ekspertbegrepet bør problematiseres. Han er førsteamanuensis ved UiBs Institutt for informasjons- og

medievitenskap, og har blant annet forsket på bilderetorikk. Når TV2 Nyhetskanalen introduserer en akademiker som ekspert, forventes det likevel ofte at hun kan uttale seg om en rekke forhold. Men spisskompetanse kan man bare ha på et lite felt, og derfor bør både forskere og journalister bidra til å skille mellom rollen som ekspert og intellektuell, mener Kjeldsen.

– Det er viktig å markere at man snakker om noe utenfor sitt felt. Selvsagt kan en forsker innenfor visse områder være mer kompetent enn folk flest, selv på felter han ikke forsker på. Men eksperttittelen gjør at det kan virke som om han har spesialkunnskap om det han snakker om, selv om det ofte blir kvalifisert synsing. Vi må bli flinkere til å si nei til media når vi føler at de er ute etter noe vi ikke har god nok dekning for å svare på, sier Kjeldsen.

Anders Bjørkelo forteller at han får brukt lite av forskningen sin når han opptre som ekspertkommentator. Han har verken forsket på dagens Palestina eller på samtidige problemstillinger.

– Det blir gjerne litt informert gjetting, særlig når jeg blir spurt om fremtiden, sier Bjørkelo. Han understreker at han føler seg bekvem med situasjonen, men mener det er mange andre som kunne svart bedre på en rekke av spørsmålene han blir stilt av TV2 Nyhetskanalen.

Margareth Barndon ved Formidlingsavdelingen, UiB, mener derimot forskerne må lære seg til ikke å tenke snevert i forhold til kunnskapen sin.

– Vi må ikke tenke så tradisjonelt rundt forskningsformidling. Det at forskerne bruker av sin oppsamlede fagkunnskap, er vel så mye forskningsformidling som det å presentere ferske resultater, mener Barndon.

INFORMASJONSAVDELINGER og ledere ivrer for å øke mediedeltakelsen til sine vitenskapelige ansatte. Men i institusjonenes begeistring for formidling finnes det et paradoks. For det ligger fortsatt ingen akademisk prestisje i popularisering av forskningen.

– Tvert imot, sier jusstipendiat Ragna Aarli.

Hun opplever at det å stille opp i media tar tid vekk fra forskningen hennes. Som relativt ung kvinne, merker hun stor pågang fra både UiB og media – som ønsker å synliggjøre nettopp unge kvinner. Aarlis dilemma er at hun opplever det som viktig å bli ferdig med graden i tide, slik at hun kan sikre seg fast jobb i universitetssystemet. Selv om hun føler en plikt til å formidle i media, har hun likevel måttet si nei flere ganger.

– Da jeg først hadde vært på TV2 Nyhetskanalen én gang, ble det flere henvendelser. TV er jo et veldig personpromoterende medium, sier Aarli.

På TV: Ragna Aarli, stipendiat i juss, Universitetet i Bergen.

"Ekspert" i denne saken: førsteamanuensis i medievitenskap, Jens Kjeldsen, Universitetet i Bergen.

Ved CMI forsøker ledelsen å bøte på problemet ved å dele ut prisen "Årets formidler". Men informasjonssjef Ingvild Hæstad bekrefter at forskerne likevel ofte unnskylder seg med at de ikke har tid.

– Jo mer du er i media, desto mindre tid blir det selvsagt til forskning og akademisk arbeid, sier Jens E. Kjeldsen.

I oktober avgjør Kunnskapsdepartementet om det skal opprettes et system der institusjonene får penger for allmenn formidling. Vitenskapelig publisering belønnes allerede i dag. Det kan altså bli mer økonomisk lønnsomt å formidle, også i media. Men hvordan påvirker deltakelsen i media det akademiske omdømmet?

– Til en viss grad er det fortsatt slik at du ikke skal stikke hodet for mye fram i media, sier Kjeldsen. Han trekker fram sosialantropolog Thomas Hylland Eriksen og TV2 Nyhetskanalens mest brukte ekspert, statsviter Frank Aarebrot, som eksempler på to som i stor grad har popularisert faget sitt.

– Om du er veldig mye i media, kan du gi inntrykk av at du er en akademisk lettvekt. På sikt kan det svekke din faglige troverdighet, sier Kjeldsen, som understreker at han ikke sikter spesielt til verken Aarebrot eller Hylland Eriksen.

I følge Kjeldsen er det ikke selve fagligheten som svekkes ved å være i media. Det handler om hvordan man framstår overfor andre.

– Hvis du allerede er etablert som en viktig akademiker, skal det mye til for å ødelegge den posisjonen. Men om du går mye ut i media på et tidlig tidspunkt i karrieren, vil du slite med å bevise at du er seriøs og hardtarbeidende. Det er en vanskelig balansegang, konkluderer Kjeldsen.

Av Ida Kvittingen (tekst og foto)

På TV: Are Knudsen, professor i sosialantropologi, Christian Michelsen Institutt.

På TV: Renée Klepsland, amanuensis i fransk, Norges Handelshøyskole.

Den hjemkomne sønnen

Mye tyder på at fremtiden er BIs, i det minste om vi skal tro rektor **Tom Colbjørnsen**.

JO DA, DET HØRER liksom med når man skal skrive om noen fra BI – leserne forventer dem visst, i det minste redaktørene som betaler for skriveriene – disse klisjeene om prangende forbruk og en overdrevent konsentrasjon om synlighet. Og jo da (jo da, hører også med), til tross for at Tom Colbjørnsen trolig har lest Torstein Veblen, har han kanskje litt for kraftige armanibriller, og jo da, han ignorerer konvensjon om at en leders skjorte skal være hvit, i høyden lyseblå, og jo da, det er trolig for kort tid siden han var hos frisøren. I tillegg er Colbjørnsen født og oppvokst i Bærum, og fra tid til annen uttaler han den stumme t-en i bestemt form ental i intetkjønn. Fordommene er med dette bekreftet.

Sånn, da var det gjort.

VI FÅR BEGYNNE MED å late som om vi er hardtarbeidende, hardtslående og har bedre research, også en journalist må jo leve opp til klisjeene:

– Du har lagt ned en rekke BI-avdelinger i distriktene, fått prorektor til å trekke seg og straffet en mengde studenter for juks og plagiat?

– Det har vært et rimelig stridt år, det er det ingen grunn til legge skjul på. Vi har hatt mange store saker til behandling.

– Hvorfor er det du som har måttet gjøre noe med alle disse sakene? Har de som satt før deg latt være å gjøre det de skulle?

– De siste par årene før jeg kom, tok bygge- og flytteprosessen i Nydalen svært mye av ledelsens tid...

Her får vi avbryte: For dem i periferien som ikke har førstehåndskjennskap til BI i Oslo, institusjonen er ikke lengre spredt på Sandvika, Grünerløkka og Ekeberg. Den holder nå til i Nydalen i Oslo. Rektor har med stor glede og stolthet vist journalisten rundt på den glassdekte campus.

– ... men det hadde nettopp blitt satt i gang en strategiprosess for jeg ble ansatt, man så at store endringer innenfor høyere utdanning og den generelle samfunnsutviklingen hadde skapt et behov for å se på hele institusjonens utvikling fremover. Da jeg kom var det gjort grundige analyser. Mitt mandat var på mange

måter å gå fra analyse til beslutning.

Det er forøvrig dette Colbjørnsen skal ha kompetanse i; analyser, beslutning og ledelse. Han er født i 1951. På begynnelsen av 1970-tallet dro han til Bergen, der utdannet han seg til siviløkonom ved Norges Handelshøyskole og til sosiolog ved Universitet i Bergen. Hans mentor og store forbilde var nåværende professor II på BI, den av de fleste høyt elskede Gudmund Hernes. Dr. Philos. fra UiB ble Colbjørnsen i 1984. Han forsket på klasser og ulikhet i arbeidsmarkedet.

I løpet av disse første årene i Bergen fikk Colbjørnsen, til liks med mentor Hernes og stort sett alt av norske politikere, en stadig sterkere tro på enkeltindividets evne til å ta rasjonelle valg, med andre ord: Mer marked og mindre stat.

I DE SISTE 20 ÅRENE før han 1. august i fjor tiltrådte rektorembetet ved BI, har Colbjørnsen i hovedsak vært ansatt ved NHH. Der har han vært professor i organisasjon og ledelse og dekan for NNHs executiveutdanning. I tillegg har han tatt på seg en mengde eksterne oppdrag for norske bedrifter, blant annet har han slaktet nyhetsdivisjonen i NRK for Einar Førde. Han har tatt seg godt betalt, ikke sjelden har årsinntekten vært over to millioner, noe som avspeiler seg i bilparken og i en helt absurd stor vinylplatesamling, om vi skal tro Dagens Næringsliv.

Og vi forsetter der vi slapp:

– Da var det særlig to saker vi (her mener trolig Colbjørnsen «jeg», men vi er ikke sikre) måtte ta tak i; det ene var antall studiesteder rundt om kring i landet, det andre var å få søkt akkreditering hos Nokut som vitenskaplig høyskole. Siden vi er en privat høyskole får vi ikke akkreditering for vært enkelt av våre utdanningsprogram. Nå søker vi akkreditering for institusjonen som helhet. Dette har jeg ansett som svært viktig, sier Colbjørnsen.

OG HER ER VI KANSKJE fremme ved det som enkelte vil hevde er BIs iboende problem eller faenskap, alt etter hvordan man ser det: Diskrepansen mellom den yrkesret-

tede og praktisk skole og driften mot det forskningsintensive akademi som ligger i tidsånden. Alt i 2004 fortalte Nokut at BI hadde for få vitenskaplige ansatte, for lite forskningsbasert undervisning og et for ensidige markedsliberalistisk syn på verden. Og med det måtte en hver ambisjon fra BIs side om universitetsstatus begraves for år fremover. Men kravene og ønskene om akademisering ligger der altså fortsatt.

– Og med det går vel noe av BIs egenart tapt?

– Ikke nødvendigvis. Det praktiske og akademiske trenger ikke å stå i motsetning til hverandre. Vårt konsept er forskningsbasert undervisning, og vi mener at det fullt ut er mulig å drive forskning på en måte som gjør at den raskt blir omsatt til praktisk undervisning. Svært mange av våre forskere har også svært mye kontakt med bedrifter, sier Colbjørnsen.

– Med andre ord: Hos oss er det en mye tettere sammenheng mellom veiledning, rådgivning, forskning og undervisning enn man finner i den mer rene og tradisjonelle akademiske modellen, hvor man lever mer skjermet og kanskje bruker fem år i isolasjon på en artikkel før den blir publisert. Men vi mener fortsatt, og har argumentert for dette overfor Nokut, at selv sagt skal personer som ikke har forskningskompetanse kunne undervise hos oss. Det ville være livsfarlig for en institusjon som skal utdanne folk til næringslivet å ikke la dem møte praktikere. Men vi sørger selv sagt for at disse er oppdatert på forskningsfronten.

HER FØLGER EN LANG diskusjon mellom journalisten og rektoren. Colbjørnsen mener at BI ikke står tilbake for noen eller noe (vi skal komme tilbake til det mot slutten). Kort sagt, journalisten har stilt de vanlige spørsmålene om BI, og Colbjørnsen har gitt de vanlige svarene om BI, og begge to er langt på vei enige om at regelsystemet Nokut er satt til å forvalte er for rigid og firkantet.

Vi diskuterer også om BI kunne ha gjort noe annerledes i juksesaken, svaret er nei. Det var rett å stenge ut 82 studenter, og det til tross for at BI må betale saksomkostningen. Colbjørnsen vil ikke fortelle hvorfor prorektor Inge Jan Henjesand i desember i fjor gikk av og sykmeldte seg, to dager før BIs styre besluttet å legge ned flere av BIs lokalskoler rundt om kring i landet. Det er en personalsak som kan involvere mye som offentligheten ikke har rett til å få vite om, får vi vite. ►

«Jeg har vært vant til å håndtere ledelse teoretisk, det er mye lettere å tegne kart og plansjer på et kontor enn å håndtere ledelse i praksis.»

► – Det første år oppsummert: 1: Du har vært en handlingsorientert leder som får ting gjort eller 2: Du er, som en fagforeningsrepresentant har hevdet, en gammeldags og autoritær leder?

– Hva vedkommende mener med «gammeldags leder» får du spørre ham om, men det jeg kan se har skjedd i løpet av dette første året, er at jeg har trengt litt tid på å lære meg praktisk ledelse. Valgkomiteen var svært bevisst på at de ville ha en fagperson med interesse for ledelse i stedet for en leder med interesse for fag. Det har selvsagt fått konsekvenser. Jeg har vært vant til å håndtere ledelse teoretisk, det er mye lettere å tegne kart og plansjer på et kontor enn å håndtere ledelse i praksis. Så ja, jeg burde ha tatt meg bedre tid når det kommer til involvering. Samtidig har jeg vært opptatt av at på en institusjon som dette, så vil det være en rekke ulike meninger og man vil ha aldri få full enighet. Skal man få gjort noe, kan man altså ikke basere seg på full enighet. Oppsummert: Min lederstil er mer konsultativ enn konsensusorientert.

VI FÅR SNAKKE OM NOE mer interessant enn ledelse på BI, Colbjørnsens utdanning. Han fikk altså sine formative år, som Rune Slagstad alltid sier det, i Bergen på 1970-tallet, på et universitet hvor Fredrik Barth, Stein Rokkan, Johan P. Olsen, Gudmund Hernes og så videre trasket i de samfunnsvitenskaplige gangene. Sagt på en annen måte: Colbjørnsen hadde mer eller mindre daglig omgang med det som var og skulle bli store internasjonale stjerner, en heller sjelden foreteelse for studenter i Norge.

– Og det var helt fantastisk.

– Hvordan fikk man det til?

– Selvsagt var det langt på vei en tilfeldighet at man fikk samlet disse personene akkurat der og akkurat da. Men noe bevisst var det jo også. Det var jo denne ideen til Knut Dahl-Jacobsen og Ørjar Øyen om å starte et sosiologisk institutt som skulle innbefatte alle samfunnsfagene unntatt sosialantropologi. I tillegg fikk de til dette med rekrutteringen, de hadde alt Stein Rokkan som trekkplaster; så kom Øyen på denne ideen om å dra til John Hopkins for å hente hjem Gudmund Hernes. Hvordan Johan P. Olsen kom inn, er jeg ikke sikker på. Deretter fikk man Tor Rødseth (den internasjonale pioneren på levekårsundersøkelser, red. merk.) over fra NHH for å bygge opp økonomisatsingen. Det er klart at en sam-

«Jeg har registrert at det er en skepsis mot oss i deler av universitetssystemet, samtidig som vi også møter aksept for at vi bidrar til mangfold i Utdannings-Norge.»

ling av så ekstremt dyktige enkeltpersoner, fikk ting til å skje.

– Men det varte ikke?

– Nei, det gjorde ikke det. Mange var unge da de kom dit og valgte, blant annet av personlige grunner, å flytte på seg. Så dro Barth til Oslo, Rokkan døde og Hernes ble lokket til makten i hovedstaden.

– Men vi mangler kanskje tradisjoner her til lands for å bygge opp og vedlikeholde elitemiljøer. Det krever jo at man dyrker enere?

– Når det gjelder Bergen, så var det jo et lite miljø og dermed sårbart for enkeltpersoners valg. Men det er klart at den norske likhetskulturen hvor man ikke skal stikke seg frem også preger universitetsmiljøene. Det ligger samtidig i forskningens natur at man hele tiden skal stille spørsmål, hele tiden rive og slite i etablerte sannheter. Nullhypotesen skal gis maksimalt med juling for å se om den holder vann. Det utvikles lett en kritisk holdning som smitter over på menneskelige samværsformer. Da blir det ikke mye plass for dyrking av enkeltindivider og miljøer. Det er vel også et nokså uomtvistelig faktum at skal man bli stor her til lands, så må man skaffe seg disipler som støtter og beskytter. Det har vi sett flere eksempler på uten at jeg vil nevne navn.

HER KOMMER COLBJØRNSSEN ikke tilbake til Gudmund Hernes, en mann man kan anklage for mye, men ikke for disippelsamling.

– Jeg husker han sa til oss unge som han hadde ansvar for å lære opp: «Dere må tidlig bestemme dere for om dere vil ha disipler eller kollegaer.» Hernes ville ha kollegaer, så han kuttet navlestrengen hurtigst mulig og sørget for at vi ble sendt til USA for et år eller to. Og vi kom hjem som mer selvstendige og kritiske personer.

– Men hvorfor oppstod disse anledningene tilbake på 1960- og 1970-tallet? Rett etter puberteten fikk en mengde personer ansvar for å bygge opp institutter, lede maktutredninger, starte levekårsundersøkelser. I dag fremstår det som en bisarr tanke.

– Det har du nok rett i. Men Bergen var jo et universitet under oppbygging mens Oslo var etablert. Vi vet fra organisasjonsteorien at det er mye større muligheter for at entreprenører skal få utfolde seg i en organisasjon som er under utbygging enn i en etablert.

– Dette er jo ditt forskningsfelt: Så hva gjør man for hele tiden å sørge for at fornying skjer, at entreprenørskap blir belønnet?

– Det finnes ikke noen enkle svar her. Men det korte svaret er at entreprenørskap blomstrer lettest i nye organisasjoner, for en kultur har fått feste seg. Men å starte på nytt hver gang man skal utvikle noe, er jo vanvitlig kostnadskrevende. Derfor må det legges til rette for fornying innenfor institusjonen, og det er fryktelig vanskelig. En utfordring er å

gi autonomi og frihet til de forskjellige avdelingene, samtidig som man må legge bånd på dem for ikke å ødelegge det nødvendige samholdet i institusjonen.

DA FÅR VI BEGYNNE å snakke litt om BI igjen. Colbjørnsen kan sin Max Weber, i en av sine siste taler, «Vitenskap som kall», konstaterte Weber at en forskningsinstitusjon så godt som aldri ville prioritere å ansette den fremste eller dyrke frem forskere eller forelesere som alltid ønsker å si sannheten. Kortversjonen om hvorfor det er slik, er at det som regel vil være flere involvert i slike prosesser, og når flere er involvert, vil man unngå det kontroversielle. Og de flinkeste og ærligste er som regel også de mest kontroversielle, mente Weber.

– Det Weber vel sa var at forskning og demokrati ikke hørte sammen, i så måte har kanskje det private BI en fordel i kampen med de offentlige og forstøtt nokså demokratiske norske universitetene og høyskolene?

– Jeg har ikke lyst til å si noe om de andre institusjonene, men når det gjelder BI, så har vi tradisjonelt hatt en svært sterkt entreprenørånd. Vi ble startet i Finn Øiens private hjem og har gradvis bygget oss opp med egne midler. Statsstøtten utgjør 18 prosent av våre inntekter. Vi må altså hele tiden tjene inn over 80 prosent av midlene vi trenger. Men når vi nå må tilpasse oss kravene fra det offentlige som blir stilt til oss i sammenheng med omleggingen av høyere utdanning her til lands og dermed bli mer byråkratiske, så er vi likevel utrolig bevisst på at vi ikke må drepe særpreget. Og det er ikke tvil om annet enn at vår privateide tradisjon gir oss mye kortere kommandolinjer og gjør det mye lettere å snu seg hurtig rundt når det er nødvendig.

– Har du gjort deg opp noen tanker om hvorfor det private BI så ofte blir holdt frem som noe negativt i den norske debatten om forskning og undervisning. Vi hørte det senest i kampen mot ryssdalsutvalgets innstilling. Men de fleste av verdens fremste utdanningsinstitusjoner er jo på lik linje med dere private?

– Jeg har registrert at det er en skepsis mot oss i deler av universitetssystemet, samtidig som vi også møter aksept for at vi bidrar til mangfold i Utdannings-Norge. I siste nummer av BI-avisen Inside så sa Øystein Djupe dal at BI er en veldig viktig skole, og en av våre mest fremragende utdanningsinstitusjoner. Vi har med andre ord fått en tverrpolitisk aksept for at vi er en viktig del av utdanningsmangfoldet her til lands, og det til tross for den pågående standardiseringen. Det er vi svært glade for.

Av Jon Hustad (tekst og foto)

Skjønnd

«en svak, umiskjennelig eim av formalin»

Ein vårdag forsvinn ein kvinneleg student frå Universitetet i Tromsø. Ho vert seinare funnen død på ein benk i byen. Dette er opptakten i kriminalromanen Glassdukkene av Jorun Thørring. Forfatteren kjem frå Tromsø sjølv, men arbeider no som lækjar i Trondheim.

Den samiske etterforskeren og aleinefaren Aslak Eira vert sett på saka, som viser seg å gå inn i ein serie med drap. Alle ofra er kvinnelege studentar med eit par ting til felles: Dei er mykje på byen, og dei har lagt ut dristige bilete av seg sjølve på Internett. Eit par lærdomar kan ein plukke opp her: Ein skal passe seg for Internett, og ein skal passe seg for haiking.

Boka ber i seg mykje lokalkoloritt frå Tromsø, og spesielt studentmiljøet. Handlinga tek oss òg til laboratoria ved patologisk avdeling. Her er etterforskar Eira på vitjing hjå patologane: "Lukten i underetasjen sivet mot dem da de gikk nedover, en svak, umiskjennelig eim av formalin. Glassmontrene med patologiske preparater sto langs veggene der Eira fulgte i hælene på Markusen. Hele lunger med kreftsvulster. Nyrrer, hjerter. En nesten uanstendig eksponering av legemets skrøpelighet og livets forgjengelighet."

Eira tykkjer preparanten Markussen, som viser veg, er svært serviceinnstilt: "Universitetets ansatte hadde sikkert vært gjennom de samme rundene som politiet og andre offentlige etater." Eira noterer seg òg at patolog Lindberg arbeider til langt utover ettermiddagen: "'Lindberg er som regel sent ferdig,' bemerket Markussen, som om han hadde lest tankene hans. 'Han mener at bare engasjerte lærere kan vekke gløden og engasjementet i studentene. Få dem til å yte maksimalt både i studiet og i arbeidet.'" Og dermed var eit universitetsideal nemnt: Undervisinga skal vere forskningsbasert.

I spalta Skjønnd presenterer vi skjønnlitterære skildringar av det akademiske livet. Glassdukkene kom ut på Aschehoug i 2006.

Av Kjetil A. Brottveit

Bilder fra norsk forskning

Oslo 1952: Professor Ole Hallesby slutter ved Menighetsfakultetet. Her er han på talerstolen. Hallesby var sentral i kirkestriden rundt det private "universitetet", Menighetsfakultetet. Mange mente professor dr. philos. Ole Hallesby agerte som en svovelpredikant. Han stod i spissen for kampen mot den liberale biskop dr. theol. Kristian Schjelderup. (Foto: Aktuell/Scanpix)

Ti k jappe

Medlem nr. 40020547 **Ingvar Hauge**

Stilling: Dekan ved avdeling for nærings- og sosialfag, Høgskolen i Finnmark.

Utdanning: Hovedfag i administrasjons- og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen.

1. Hva jobber du med nå?

– Det har vært en intensiv planlegging av studiestart, med ansettelse av nye folk o.l. Jeg har mange administrative lederoppgaver, så det blir ikke så mye tid til det rent faglige.

2. Hvor tenker du best?

– Når jeg går tur, og når jeg slapper av på hytta. Da føler jeg en frihet fra ytre press og mas, og kan senke skuldrene litt. Da tenker jeg bra i forhold til jobbspørsmål også.

3. Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– *Hur organisasjoner fungerer* av James D. Thompson presenterer organisasjonsteorien på en ryddig og oversiktlig måte.

4. Hva er tabu i ditt fag?

– Forutinntatthet, det å impulsivt trekke basante konklusjoner bygget på fordommer i stedet for å være åpen. Jeg prøver å unngå å gå i den fella selv.

5. Hva skal til for å bli en god administrasjons- og organisasjonsviter?

– Man må være analytisk, og ha forståelse for at folk er forskjellige. Dessuten tålmodig; det er viktig å skaffe seg skikkelig kunnskap før man konkluderer.

6. Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Professor Johan P. Olsen da jeg var på UiB. Han hadde stor faglig tyngde, var en dyktig pedagog, og er ikke minst en internasjonal kapasitet. En å se opp til.

7. Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Kanskje et språkfag – spansk eller fransk. Jeg er veldig dårlig i begge språk, men skulle ønske jeg kunne lære dem bedre.

8. Om du var kunnskapsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Å få iverksatt forskningsmeldingen, gi innhold til den. Vi trenger ressurser!

9. Hvor var du EU-avstemmingskvelden 1994?

– Jeg satt vel hjemme med familien og bivånte optellingen. Det var ikke så spennende, for jeg var ganske sikker på utfallet. Dessverre, må jeg si, for jeg var EU-tilhenger.

10. Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Om utviklingen innenfor sektoren; om nye prosjekter og forskningsaktivitet i de ulike miljøene rundt om i landet.

Av Ida Kvittingen

Tør du si fra?

Hvorfor vegrer ansatte ved universiteter og høyskoler seg for å snakke høyt om problemer på arbeidsplassen?

DET VAR BEINTØFT. Mange uttrykte støtte, men det var vanskelig fordi folk jeg hadde hatt et nært forhold til ikke lenger sto på min side, sier "Knut".

Han befant seg med ett i en ubehagelig situasjon, med blant annet baksnakking blant kolleger, da han forsøkte å ta opp problemer internt ved sin utdanningsinstitusjon. "Knut" fikk etter hvert en løsning på problemene, og er i dag i jobb i samme miljø. Derfor ønsker han ikke å ha navnet sitt på trykk.

Anonyme kilder. Avslag. Ansatte som trekker intervjuer etter at de er gjort. "Knut" er ikke alene i ønsket om å unngå belastningen ved å fronte kritikkverdige forhold i arbeidslivet. Forskerforum kjenner til mange lignende eksempler. Det er ikke lett å få ansatte ved utdanningsinstitusjonene til åpent å fortelle sin historie.

DET MERKER også fagforeningene. Kristin Dæhli er tidligere hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved NTNU, og har vært jevnlig i kontakt med misfornøyde medlemmer. De ansatte kommer gjerne til henne med problemer, men ønsker i liten grad å konfrontere arbeidsgiver direkte, eller komme i media, av frykt for å kunne oppfattes som "vanskelige" arbeidstakere.

- Det skyldes en frykt for sanksjoner, for å bli sett på som oppviglersk, som jeg mener er helt reell, sier Dæhli.

- Det kan være at man ikke blir tilgodesett ved ansettelser, at lønnen blir stående på stedet hvil, eller at man blir holdt utenfor i viktige beslutningsprosesser. Sanksjonene kan ofte være subtile, så de er vanskelige å bevise, sier Dæhli, som selv har følt usikkerheten på kroppen.

- Selv om jeg ser på meg selv som en sterk person, er det vanskelig når man står midt oppi det. Også jeg blir redd for sanksjoner, sier hun.

Et trangt arbeidsmarked, med få vitenskapelige stillinger, gjør at akademikerne er eng-

stelige for å miste jobben. Slik får arbeidsgiver et overtak, mener Dæhli.

- Det er ren psykologi, det er arbeidsgiver som sitter med makta og pengesekken. Folk blir ofte psykisk nedbrutt etter lengre tids konflikter. Skrekken er nok verre i høyere utdanningsinstitusjoner enn andre steder, fordi man har investert så mye penger, tid og slit, og så risikerer man å ikke få brukt av kompetansen sin, sier hun.

ANDERS FOLKESTAD er leder i Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede (Unio). Han ser gang på gang hvor vanskelig det er å få akademikere til å snakke om problemer på arbeidsplassen.

- Jeg har aldri opplevd så store vansker med å få folk til å stå fram som i høyere utdanning, sier han.

Den erfarne fagforeningslederen understreker at han ikke baserer seg på statistikk, men at det er et inntrykk organisasjonen har av situasjonen.

For Unios del er det særlig i forbindelse med lønnsforhandlinger at problemene oppstår.

- Mange, både i det politiske systemet og i opinionen, tror at ansatte i høyere utdanning har mye høyere lønn enn de faktisk har. Det er derfor viktig å få fram at disse ofte er lavtlønnede, vanlige arbeidstakere med arbeidssituasjoner som ikke skiller seg positivt ut - kanskje tvert imot. Skal man få ut denne kunnskapen, må man eksemplifisere, konkretisere og dokumentere, sier han.

Men det blir gjerne mindre konkretisering enn Folkestad kunne ønske seg. Når han prøver å gi ansikt til en sak, er responsen laber.

- Mange mener det er bra at debatten tas på et generelt grunnlag, men motviljen blir større når problemene synliggjøres på individ- og lokalnivå.

- Hva tror du det skyldes?

- Dels har det blitt en sterkere bedriftskultur også i det offentlige. Det gjelder å fram-

Hva skjer med idealet om akademisk frihet når akademikere ikke tør å melde fra om sin egen vanskelige arbeidssituasjon? (Illustrasjon: © Alberto Ruggieri/ Illustration Works/Corbis)

«Jeg har aldri opplevd så store vansker med å få folk til å stå fram som i høyere utdanning.» Anders Folkestad, leder i Unio.

«Det handler om feighet og næringsvett. Man er avhengig av de personene man vil kritisere. Og da blir det med ett farlig å si fra.»

Helene Uri, forfatter og språkviter.

stå positivt utad. Høyere utdanningsinstitusjoner konkurrerer om studenter og bevilgninger. Det er en trend i tida at en må framstå som dyktig og offensiv, ha en handlingsplan som sier "best i Norge". Men det er også kollegialt belastende å stå fram. Det er en forventning om at det er den tillitsvalgte som skal ta dette, ikke jeg som menig arbeidstaker, forklarer Folkestad.

– Etter å ha snakket med kolleger, trekker mange seg som i utgangspunktet var positive. De opplever et press fra institusjonen, sier han.

DET ER SÆRLIG de i startfasen av karrieren som vegrer seg for å kritisere arbeidsgiver, ifølge Folkestad og Dæhli. Dårlig stillingsvern, andre arbeidsoppgaver enn forespeilet og en lite konkurransedyktig lønn er gjengangere for postdoktorene. Arbeidsgiver bryter kanskje ikke loven om arbeidsoppgavene ikke er kontraktsfestet. Men det gjør det ikke mindre frustrerende for dem det gjelder.

– Når du er i en midlertidig stilling, er det vanskeligere å si fra. Særlig kvinner vegrer seg for å ta opp kampen. De prøver å oppføre seg pent, slik at arbeidsgiver vil bruke dem senere. Når jeg tilbyr dem å ta opp problemene med ledelsen, vil de ikke risikere noe, sier Dæhli.

– Hadde man vært i en fast stilling, hadde man nok turt å si fra i større grad. Men de aller fleste har jo bare midlertidige posisjoner. Da er man avhengig av å ha et godt forhold til arbeidsgiver på grunn av fremtiden, sier postdoktor "Mari", som heller ikke ønsker å stå fram med navn.

– Man ønsker jo ikke å være en bråkmaker, legger hun til.

Bortsett fra rekrutteringsstillinger, var hele tjue prosent av de ansatte i vitenskapelige stillinger i 2005 i midlertidige ansettelsesforhold, mot rundt ti prosent i arbeidslivet

forøvrig. I en sektor der gjennomsnittlig alder for å oppnå fast stilling som førsteamanuensis er rundt 43 år, er det kamp om plassen.

– Det er en hard konkurranse for å komme videre. Med en usikker arbeidssituasjon frykter mange at det å stå fram kan være hemmende for egen situasjon og karriere. Er en usikker rundt framtida, så bygger det høyere terskler for å snakke. Det er veldig skummelt, fordi nettopp de institusjonene som skal dyrke det kritiske blikket, blir hemmet av denne redselen, sier Folkestad.

– INSTITUSJONENE mister noe når de ansatte ikke tør å komme med kritikk. De er mye bedre tjent med å ha oppegående ansatte som kan si fra når bedriften er på feil kurs, sier professor i organisasjon og arbeidslivsfag Egil Skorstad ved Høgskolen i Østfold.

Han synes terskelen for å diskutere problemer i høyere utdanning bør være lav.

– Utdanningsinstitusjonene ivaretar en viktig funksjon i samfunnet; de skal blant annet bidra til å videreutvikle kunnskapsnivået blant folk. Derfor er det viktig å ha en offentlig debatt om hvordan de drives. Hvis ikke, får vi et demokratisk problem, sier Skorstad.

Når en ansatt sier fra om kritikkverdige forhold i virksomheten til en som kan gjøre

noe med dem i eller utenfor organisasjonen, kan det kalles varsling. Det finnes så vidt Forskerforum kjenner til ingen undersøkelser som ser spesielt på varsling i høyere utdanning. Sosiolog Sissel Trygstad ved Fafo har forsket på varsling i kommunal sektor. Hun snevret inn begrepet "varsler" til å omfatte dem som går videre etter først å ha varslet leder. Undersøkelsene hennes viste at like mange unnlot å varsle som dem som gjorde det.

– Den viktigste årsaken til at folk ikke varsler er frykt for represalier. Rundt 64 prosent av dem som ikke varsler, svarer at konsekvensene ville blitt for store for dem personlig, sier Trygstad.

Hun mener det er viktig å forhindre negative sanksjoner, men det kan se ut som om frykten er mer utbredt enn selve sanksjonene. Det er langt flere som har hørt om noen som har blitt utsatt for gjengjeldelse i etterkant av varsling, enn de som har opplevd dette selv.

– Ryktet om en varslers skjebne sprer seg raskt, og det kan i seg selv bli en selvoppfylende profeti som gjør at folk ikke varsler, sier hun.

TRYGSTAD MENER det er riktig å varsle om kritikkverdige forhold, men råder potensielle varslere til å spørre seg selv om man er sterk nok til å tåle de negative sanksjonene som kan følge. For det kan være tøft å stå alene, særlig i media.

– Man bør sørge for å ha ryggdekning før man varsler i media, for sanksjonene i etter-

Varslere skal ikke straffes

Varsling har blitt viet stor oppmerksomhet i media det siste halvåret, blant annet gjennom Valla/Yssen-saken, der Ingunn Yssen gikk ut og meldte om en dårlig lederkultur i LO. Også ved Den Norske Balletthøgskole ble arbeidsforholdene etter hvert så alvorlige at noen av de ansatte skjønte de måtte si fra til folk utenfor institusjonen. Etter at de lenge hadde prøvd å varsle internt, ble Arbeidstilsynet koblet inn. Til tross for at tilsynet karakteriserte arbeidsmiljøet som helsefarlig, var det med blandete følelser at fire ansatte omsider sto fram i forrige nummer av Forskerforum (6/07).

– Jeg hadde en redsel for sanksjoner hengende over meg hele tiden. Men jeg følte en lettelse da jeg fikk satt ord på ting. Jeg tror at vi ved å synliggjøre det som skjedde, kan bidra til mindre hemmeligholdelse rundt lignende tilfeller, sier tidligere undervisningsle-

der Wenche Halvorsen.

Resultatet av varslingen var oppsigelse, trusler om oppsigelse, og faglig og sosial utestenging.

– Jeg mener at de ansatte helt klart ble utsatt for gjengjeldelse, sier jurist Mariann Olsen i Forskerforbundet.

Fra første januar i år er slik gjengjeldelse ulovlig. Nå har varslere fått et eget, særskilt vern i arbeidsmiljøloven. Du har rett til å varsle, og du skal ikke kunne straffes for å si fra om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen. Og det er arbeidsgiver, ikke du, som har bevisbyrden for at slik gjengjeldelse ikke har funnet sted.

– Dette gir viktige signaler. Det er et problem i Norge at det er en overlojalitet blant de ansatte, sier jussprofessor Henning Jakhelln ved Universitetet i Oslo (UiO).

Han minner om at arbeidstakere i mange

Kristin Dæhli i Forskerforbundet har opplevd at akademikere blir psykisk nedbrutte etter lengre tids konflikter. (Arkivfoto: Kjetil A. Brøttveit)

«Problemet i Norge er at det er en overlojalitet blant de ansatte.»
Henning Jakhelln, jussprofessor ved UiO.

tid kan bli omfattende – fra både arbeidsgiver og kolleger. Det viser seg at det er like mange arbeidstakere som synes det er uakseptabelt med varsling der, som de som stiller seg positive, sier hun.

– Det hadde nok vært veldig mye vanskeligere å komme tilbake igjen om jeg hadde stilt opp i pressen, sier "Knut".

Da han under konflikten med arbeidsgiver fikk en henvendelse fra Forskerforum om å fortelle leserne om problemene, ville han ikke risikere mer oppstyr. – Jeg jobbet jo for en løsning, og var redd for at medieeksponeringen bare kunne gjøre det hele verre. Det er synd, for jeg kunne ønske at en del ting ble synliggjort. Men jeg hadde ikke noe behov for at fokus var på meg som person. Jeg orket ikke å ta belastningen det ville føre med seg, sier han.

– JEG TROR IKKE jeg kunne gått ut og kritisert universitetet åpent om jeg fortsatt hadde jobbet der, sier forfatter og språkviter Helene Uri.

Hun ga ut boka *De beste blant oss* først etter at hun hadde sluttet ved Universitetet i Oslo (UiO). En bok som ga et lite flatterende bilde av miljøet på Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Uri understreker at det meste er fiksjon, men legger ikke skjul på at en del bygger på egne erfaringer.

– Jeg opplevde at det var vanskelig å bli hørt når jeg sa fra om ting som ikke fungerte. Jeg ble ikke tatt alvorlig, og ble sykmeldt som

– Jeg hadde blitt ved Universitetet i Oslo om jeg hadde blitt tatt på alvor, sier forfatter og språkviter Helene Uri. (Foto: Nina Kammersten)

følge av konflikten, forteller hun.

Flere kolleger har bekreftet hennes oppfatning av et til dels usunt arbeidsmiljø, preget av kameraderi.

Uri påpeker at de små, lukkede miljøene som finnes ved mange institutter blir et problem når kritikken skal fram. Man støter på de samme personene i styreverv og komiteer, når man søker om forskningsmidler eller ansettelse.

– Det handler om feighet og næringsvett. Man er avhengig av de personene man vil kritisere. Og da blir det med ett farlig å si fra, sier hun.

– Hva hadde vært annerledes i dag om du hadde følt at du ble tatt på alvor den gang du sa fra?

– Da hadde jeg nok blitt ved universitetet, det er jeg helt sikker på. Da jeg fikk fast stilling ved UiO i 1998, tenkte jeg at det var det beste som kunne skje. Men nå er jeg glad jeg sluttet.

Av Ida Kvittingen

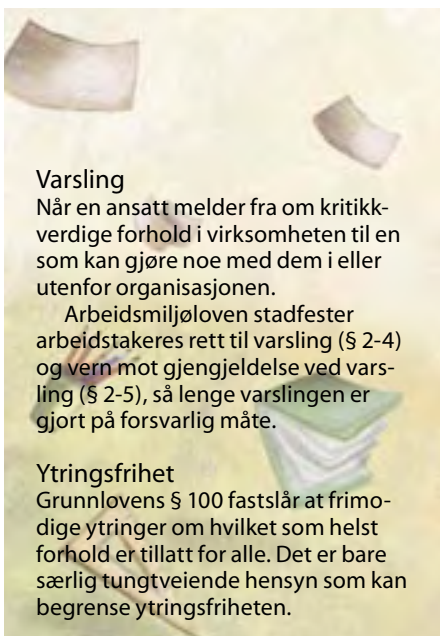
tilfeller har en plikt til å si fra, og at det alltid er forsvarlig å melde fra til offentlig tilsynsmyndighet. Jakhelln råder likevel ansatte til å tenke seg om før de varsler. Dersom det varsles, bør den ansatte holde seg til fakta og kunne dokumentere forholdene.

Men når går man fra å være en som bare sier fra til å bli en varsler? Det er ikke lett å vite hva som regnes som "kritikkverdige forhold" i loven.

– Rettsgrunnlaget her er mer uklart enn det burde være. Men hvis det for eksempel er slik at et universitet i stor grad bruker midlertidige ansettelser, er det kritikkverdig – og i verste fall ulovlig, sier Jakhelln.

Om man ikke kan regnes som varsler, har man heller ikke det samme vernet. Ytringsfriheten kan komme i konflikt med lojaliteten til arbeidsgiver. Jakhelln mener likevel debatt er et gode i seg selv. For diskusjon virker ofte preventivt på problemer.

– Snakk ut om ting, og gjerne i offentligheten. Hvis noe ikke tåler offentlighetens lys, så bør man få en slutt på det, sier han.

Varsling

Når en ansatt melder fra om kritikkverdige forhold i virksomheten til en som kan gjøre noe med dem i eller utenfor organisasjonen.

Arbeidsmiljøloven stadfester arbeidstakeres rett til varsling (§ 2-4) og vern mot gjengjeldelse ved varsling (§ 2-5), så lenge varslingen er gjort på forsvarlig måte.

Ytringsfrihet

Grunnlovens § 100 fastslår at frimodige ytringer om hvilket som helst forhold er tillatt for alle. Det er bare særlig tungtveiende hensyn som kan begrense ytringsfriheten.

20 spørsmål

1) Kva heitte den amerikanske generallen som ønskte å bruke atomvåpen under Korea-krigen?

2) Kva heiter den nest største innsjøen i Noreg?

3) Kva for aksjon i 1970 var starten på vasskraftdemonstrasjonane i Noreg?

4) Kva slags matrett er blinis?

5) Kva for lag trekte seg frå årets Tour de France etter dopingsaka til Aleksander Vinokourov?

6) Kva er eit gobelin?

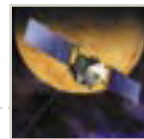
7) Kva for ærverdig forsamling er òg kjend som "de aderton"?

8) Kva er ei cameo-rolle?

9) Gjennom kva for tre land danna innbyggjarane ein menneskeleg kjede i august 1989?

10) Kven skreiv doktorgradsavhandlinga si om "Mannlighetens muligheter"?

11) Kor er det meininga at romsonden Phoenix skal lande i slutten av mai neste år?

12) Kven vann Asia-meisterskapen i fotball i sommar?

13) Kor fann den berykta Rolling Stones-konserten i 1969 stad, der ein Hells Angels-medlem drap ein 18 år gammal gut?

14) Kva familie tilhøyrer planteslekta aloe?

15) Kva heitte den norske treningsleiren for flygarar i Canada under andre verdskrig?

16) Kva er Jason Diakité betre kjend som?

17) Korleis lyder Newtons tredje lov?

18) Kor vart 202 menneske drepne i eit terroråtak i oktober 2002?

19) Kva er eit vardøger?

20) Kva heitte den skandaleombruste kvinnelege forfattaren frå Kongsvinger som vart drepne av ein elskar i Tbilisi i 1901?

Rette svar på side 31

Dyp bekymring for Google Book Search

Digitaliseringen av 15 millioner bind på Internett er en høyst risikabel markedsdrevet desorganisering av kunnskap. Europa må snarest møte utfordringen, mener Frankrikes nasjonalbibliotekar.

ANARCHY OF THOUGHT and impediments to action" kan bli følgen av Googles gigantiske digitaliseringsprosjekt Google Book Search. I en nyskrevet liten bok oversatt til engelsk advarer Frankrikes nasjonalbibliotekar Jean-Noël Jeanneney mot en rekke alvorlige følger av å legge store deler av verdens litteraturarv ut på Internett. De mye diskuterte bekymringene for brudd på kopirettslovgivning og effekten for publisering av nyere forskning, er utelatt i boken. I stedet diskuterer den samfunnsmessige betydninger av et forsøksvis universelt bibliotek.

GOOGLE-GRÜNDERNE Sergey Brin og Larry Page kunngjorde 14. desember 2004 en tiårig plan for å digitalisere 15 millioner bind med til sammen 4,5 milliarder sider og gjøre dem allment tilgjengelige på Internett. Størrelsen på et slikt bibliotek er skremmende, ifølge Jeanneney, men ikke desto mindre misvisende. Siden Gutenberg er det trykket minst 100 millioner bøker. Googles uttalte mål er "to organize the world's information," noe enhver bibliotekar vil kategorisere som utenkelig.

En anglosaksisk litteratur hvor verdens litterære verker bare unntaksvis er oversatt – i regelen utelatt – er lite representativ, men allikevel truende i sin massive korpus. Boksøket til Google returnerer i dag treff uten informasjon om søkets grenser, og svarene gjøres meningsløse i mangel på kontekst, ifølge Jeanneney. Han viser til at en ubestemt, desorganisert, uklassifisert sammenstilling uten innholdsfortegnelse i seg selv er lite interessant, endog skadelig. I en kultur som ikke er i stand til å strukturere sin viten, vil innbyggerne snart være hjelpeløse i tilgangen til produktiv kunnskap. Problemet går til selve kjernen av samfunnsrollen til arkivarene og bibliotekarene, nemlig å organisere kaos og formidle kunnskap. Det er presserende for disse profesjonene å rettferdiggjøre seg selv

på nytt, uten å vike unna digitale medier, mener Jeanneney.

Jean-Noël Jeanneney

Google and the myth of universal knowledge: A view from Europe.

The University of Chicago Press, 2006

92 sider

FRANKRIKES nasjonalbibliotekar viser hvordan Google som børsnotert selskap med store svingninger i aksjekursen er et uforutsigbart rammeverk for en vesentlig del av verdens kulturarv. Hva vil skje med de digitale arkivene dersom Google skulle gå konkurs?

– Google håndterer allerede 75 prosent av alle internettsøk i flere europeiske land, og vi har ingen garanti for at selskapet ikke øker sine kostnader når det får stor nok markedsandel, skriver Jeanneney, som tidligere har vært både kommunikasjonsminister og handelsminister for utlandet i Frankrike.

En fransk kritikk av amerikanske Google inneholder ikke uventet en skarp kritikk av den kapitalistiske amerikanske bokindustrien. Oversettelser står for mindre enn tre prosent av alt som publiseres i USA, og selv om Google ikke bevisst utstøter fremmedspråklige manuskripter, representerer det en sterk inklinasjon til å publisere på engelsk. Når Google Book Search samtidig tar mål av seg til å samle all verdens informasjon på ett sted, skyldes det markedets pervertering av digitaliseringsteknologien.

Jeanneney minner om at verken Internett eller Google ble skapt av markedet eller kapitalkreftene, men sprang ut fra forskningsmiljøer ved amerikanske universiteter. Prosjektene ble først støttet av stiftelsen National Science Foundation og Digital Library Initiative, deretter kom markedet med sin kapital og profittfilosofi. Åpenhjertet innovasjon ble gradvis erstattet av en tilbakeskuende strategi basert på enerett og reklameinntekter. Med reklamen kommer særinteressene.

– Fram til nå er bøker vårt eneste reklamefrie medium, og det er tvingende nødvendig å undersøke hvordan Googles reklamer påvirker tjenesten, skriver Jeanneney. Han viser til undersøkelser hvor 92 prosent av amerikanerne svarer at de har full tillit til søkemotorresultatene til Google. Dette står i kontrast til konsernets hierarkisering av de samme resultatene på bakgrunn av budrunder mellom annonsørene.

Den franske nasjonalbibliotekaren og historikeren Jeanneney skjønner seg ikke for

å kritisere den private kapitalismens inntog i den digitale litteraturen. Han bruker trefte eksempler som diskrediterer mekanismene til det amerikanske bokmarkedet, noe som etter anmelderens skjønn danner en konsistent ramme om forfatterens budskap: La statene organisere alternative digitaliseringsprosjekter som er åpne for alle søkemotorer. Sammenlagt vil de europeiske landene kunne skanne og digitalisere over en halv million bøker årlig, noe som over tid vil kunne danne en motpol til Google Book Search.

– Vi trenger en streng tidsplan, maner Jeanneney.

DIGITALISERINGEN SKAPER skiller, både mellom fattige og rike land og mellom fattige og rike i de industrialiserte landene. Dette er faktorer som private selskaper ikke tar hensyn til, og Jeanneney vil tvinge mang en norsk leser til å gjenoppta sin holdning til USA som kulturimperialist.

Google Book Search står for en verdensomspennende standardisering av digitale tekster i fullstendig misforhold til kulturenes mangfold. Kina og India har så store tradisjoner at landene – sammen med ideelle amerikanske aktører – vil bli Europas viktigste partnere i kampen mot globalisering. Globaliseringen mottar ifølge boken stadige forsterkninger fra algoritmene som produserer treff i Googles søkesystem. Disse er grovt innrettet på antallet lenker videre fra en side og antallet treff denne siden har fra før. Dermed vil de øverste og mest "relevante" treffene stadig reprodures.

– Suksess føder suksess på bekostning av nykommere, minoriteter og marginaliserte, skriver Jeanneney, som etterlyser en konstant kritikk og forbedring av søkealgoritmene. Han advarer mot sterke interesser i USA som arbeider for å patentere algoritmer og foreslår blant annet en europeisk algoritme som ledd i "en strategi for å spre vår delte kunnskap."

Jean-Noël Jeanneney understreker gang på gang at han ikke støtter europeisk proteksjonisme, men ønsker en alternativ digitalisering som er statlig ledet og bygget på positive støtteordninger. Det er allikevel vanskelig for en norsk leser å begripe hvordan stridende europeiske interesser skulle kunne gå sammen om en digitalisering på nivå med Google.

Av Andreas Høy Knudsen

«Hva vil skje med de digitale arkivene dersom Google skulle gå konkurs?»

Både før og etter Kristus

Ingen oppslagsverk kan vera uttømande, men skal ein læra noko om religion, er *Verdens levende religioner* ein god stad å starta.

BOKA ER PÅ NÆR 450 sider med doble spalter, det er sju forfattarar, ho tek for seg verdas levande religionar og har ti klårt åtskilde kapitler. I røynda er ho nær umogeleg å melda på berre éi side. Med andre ord: Eg kan ikkje yta dei ulike forfattarane rettferd. Men lat det vera sagt med ein gong: *Verdens levende religioner* er eit godt stykke arbeid, ikkje eit einaste av kapitla er dårlege, dei fleste er til dels sær gode. Likevel slit eg med å seia at boka er heilt vellukka. Etter alt å døma er ho for krevjande for ungdom og for overflatisk for religionsstudantar.

Hovudproblemet er sjølv sagt at lesarane vil ha ulike føresetnader i møtet med dei ulike religionane. Hadde eg ikkje kunna noko om kristendomen, ville eg truleg sagt at kapitlet til Ingvild G. Gilhus og Lisbeth Mikaelsson om kristendomen var sær godt, men til liks med mange nordmenn har eg klare meiningar om kva som bør takast med når kristendomen skal omtalast. Er det til dømes rett fyrst å skriva om predestinasjonslæra i kapitlet om Calvin? Hadde ikkje han fått noko av den læra frå Luther og Augustin? Og sjølv sagt må ein via noko plass til katolisismen i europeisk notid, men burde ikkje det som går føre seg på andre kontinent fått noko meir plass?

BOKA KAN TRULEG best lesast som eit religionsleksikon. Alle kapitla er nokolunde likt oppbygde. Vi får vita noko om byrjinga til religionen, utøvinga, skriftene og rituala, og til slutt kjem nokre ord om korleis stoda er i dag. Men unnatak for det indiske subkontinentet – naturleg nok – vert kvar religion i hovudsak skildra isolert. Typisk i så måte er kapitlet om islam til Anne Sofie Roald der jødedommen mest ikkje vert nemnd i det heile, og det endå om islam hadde vore utenkjeleg utan Mosebøkene.

Det vert òg mest kuriøst når Bente Groth i kapitlet om jødedommen gong etter gong kjem attende til den jødiske historikaren og politikaren Josefus utan å nemna at han er mest den einaste skriftlege samtidskjelda vi har på at det faktisk eksisterte ein Jesus frå Nasaret.

Groth skriv om jødedommen, ingen digresjonar, punktum.

Kapitlet til Groth illustrerer elles godt problema som formatet på boka må gje. Groth kan sjølv sagt ikkje skriva om jødedommen utan å skriva om holocaust, men når fenomenet og konsekvensane av det får berre to sider, vert det for overflatisk.

Som journalist og historikar vil eg hevda at ein av dei viktige dimensjonane ved religion er den sosiologiske. Forfattarane kjem stendig attende til kva samfunnsutvikling og historie har gjort med religionen, men dei stiller sjeldan spørsmålet motsett, kva gjer religion med samfunn? Heller ikkje det komparative får særleg plass. Kvifor er Israel og Egypt så ulike? Religion har vel litt å seia. Men slik må det mest verta når sju ulike menneske skriv om ulike religionar. Ein må velja visse vinklar og halda fast på dei.

Eg kan ikkje anna enn å verta imponert over kor kjølige forfattarane er; her er det ikkje mykje moralisering og fordøming. Menneske er religiøse, og slik har religionen deira vore, og slik har han utvikla seg. Og det får vi vita i eit klinisk språk.

EITT KAPITTEL skil seg rett nok ut frå dei andre, det er kapitlet om islam, som altså er skriva av Anne Sofie Roald. Roald ser ut til å ha eit anna mål enn medforfattarane, ho vil at vi skal forstå islam på eit grunnleggjande og ikkje-leksikalsk plan. Dimed får kapitlet etter mitt syn noko uturvande apologetisk over seg.

Roald er sjølv sagt fullt ut klår over at islam ikkje har gått gjennom den same type modernisering som dei to andre monoteistiske religionane frå Midtausten, kristendomen og jødedommen. Dette kjem ho gong etter gong attende til. Særleg oppteken er ho av kvinners kår under islam. "Tradisjonen med flerkoneri var en førislamsk forteelse og utbredt i store deler av verden i den islamske lovens formative periode. På den tiden var dette fenomenet derfor sannsynligvis ikke kontroversielt." Sjølv sagt var det ikkje kontroversielt, kvifor må ho fortelja lesarane slikt, ikkje berre ein gong, men gong på gong?

Om familielovgjevinga skriv ho mellom anna dette: "Ettersom loven ble utviklet i en tid der menn var ansvarlige [når var ikkje

menn det?] og hadde makt over kvinnene i familien [når hadde ikkje menn det?], reflekterer loven denne type kjønnsrelasjoner og fremstiller dem som det egentlig islamske."

Ja, kva anna finst det enn "det egentlig islamske?" Er ikkje religion både utøving og legitimering? Finst det ei grense mellom utøving og religion?

Og finst det mange der ute som ikkje viste at religion er historisk situert? Men om ein ser bort frå dei stendige og uturvande orsakingane på vegner av islam, er det mykje å læra av Roalds kapittel. Særleg god er ho på å forklåra skilnaden mellom sunni og shia. Heretter ser eg med nye augo på Hizbollah.

Vi får vona at boka vert innkjøpt på skulebiblioteka kringom i landet. Ho er overkommeleg for ein ambisiøs gymnasiast. Særleg vil eg tilrå Knut A. Jacobsens kapittel om religionane i India. For eit kontinent. For ein galenskap.

Hjartesukket: Forfattarane skriv konsekvent "f.v.t." og "e.v.t." altså før og etter vår tidsrekning, i staden for dei innarbeidde "f.Kr." og "e.Kr.". Jesus er det største vasskilet i verdssoga, og så skal han verta usynleggjort i eit religionshistorisk verk. For ei tid vi lever i.

Av Jon Hustad

Svar på 20 spørsmål:

- 1) Douglas MacArthur
- 2) Røssvatnet (i Nordland)
- 3) Mardøla-aksjonen
- 4) Ein slags russiske pannekaker
- 5) Astana
- 6) Eit vevd veggteppe, eller møbelstoff med innvovne figurar
- 7) Svenska Akademien (som deler ut Nobelprisen i litteratur)
- 8) Kort medverknad i ein film som ikkje har med sjølve forteljinga å gjere, til dømes av regissøren eller av kjende skodespelarar eller andre kjentfolk som spelar seg sjølv
- 9) Estland, Latvia og Litauen
- 10) Jørgen Lorentzen
- 11) På Mars
- 12) Irak
- 13) Altamont, California
- 14) Liljefamilien
- 15) Little Norway
- 16) Timbuktu
- 17) Når ei kraft verkar på ein lekam, verkar ei like stor og motsett retta kraft frå lekamen
- 18) På Bali
- 19) Ei ånd som går føre og varslar at eit menneske kjem
- 20) Dagny Juel

«Boka er overkomleg for ein ambisiøs gymnasiast?»

KRONIKK

Send kronikkforslag til

i.myking@forskerforbundet.no

Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,-

Hvorfor Bologna?

Hva var motivasjonen bak Bologna-prosessen? Hvor langt har det europeiske utdanningssamarbeidet kommet i dag, spør **Margrethe Søvik** og **Runo Isaksen** ved Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU).

UTDANNINGSMINISTERE fra 45 europeiske land møttes nylig i London for å drøfte den såkalte Bologna-prosessen, der målsetningen er å skape et felleseuropeisk område for høyere utdanning. Det er to år siden utdanningsministrene sist møttes i denne forbindelse, da i Bergen.

En forutsetning for at Bologna-prosessen skal lykkes er at berørte parter, i første rekke utdanningsinstitusjonene, men også studenter og arbeidslivsaktører, forstår intensjonene bak reformene, får et eierforhold til dem og ser seg tjent med dem. Dette ifølge evalueringsrapporten, som ble lagt frem i London. Det trengs en økt bevissthet rundt Bologna-prosessen som noe mer enn en ren strukturreform, dyttet på utdanningsinstitusjonene ovenfra. Idégrunnlaget bak prosessen og den internasjonale politiske konteksten den inngår i, og er et produkt av, må i større grad erkjennes.

MEN ALLER FØRST: Hvor langt er Bologna-prosessen nå kommet? De fleste involverte landene har kommet langt når det gjelder å implementere Bologna-relaterte reformer, viste evalueringen som ble presentert på ministermøtet. Det dreier seg i hovedsak om nytt gradssystem, med en lavere og høyere grad (bachelor og master), nytt studiepoengsystem, som skal skape sammenlignbarhet i forhold til arbeidsmengde, læringsutbytte og kvalifikasjoner, og samarbeid om nye kvalitetssikringssystemer.

Likevel er det mange utfordringer på veien mot et felleseuropeisk utdanningsområde. Til tross for innføringen av felles grads- og studiepoengsystem, er det fremdeles store variasjoner når det gjelder faglig innhold og nivå. Studenter kan fremdeles oppleve problemer med å få godkjent studiepoeng oppnådd i andre europeiske land.

Ved flere institusjoner eksisterer dessuten gamle gradssystemer side om side med de nye. En master- eller bachelorgrad fra ett europeisk land tilsvarer dermed ikke uten videre en master- eller bachelorgrad fra et annet.

La oss nå ta noen steg bakover i tid og til spørsmålet: Hvorfor Bologna?

DA BOLOGNA-DEKLARASJONEN ble signert i 1999 av utdanningsministere fra den gang 29 europeiske land, var det ut fra en klar oppfatning om at høyere utdanning i Europa, til tross for store innbyrdes forskjeller, sto overfor en serie felles utfordringer. En utfor-

dring knytter seg til forholdet mellom arbeidsliv og utdanningssektoren. Store deler av næringsliv og offentlig sektor er helt avhengig av høy kompetanse, samtidig som stadig flere velger å ta høyere utdanning. Likevel er det ikke gitt at overgangen fra studier til arbeidsliv er smidig og heller ikke at ny kompetanse tas i bruk på en god måte.

En annen utfordring knytter seg til økende konkurranse på et globalt utdanningsmarked, konkurranse om studenter, ressurser og lærere. I tillegg til konkurransen fra amerikanske universiteter, har australske universiteter i stadig større grad posisjonert seg internasjonalt. Også asiatiske institusjoner ønsker å posisjonere seg på dette markedet, og flere er i ferd med å utvikle engelskspråklige studieprogrammer.

Vi har i dag en situasjon hvor et stort antall europeiske studenter reiser til andre deler av verden, samtidig som Europa mottar langt færre studenter enn Australia og USA. Dette

har skapt bekymring for at europeiske universiteter taper i kampen om studentene, både de europeiske og ikke-europeiske.

Et slikt tap ville ikke bare komme til å angå utdanningsinstitusjonene. Manglende attraktivitet på utdanningsområdet kan i neste omgang svekke utviklings- og innovasjonspotensialet i europeisk økonomi. Dette i tillegg til det kulturelle tapet en slik relativ svekkelse av europeiske utdanningssystemer ville innebære.

Bologna-prosessen må sees i lys av disse utfordringene, frembrakt av globalisering og overgangen til en mer kunnskapsbasert økonomi. Målsetningen er å legge til rette for utdanningsløp og gradssystemer som er tilpasset behovene i arbeidslivet, er gjenkjennelige for arbeidsgivere, stimulerer til mer utveksling mellom europeiske land og dessuten tiltrekker studenter utenfra.

Det europeiske utdanningssystemet før Bologna var svært uensartet, og kan knapt omtales i entallsform. Tanken er at et mer ensartet utdanningssystem vil gjøre Europa mer attraktivt som studiested, tilrettelegge for mer utveksling, heve kvaliteten i utdanningen og skape en mer mobil arbeidsstokk.

«Det trengs en økt bevissthet rundt Bologna-prosessen som noe mer enn en ren strukturreform, dyttet på utdanningsinstitusjonene ovenfra.»

Styrket global konkurransedyktighet på utdanningsområdet var en hovedmotivasjon bak Bologna-deklarasjonen av 1999. Siden det forrige ministermøtet i Bergen i 2005 (bildet) kommer temaet stadig tydeligere på dagsorden. (Foto: Sture Nepstad)

Er da Europa seg selv nok? Hvordan betraktes utviklingen i Europa i andre deler av verden?

DET ER INGEN TVIL om at tettere samordning i Europa vil påvirke forholdet til tredje land. Et hovedspørsmål er om Bologna-prosessen innebærer sterkere fokus på konkurranse på bekostning av samarbeid og kunnskapsutveksling med andre deler av verden. Reaksjoner fra andre deler av verden har ikke latt vente på seg, men de er langt fra samstemte. Bekymringen for at Europa i større grad vil isolere seg har kommet sterkest til uttrykk i Afrika. Også i Australia har Bologna-prosessen vakt bekymring, men da med motsatt fortegn: her fryktes det at Europa vil øke sine andeler på det globale utdanningsmarkedet på bekostning av Australia.

I Kina og Latin-Amerika har Bologna-prosessen mest vært betraktet som inspirator for lignende reformer, som kan legge til rette for mer utveksling av studenter og bedre tilpassning til arbeidsmarkedets behov. Minst oppmerksomhet har kanskje Bologna-prosessen fått i USA. Til tross for økende oppmerksomhet rundt den internasjonale konkurransen om studenter og tendensen til at amerikanske institusjoner taper andeler, har nasjonale policy-dokumenter viet temaet globalisering på utdanningsområdet overraskende lite oppmerksomhet sammenlignet med det fokus dette har fått i andre deler av verden.

Det ligger en dobbelthet i forholdet til omverden: konkurranse eller samarbeid? Norges uttalte politikk, som er i harmoni med Bologna, er å finne den gode balansen mellom konkurranse og samarbeid.

HELT FRA STARTEN har Bologna-prosessen hatt en global dimensjon. Styrtet global konkurransedyktighet på utdanningsområdet var en hovedmotivasjon bak Bologna-deklarasjonen av 1999. Men temaet har blitt satt mye tydeligere på dagsorden de seneste årene, særlig siden det forrige ministermøtet i Bergen i 2005. Ikke minst på bakgrunn av reaksjonene globalt ble det her vedtatt å utarbeide en strategi for hvordan Bologna-landene skulle forholde seg til andre regioner i verden.

Denne strategien ble signert av ministrene i London i mai. Strategidokumentet er tydelig farget av pågående debatter internt i Bologna-landene, hvor mange har pekt på betydningen av å ivareta samarbeidsrelasjoner globalt. Konkurransespektet er inkludert i dokumentet, som i den opprinnelige Bologna-deklarasjonen. Det felleseuropeiske området for høyere utdanning skal promoteres globalt, og stimulere til vekst i de europeiske landene. Samtidig er samarbeid og kunnskapsutveksling,

ikke minst med land i sør, sterkt betont.

Bologna-prosessen grunnidé om å tilstrebe større forenighet mellom utdannings-systemer, gjensidig anerkjennelse av kvalifikasjoner og mer mobilitet, skal altså også styre forholdene til verden for øvrig.

NORGE LIGGER LANGT framme i det store europeiske reformarbeidet innenfor europeisk høyere utdanning. Kvalitetsreformen ble innført på alle norske universiteter og høyskoler høsten 2003. Kvalitetsreformen er Norges første svar på Bologna-prosessen. Internasjonalisering er en sentral del av kvalitetsreformen, og målet er at hele sektoren skal internasjonaliseres. Kvalitet og internasjonalisering henger sammen, dette er en forutsetning for kvalitetsreformen.

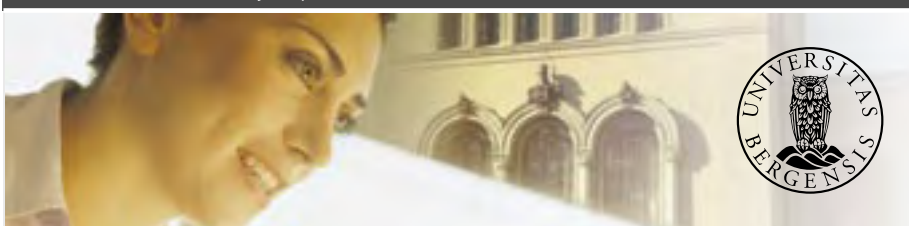
Men evalueringer av kvalitetsreformen viser at også Norge har en rekke utfordringer. Internasjonalisering hjemme er ett av disse: Klarer vi å tiltrekke oss nok og gode nok utenlandske studenter og lærerkrefter?

Så selv om Norge ligger langt framme i europeisk målestokk, er det viktig at også norske institusjoner kjenner prosessen og engasjerer seg i den. Det er knapt for lite sagt at det dreier seg om en historisk prosess, en prosess som rommer store muligheter for samarbeid og kvalitetsheving.

**Av Margrethe Søvik og Runo Isaksen,
rådgivere ved Senter for internasjonalisering
av høyere utdanning (SIU)**

Universitetet i Bergen

er eit byuniversitet der sentrale delar av campus ligg i Bergen sentrum. Vi har ca 15 500 studentar og omlag 3500 tilsette. UiB er kjend for forskning på høgt europeisk nivå og har mellom anna tre senter for framifrå forskning (SFF). Vi har ein sterk internasjonal profil som medfører tett samarbeid med universitet over heile verda.

7 ledige instituttlederstillinger på åremål (4 år) ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Som eit ledd i å styrkje den faglege leiinga har Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet oppretta stillingar som instituttleder med utvida fullmakter ved alle sine åtte institutt.

Instituttleder er fagleg og administrativt ansvarleg for sitt institutt. Instituttleder rapporterer til dekanus og fakultetsdirektør og går inn i fakultetet si leiargruppe.

Instituttlederstillinger er ledige for ein ny åremålsperiode ved fylgjande institutt:

- Geofysisk institutt
- Institutt for biologi
- Institutt for fysikk og teknologi
- Institutt for informatikk
- Kjemisk institutt
- Matematisk institutt
- Molekylærbiologisk institutt

Interesserte kan kontakte dekanus, professor Hans Petter Sejrup, telefon 55 58 35 05/909 98 028, eller e-post hans.sejrup@geo.uib.no eller fakultetsdirektør Kjell A. Sælen, telefon 55 58 20 62, eller e-post kjell.salen@mnfa.uib.no

Søknad med CV, attester og vitnemål skal sendast Universitetet i Bergen, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, Postboks 7803, NO-5020 Bergen.

Søknadsfrist: 15.09.2007

Sjå fullstendig utlysningstekst på:
<http://www.uib.no/stilling>

uib.no/stilling

LESERBREV

Send innlegg til i.myking@forskerforbundet.no
 Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal
 komme på trykk.

Indikatorene de ikke fant – fortsatt

TELLEKANTER: Det UHR-utnevnte utvalgets opplevelse av arbeidet de leverte i "Vekt på kunstnerisk utviklingsarbeid" (UHR 23.02.2007) er, i følge Nina Malterud, svært vellykket i den forstand at "vi åpent, fordomsfritt og grundig fikk utredet et komplisert faglig spørsmål, og at både likheter og forskjeller mellom forskning og kunstnerisk utviklingsarbeid ble tatt alvorlig."

At den svært kompetente arbeidsgruppen tok arbeidet alvorlig, regner jeg selvsagt som en selvfølge. At de også anser arbeidet for vellykket, i forhold til Malteruds skisserte premisser, betviler jeg selvsagt heller ikke. Men debatten må ikke stoppe opp av den grunn. Arbeidsgruppen har ikke konkludert, så vidt jeg kan se, med å være i mål.

Mitt hovedanliggende er fortsatt det mandatet utvalget fikk av KD 22.02.06 og konklusjonen arbeidsgruppen gir. Nina Malteruds svar på mitt innlegg i Forskerforum 5/2007 fjerner dessverre ikke min tvil om at konklusjonen ikke tjener fagfeltet.

Mandatet utvalget fikk var følgende:

UHR skal, på oppdrag fra KD, oppnevne en arbeidsgruppe som skal se om det er mulig og hensiktsmessig å utvikle resultatbaserte indikatorer for kunstnerisk utviklingsarbeid.

Arbeidsgruppen skal drøfte i hvilken grad indikatorer for kunstnerisk utviklingsarbeid kan og bør legges inn i et resultatbasert finansieringssystem. I den sammenheng må eventuelle indikatorer vurderes i forhold til relevans og validitet. Videre må indikatorer som skal inngå i finansieringssystem være enkelt operasjonaliserbare og tydelig avgrenset. Data skal være etterprøvbare.

Arbeidsgruppen skal hvis mulig foreslå indikatorer for kunstnerisk utviklingsarbeid som skal inngå i et finansieringssystem, og som skal kunne fungere som grunnlag for fordeling av midler mellom universiteter og høyskoler. Det legges vekt på at finansieringssystemet skal være enkelt og forutsigbart. Indikatorene skal ved bruk i finansieringsøymed gi incentiver til ønsket utvikling av kunstnerisk utviklingsarbeid.

Arbeidsgruppen skal sørge for bred kommunikasjon med relevante aktører i sektoren for å innhente innspill til arbeidet.

Det overordnede målet for departementet var å stimulere til økt forskningsaktivitet og fordele ressurser til forskningsmiljø som kan dokumentere gode forskningsresultater.

I mandatets pkt 1, skal arbeidsgruppen se om det er mulig å utvikle resultatbaserte indikatorer. Atskillige årsverk blir brukt til FoU-arbeid i alle de høyskolene som befatter seg med kunstutdanning i ulike varianter, også i kunstskolene i Norge. Allerede i dag identifiseres både forskning og utviklingsarbeid delvis formelt og delvis uformelt på ulike nivå

i de samme skolene. OECDs definisjoner på grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid gjelder også i kunstmåtene. Ingen av forskningsformene har særregler for kunst. Regelverket rundt forskning og utviklingsarbeid er klart og likevel romslig nok til å romme kunstfaglige problemstillinger når en forsker i, gjennom eller på kunst. På denne bakgrunn er utvalgets resonnement for ikke å anbefale indikatorer ikke overbevisende.

En må i kunstmåtene kunne dokumentere sitt FoU-arbeid etter rimelig klart identifiserte indikatorer. Hvis ikke, hvordan dokumenteres ellers all den FoU-tiden som benyttes? Hva forteller lederne ellers de fagsatte at FoU-tiden skal brukes til, hva institusjonen vil ha igjen for den brukte FoU-tiden? De fleste høyskoler har jo klare krav til dette i sine strategiske planer.

Uten indikatorer er min erfaring at FoU-dokumentasjon lett blir en opplisting av gjennomførte prosjekter, der det dokumenteres medgått tid og kostnader, uten at prosjektets nivå eller hensikt (i et lengre løp) presiseres. Sjelden inneholder denne dokumenteringsmåten opplysninger om prosjektene ligger innenfor ønsket utviklingsområde. Det blir en opplisting som forteller at mye er gjort. Men jeg tror ikke at denne formen for FoU-rapportering kan brukes i videre fagutvikling eller initiere videre utvikling og spissing av forskningsfeltet.

Hvis høyskolene var klarere i sin hensikt med sin FoU-tid, vil vel det avdekke adekvate indikatorer? Indikatorene må uansett identifiseres. Hvordan ellers vurderes hensiktsmessighet? Det er her jeg har problemer med arbeidsgruppens logikk i deres resonnement.

Mandatets pkt. 2 ber arbeidsgruppen drøfte i hvilken grad indikatorer bør inn i et resultatbasert finansieringssystem.

Det er her jeg mener arbeidsgruppens hovedfokus er lagt. Det er selvfølgelig arbeidsgruppens legitime valg. Argumentasjonen bygges fra starten opp under det å ikke anbefale indikatorer, uten at, som jeg allerede har pekt på, engang mulige indikatorer identifisert eller diskuteres. Bortsett fra de som avvises på grunn av lite antall og store kostnader. Det er til dette forbauselsen min er knyttet.

Debatten har endelig blitt en offentlig sak og ikke bare en institusjonsdiskusjon på hver enkelt utdanningssted.

Debatten om indikatorer gjelder ikke bare kunsthøgskolene, det gjelder alle utdanninger som bedriver kunstfaglig arbeid i Norge. Å få tilgang til NFR- og EU-finansiering tror jeg vi kan se langt etter uten større presisering av nettopp disse indikatorene.

Så en tilleggskommentar:

Malterud prøver å sile hvem som er meningsberettigede om utvalgets arbeid. Hun sier om mitt innlegg: "som professor i didaktikk inkluderer hun seg tydeligvis i kunstutdanningene. Didaktikk er ikke et kunsthøgskolefag, og en stor del av hennes innlegg er irrelevant."

Ja, det er riktig at jeg er professor i didaktikk innen estetiske fag ved Høgskolen i Telemark. Det har å gjøre med min doktorgrad om kunnskapsproduksjon i praktiske, skapende prosesser i det visuelle fagfeltet og hovedfaget mitt i samme gate. I hele mitt yrkesaktive liv har jeg undervist, veiledet og forsket i det kunstfaglige arbeidsfeltet ved fem forskjellige høyskoler. Jeg regner meg som meningsberettiget i debatten.

Poenget er: Å sile de meningsberettigede, slik Malterud forsøker, i en debatt om indikatorer for kunstnerisk utviklingsarbeid, blir like håpløst som å hevde at midlertidige tilsatte rektorer på ulike kunsthøgskoler ikke skulle være meningsberettiget, hvis de ikke hadde forskerkompetanse eller selv ikke var kunstnere. En slik retorikk tjener absolutt ikke fagutviklingen. Vi burde diskutere balansen, ikke "mannen". Fagfeltet trenger sårt en offentlig debatt om kunstfaglig forskning og den har jeg tenkt å delta i.

Av Hilde Aga Ulvestad, Høgskolen i Telemark

Departementet og de nye universitetene

UNIVERSITETSPOLITIKK: I Dagsavisen 11.08 uttaler ekspedisjonssjef Rolf Larsen at departementet har "et avslappet forhold" til universitetsbegrepet. Dessverre har denne holdningen lenge preget departementet – noe som for tiden bidrar til en forvirret debatt om høyere utdanning. Konsekvensene blir store: Fokus rettes mot en relativt stor høyskolesektor snarere enn den beskjedne næringslivsforskningen som Regjeringen forsøker å styrke. Offentlige ressurser vil gå med til å finansiere merkostnadene ved de nye universitetene framfor å finansiere konsentrerte realfagssatser og utstyrstung aktivitet ved de gamle universitetene og instituttene. Allerede statsråd Hernes hevdet at vi har nok samfunnsforskere.

Universitetsstatus innebærer videre at høyskolene får betydelig frihet med hensyn til både studie- og forskningsinnretning (jf. Rektor Jahrs kommentar i Dagsavisen 11.08). Man står i fare for å få uheldige dubleringer av både studier og forskning. Vi har eksempelvis allerede fått et vell av nordiske institutter. På den annen side mangler mange institusjoner bredde – de er uten innslag av realfag, teknologi eller medisin. En annen konsekvens av manglende bredde er doktorgrader innen-

for "mikrofag" med unødig grad av spesialisering som gjør kandidatene uskikket til mer generelle oppgaver. Tendensen til at høyskolene løper fra sine opprinnelige oppgaver er særlig alvorlig. Korte, praksisorienterte og alternative studier som skulle være høyskolenes varemerke kommer i bakleksa i forhold til de tradisjonelle akademiske fag som har preget de fleste universitetene og som vi stort sett har nok av.

Da Videreutdanningskomiteen på 1960-tallet tok til orde for å øke studenttallet i Norge, skulle denne i all hovedsak komme nettopp ved de nye høyskolene som skulle få et annet innhold enn universitetene. Hensikten var å gi den høyere utdanningen et langt større mangfold og på den måten møte samfunnets behov for nye, korte, alternative utdanninger. Det varte imidlertid ikke lenge før høyskolene tok initiativ – som regel anført av de ansatte – til å sette i gang med mer tradisjonelle universitetsoppgaver og prosedyrer. Departement og Storting glemte også snart den alternative målsettingen for høyskolene og lot seg lett nedkjempe av offensive høyskoler. Den såkalte akademiske drift fikk innpass ved skolene, og ansettelsesprosedyrer samt studie- og stillingsstrukturer på linje med universitetenes har blitt vanlig. Etter hvert har universitetsstatus blitt et mål de fleste steder. Stavanger og Agder har allerede vunnet fram. Når jeg ved enkelte anledninger har foreslått å umiddelbart gi høyskolene universitetsstatus uten å gå via en tung kvalifiseringsprosess er det i den tro at denne uheldige universitetstilnærmingen ved skolene vil kunne gå noe saktere.

I siste omgang ble grunnlaget for denne utviklingen lagt i den fatale behandlingen Mjøs-komiteen ga spørsmålet. Steinar Stjernø, leder for statsråd Djupedals oppfølgingskomité, understreker i forbausende liten grad høyskolenes alternative oppgaver. Utfordringen synes primært å være en oppfølging av den faktiske utvikling i sektoren (jf. Forskerforum) og statsråden selv har lite annet å gjøre enn å akseptere forslagene. Enda mer oppsiktsvekkende er det at Departementets tilsyns- og evalueringsorgan NOKUT i praksis allerede har latt være å vurdere høyskolenes utdanninger mot de opprinnelige intensjonene – kvantitative akademiske størrelser står i sentrum.

Ekspedisjonssjef Larsen har rett i at det ikke finnes noen entydig universitetsdefinisjon. Han later til å sette sin lit til Bologna-prosessen. Den gir imidlertid ingen bindende klassifisering – statsråd Lilletun bemerket med rette at dette initiativet dreier seg om anbefalinger, ikke vedtak som må følges. Det åpner for tenkning tilpasset en norsk virkelighet.

Det er grunn til å tro at vi står foran radikale endringer innenfor høyere utdanning og forskning. Omfattende endringer i høyskolesektoren og de foreslåtte regionale fordelene av forskningsmidler borger bl.a. for det. Dermed legger vi sterke begrensninger

på den nasjonale forskningspolitikken. Den blir ytterligere fragmentert med forskningsdepartementet som "avslappet", men like fullt ansvarlig arkitekt. Høyskolesektoren mister samtidig mye av sitt utdanningspolitiske mangfold, og pådrar seg en akademisk tvangstrøye som neppe blir helt uproblematisk.

Av Hans Skoie, NIFU Step

Tellekantene og datakvalitet

FINANSIERING: I Forskerforum 6/2007 påviser hovedbibliotekar Sigbjørn Hernes ved Høgskolen i Lillehammer at halvparten av publiseringspoengene til monografier i 2005 bunner i feilrapportering.

Vi ønsker å komme med noen betraktninger rundt datakvalitet i tellekantsystemet, basert på våre erfaringer som ansvarlige for Frida-rapporteringen ved Universitetet i Oslo (UiO). Betraktningene har ikke vært diskutert ved UiO, men står utelukkende for forfatterens egen regning.

Hernes har valgt å fokusere på monografier. Ved UiO satte vi i 2006 hovedfokus på kvaliteten på data om tidsskriftspublikasjoner, som tross alt utgjør ca. 75 prosent av publiseringspoengene både hos oss og i sektoren som helhet. Vi er derfor ganske trygge på at feilprosenten er vesentlig lavere for tidsskriftspublikasjoner. Fra og med 2007 skal data om vitenskapelige bokpublikasjoner leveres til institusjonene via Bibsys. Det i seg selv vil forhåpentligvis bidra til heving av kvaliteten på bokdata.

Når det er sagt vil vi berømme Hernes for å sette fokus på datakvaliteten – et viktig og ofte neglisjert tema i debatten om tellekantsystemet. Hvordan sikrer vi så enda høyere kvalitet på dataene? Det mest nærliggende svaret, og antakeligvis eneste realistiske på kort sikt, er bedre intern kontroll ved den enkelte institusjon.

Vi mener imidlertid ikke at dette er det eneste rette svaret. I dag er tellekantsystemet bygd på at institusjonene selv står for datafangsten. Bør og må det nødvendigvis være slik? Vi vil reise spørsmålet med bakgrunn i erfaringer vi har gjort oss ved UiO. Kunnskapsdepartementet (KD) stiller til veie bibliografiske data om vitenskapelige tidsskriftspublikasjoner via en importtjeneste i institusjonenes dokumentasjonssystemer. Forut for 2006-rapporteringen samlet vi ar-

beidet med import på langt færre hender enn tidligere, med svært vellykket resultat. Så vellykket at vi etablerer en felles importtjeneste for hele UiO fra 2008. Korrekt rapportering av publikasjonsdata krever spesialisert kunnskap om så vel rapporteringsspesifikasjonen, -rutinene og -systemet. For UiO tilsier dette en profesjonalisering av datafangstrollen.

Hva om vi tar steget videre og tenker oss et profesjonelt sekretariat som står for datafangsten i hele sektoren? Forutsetningene på dataleveransesiden er i stadig økende grad til stede: Når vitenskapelige bokpublikasjoner blir en del av importen fra bibliografiske kilder, er det ikke urealistisk å tro at importandelen vil kunne nå 90 prosent. Elektroniske versjoner av vitenskapelige arbeider blir mer og mer tilgjengelig for kontroll av den bibliografiske referansen opp mot original. I prinsippet skal det være mulig for en utenforstående instans å koble majoriteten av forfatterandeler til riktig institusjon, enhet og person forutsatt at organisasjons- og personaldata stilles til rådighet.

Det vil åpenbart være mange innvendinger mot en slik løsning. Hvis vi kun legger datakvalitetsperspektivet til grunn, er vi imidlertid overbevist om at løsningen vil gi oss data av høyere kvalitet med langt lavere ressursbruk. Det krever mye ressurser, særlig ved de store institusjonene, å bygge opp og opprettholde den nødvendige kompetansen hos alle berørte brukere i en desentralisert modell. I møtet mellom sporadiske brukere og et system med strenge formalkrav til registrering ligger det erfaringsvis en stor risiko for feil. Å identifisere og rette opp disse feilene er både tidkrevende og frustrerende.

Vi skal heller ikke underslå at det er et visst element av bukken og havresekken i dagens rapporteringssystem. En uavhengig instans ville kunne sikre ens praksis, og rydde av veien bevisste eller ubevisste feiltolkninger av regelverket for rapportering. Det er viktig å understreke at institusjonene fortsatt vil måtte ha det formelle ansvaret for å godkjenne rapporteringen. Vårt forslag berører kun datafangsten.

Datakvalitet på rapporterte vitenskapelige publikasjoner er viktig. Institusjonene bør være sikre på at det som rapporteres tilhører de vitenskapelige kategorier som regelverket tilsier. Likeledes bør systemet føles rettferdig. Å sørge for ens praksis for rapportering, bør være av felles interesse for så vel KD som institusjonene i sektoren. En uheldig instans som registrerer brorparten av publikasjonene kan være en løsning.

Av Steinar Johannessen, seniorrådgiver UiO
og Magnus Otto Rønningen, rådgiver UiO

LESERBREV

Send innlegg til i.myking@forskerforbundet.no
Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal
komme på trykk.

En verdifull ressurs eller en pest og en plage?

SENIORER: Hva er universitetenes og høyskolenes oppfatning av seniorer, og hvordan gjen-speiles dette i institusjonenes seniorpolitikk?

I nyhetsbildet – stadig oftere – de siste årene har vi blitt minnet om at kongeriket Norge har for lite arbeidskraft i forhold til behovet nå og i framtida. Derfor skal alle gjøre det som er mulig for å få flest mulig hender i arbeid – vi skal ta imot arbeidsinnvandrere med åpne armer, forholdene må legges best mulig til rette for at "helt" eller delvis arbeidsuføre kan gjøre en jobb, og personer over 60 år må knapt tenke på delvis eller hel alderspensjon. I alle fall er det politisk korrekt å gi uttrykk for slike synspunkt. En forsterkende faktor til disse holdningene er selvsagt at det er kostbart for samfunnet å ha mennesker på trygd og pensjon uansett hva den skyldes.

Statsmakten, vår rød/grønne regjering, har vært toneangivende i forhold til disse synspunktene. Flere statsråder og statsministeren har ved flere anledninger og sist i statsministerens 1.mai-tale, forsterket budskapet og mer enn antydning at regjeringen vil vurdere å utvide seniorpolitiske tiltak. Regjeringen foreslår videre at redusert arbeidstid for arbeidstakere over 62 år skal tas inn i arbeidsmiljøloven.

Samtidig har det blitt gitt utvetydige signaler om at det er viktig at arbeidslivet legger forholdene til rette slik at seniorer, dvs. personer fra og med 62 år, skal kunne være i fullt arbeid og ikke gå over på AFP.

Allerede i hovedtariffforhandlingene i 2006 ble Seniorpolitiske tiltak i staten et særskilt tema som fikk tilslutning fra de forhandlende parter. I Hovedtariffavtalens pkt. 5.9.1, og i tillegg fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet (20.11.2006), er det åpnet for at personer mellom 62 og 65 år kan få inntil 12 dager fri med lønn per år, og for personer mellom 65 og 67 er ordningen utvidet til å utgjøre inntil 18 arbeidsdager per år. I Hovedtariffavtalen er ordningen begrunnet med følgende:

«Arbeidsgivere i staten må legge til rette for at arbeidstakere kan stå lenger i arbeid og ikke utstøtes av arbeidslivet. Seniorpolitiske tiltak er viktig for å få arbeidstakere til å utsette sin fratrekken, for å sikre videreføring av eldre arbeidstakere erfaringskompetanse i den enkelte virksomhet og for å dekke behovet for arbeidskraft.»

Ordningen omfatter tre deler. Den ene delen, pkt. a) omfatter fridager som gjelder

alle og som er direkte innarbeidet i Hovedtariffavtalen. Den andre delen, pkt. b) er en ordning som arbeidsgiver lokalt kan innføre etter avtale med de tillitsvalgte og skal gjelde for arbeidstakere som har fylt henholdsvis 62 og 65 år.

Den tredje delen er bestemmelse fra FAD og er gjort kjent i PM 2006-18:

«6. Fornyings- og administrasjonsdepartementet har bestemt at arbeidsgiver, i tillegg til det som er fastsatt i Hovedtariffavtalen, kan inngå avtale med den enkelte arbeidstaker mellom 62 og 65 år om tjenestefri med lønn inntil 6 arbeidsdager pr. kalenderår. Individuelt avtalte fridager kommer dermed i tillegg til de kollektivt avtalte fridagene for denne aldersgruppa.»

Hva kommer det så av at våre universitet og høyskoler ikke har oppfattet budskapet både fra arbeidslivets organisasjoner og fra regjeringen? Etter det jeg har forstått, føler ingen av disse institusjonene at dette er ordninger eller politiske signaler som de ønsker å ta hensyn til, og i så måte er Universitetet i Tromsø (UiT) intet unntak.

I følge universitetsdirektøren ved UiT er seniorene veldig flinke – de jobber lenge og er forholdsvis lite syke, selv om de er sykere enn sine yngre kolleger. Det har ikke kommet fram om universitetsdirektøren har registrert de prosentvise forskjellene mellom vitenskapelig tilsatt og teknisk-/ administrativt tilsatte. Det kan være grunn til å anta at noen ulikheter ville bli registrert. Jeg vil ikke forsøke å utdype hvorfor jeg tror at det finnes signifikante forskjeller her.

Uansett mener jeg å fornemme at det er relativt sjelden at seniorer i teknisk-/ administrative stillinger står i 100 prosent stilling fram til de er 67 år. Svært mange trapper ned jobben allerede fra 62 år, og de fleste viderefører reduksjonen eller slutter helt når de fyller 65 år.

Universitetsdirektøren ved UiT bebuder at det nå skal settes i verk et prosjekt for individuell karriereplanlegging for seniorer. Målsettingen skal være at seniorene finner arbeidet så meningsfullt at de forblir i jobb i alle fall fram til ordinær pensjonsalder. Imidlertid er prosjektet ennå ikke startet og vil vel knapt komme i gang innenfor eksisterende avtaleperiode som utløper 01.05.08. Ut fra de kjennskap jeg har til planleggingsprosesser, kan det være grunn til å frykte at mens gresset knapt

gror, dør kua, dvs. at seniorene både blir pensjonister og kanskje forlater denne verden før karriereplanene våre er ferdige.

Konklusjonen er kort og godt den at Universitetet i Tromsø ikke har noen seniorpolitikk og heller ikke har intensjon om å få det i nærmeste framtid.

Så kan man spørre hvordan seniorene opplever at:

- Spørsmålet ikke blir tatt opp av arbeidsgiver før halve avtaleperioden er omme.
- De sentralpolitiske anbefalinger ikke blir estimert.

Undertegnede har ikke fått meldinger fra noen seniorer som synes at dette manglende initiativ er greit. Mange opplever at en arbeidsgiver som ikke ønsker å innføre arbeidstidslette for seniorer, egentlig klart uttrykker at man helst ser at disse arbeidstakerne vurderer å stille sin plass til disposisjon for yngre og antatt mer energisk personell. Selv om universitetsdirektøren sier det motsatte, sniker denne fornemmelsen seg inn, og den blir der.

Det er en realitet at når et menneske kommer opp i den alderen som det her snakkes om, er ikke energien på samme nivå som for 10, 20, 30 år siden. Noe annet ville være komplett naturstridig. Derfor er det åpenbart godt og nyttig for de aller fleste om de i løpet av en måned kunne ha en eller et par dager fri for å gjøre nødvendige ærender på dagtid eller ta fatt på større gjøremål på hjemmebane.

Alle seniorer i dag har hatt et langt og minst like strevsomt arbeidsliv som dagens yngre arbeidstakere. Med lange arbeidsuker, korte ferier og korte omsorgspermisjoner. Med små barn og gamle foreldre (i tur og orden) har vi tøyd og tøyd strikken, og naturlovene tilsier at da har man brukt opp store deler av den tilmalte energi. Men selvsagt er et meningsfullt arbeid og et godt faglig og sosialt miljø viktig og avgjørende når man vurderer å fortsette i jobben.

Til sist stiller vi seniorer følgende spørsmål:

Når universitet og høyskoler, som til dels er store, statlige institusjoner med relativt bra økonomi, ikke finner det bryet verdt å etterleve våre eieres, statens, uttrykte politikk, hvilke arbeidsgiver i kongeriket Norge mener man da skal kunne oppfylle regjeringens målsetting?

Av Sylvia Labugt, seniorrådgiver ved
Universitetet i Tromsø

Stillingsannonser på nett?
I oktober kjem forskerforum.no.

NYE STILLINGER

Annonse: Arne Aardalsbakke
Telefon: 64 87 67 90
Telefaks: 64 87 67 91
E-post: forskerforum@c2i.net

www.bioforsk.no

Bioforsk er et forskningsinstitutt med hovedfokus på trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning. Bioforsk er tilstede i alle landsdeler med om lag 460 medarbeidere. Bioforsk Vest har ansvar for hagebruk og grøntmiljø.

3 forskerstillinger

Bioforsk Vest Særheim har ledige stillinger:

- forskningsleder/seniorforsker grøntmiljø
- forsker – planter til føer
- forsker – grøntmiljø/hagebruksproduksjon

Mer informasjon på www.bioforsk.no
Søknadsfrist 10. september 2007.

Forskning former framtida

frantz.no

Professorstillinger

Ved Høgskolen i Bodø, Avdeling for samfunnsfag, er det tre ledige stillinger som professor innenfor fagområdet for doktorgradsutdanningen (PhD) i sosiologi.

Se fullstendig utlysning på vår hjemmeside
www.hibo.no og www.nav.no

Søk stilling på www.hibo.no
under Ledige stillinger.

Søknadsfrist 15. september 2007.

8049 Bodø
Tlf. 75 51 72 00
Faks: 75 51 74 57
<http://www.hibo.no>

Vi bygger universitetet i Nordland

frantz.no

Høgskolen i Østfold har ca. 4.000 studenter og 450 ansatte. Høgskolens avdelinger ligger i Halden, Sarpsborg og Fredrikstad. Skolens sentrale ledelse holder til i Halden.

FORSKER

knyttet til forskningsprosjektet "Kvalitetsreformens vurderingsordninger i høgskolen"

Ved Høgskolen i Østfold er det ledig stilling som forsker (førsteamanuensis/førstelektor) knyttet til fagmiljøet i høgskolepedagogikk – PULS (Program for læring, undervisning og studiekvalitet). Stillingen er direkte knyttet til et forskningsprosjekt finansiert av Norges Forskningsråd.

Prosjektet som går over 3 år, er et bredt anlagt forsknings- og utviklingsprosjekt bestående av en rekke delprosjekter samlet under paraplyen "Kvalitetsreformens vurderingsordninger i høgskolen".

En rekke delprosjekter vil bli gjennomført med bred deltakelse av det øvrige personalet ved høgskolen. En stipendiatstilling er også tilknyttet prosjektet.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til professor Per Lauvås (per.lauvas@hiof.no), studiedirektør Beth Linde (beth.linde@hiof.no) og rådgiver Gjertrud Nysæter Lien (gjertrud.n.lien@hiof.no), alle tlf 69 21 50 00.

Fullstendig utlysningstekst og elektronisk søknadsskjema finner du på høgskolens nettsider: www.hiof.no

Søknadsfrist: 15. september 2007

 Høgskolen i Østfold

www.hiof.no

HØGSKOLEN I GJØVIK

ØKONOMI OG LEDELSE

Ved Høgskolen i Gjøvik, Avdeling for ingeniørfag, er det ledig følgende stillinger:

PROFESSOR / FØRSTEAMANUENSIS / FØRSTELEKTOR

(3 - 4 faste stillinger)

PROFESSOR / FØRSTEAMANUENSIS / FØRSTELEKTOR (3 - 5 II- stillinger)

Vi ønsker initiativrike personer som kan bidra til å videreutvikle vårt fagmiljø rundt vårt nye studie- og forskningsområde. Utviklingsarbeidet vil skje i nært samarbeid med industrien, våre fagmiljøer og andre høgskoler. Vi trenger personer som har interesse for samarbeid mellom næringsliv og høgskole.

For utfyllende opplysninger henvises det til fullstendig utlysning på våre hjemmesider: www.hig.no under ledige stillinger, eller på NAV sine hjemmesider.

Søknadsfrist: 1. oktober 2007.

www.allrek.no

NYE STILLINGER

Stiftelsen Telemarksforskning-Notodden er et regionalt forskningsinstitutt som primært utfører forsknings- og utredningsoppdrag innenfor norsk utdanningssektor og regional forvaltning og lokalt næringsliv. Instituttet ble etablert i 1987 og er lokalisert ved Høgskolen i Telemark, Notodden. Nærmere informasjon om instituttet finner du på www.tfn.no

DIREKTØR

Stillingen som direktør og øverste leder for Telemarksforskning-Notodden er ledig og vi søker en faglig sterk person med høyere utdanning og forretningsansats til å lede virksomheten videre.

Den nye lederen må ha erfaring fra kompetansebedrift og ha god innsikt i forskningsprosesser, det nasjonale forskningssystemet, offentlig forvaltning, anbudsprosesser og norsk utdanningssektor. Ny leder må videre ha evnen til å kombinere daglig ledelse med strategisk tenkning på en slik måte at virksomheten kan utnytte de store mulighetene som eksisterer i omgivelsene.

Direktøren har resultatansvar for institusjonens aktiviteter, noe som innebærer et særskilt ansvar for å oppnå vedtatte økonomiske mål, opprettholde den faglige kvaliteten og sørge for et godt arbeidsmiljø for de ansatte. Andre sentrale oppgaver vil være relatert til:

- Planlegging og daglig drift
- Markedsføring og kommunikasjon internt og eksternt
- Deltakelse i forskningsprosjekter
- Utvikle/delta i selskapets faglige nettverk
- Proaktiv prosjekttakvisjon
- Rapportering til styret

Vi tilbyr en interessant stilling med utviklingsmuligheter og konkurransedyktig lønn etter avtale. Nærmere opplysninger om stillingen kan du få ved å kontakte oss på telefon 35026699 eller mail tfn@hit.no. Skriftlig søknad sendes til Telemarksforskning-Notodden, Lærerskoleveien 35, 3679 Notodden innen 21. september 2007.

HØGSKOLEN I HARSTAD

søker

Professor i ledelse

til nyopprettet stilling ved Institutt for økonomi- og samfunnsfag.

Stillingen gir muligheter for faglig og personlig utvikling gjennom deltakelse i spennende arbeidsoppgaver og prosjekter.

Stillingsbetenking og nærmere opplysninger ved henvendelse til seksjonsleder Harald Torsteinsen, telefon 77 05 82 20 eller 952 07 740, e-post: harald.torsteinsen@hih.no, eller instituttleder Grete Hagebakken, telefon 77 05 82 00 eller 915 27 130, e-post: grete.hagebakken@hih.no.

Søknaden merkes «stilling nr. 12/07»

Søknadsfrist: 1. desember 2007.

Fullstendig utlysningstekst samt elektronisk søknadsskjema/CV som bes benyttet finnes på www.jobbnorge.no

Høgskolen i Harstad, 9480 Harstad.
Telefon: 77 05 81 00. Telefaks: 77 05 81 01
Internett: <http://www.hih.no>

CICERO IS

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) er landets ledende fagmiljø for forskning, utredning og testvirksomhet ut fra hensynet til forbrukernes stilling og rolle i samfunnet. Instituttet skal frembringe og utvikle ny kunnskap på områder av relevans for forbrukerne. Instituttets arbeid har et vitenskapelig og praktisk siktemål der nytteverdien for de aktuelle brukerne tillegges vekt.

SIFO har ca 50 ansatte og et budsjett på ca 35 mill. kroner. Mer informasjon finnes på www.sifo.no

DIREKTØR

Interessant fagfelt i utvikling – Viktig lederstilling

SIFO er i en spennende fase med store muligheter og utfordringer, bl.a. når det gjelder forskning på nye forbrukerspørsmål, internasjonal orientering og endrede samarbeidskonstellasjoner. Vi søker en dyktig og motivert leder som sammen med styret vil ta nødvendige strategiske valg i videreutvikling av instituttet.

Direktøren må ha evne til å lede en kunnskapsorganisasjon i takt med endrede rammebetingelser og fremtidens behov. Sentrale utfordringer vil være å bygge allianser til andre forskningsmiljøer, næringsliv og forvaltningen og å arbeide for nye måter å organisere forskningssamarbeid på, nasjonalt og internasjonalt.

Vi søker en samfunnsengasjert direktør som ser helhet og forstår utfordringen ved å lede et unikt flerfaglig forskningsmiljø. Direktøren må fremstå som en synlig og samlende leder. Evne til å inspirere og motivere høyt kompetente og engasjerte

medarbeidere, både til faglig utvikling, samhandling og til gjennomføring av SIFOs målsettinger, er sentralt.

Søkere må ha høyere utdanning og ledererfaring, gjerne fra virksomheter som driver kunnskapsutvikling. Den ideelle kandidaten har forskerkompetanse på doktorgradsnivå innen relevant fagområde og forskningsadministrativ erfaring.

Direktøren rapporterer til styret. Lønn etter avtale.

Ta gjerne uforpliktende kontakt med Liv S. Bøe i Delphi Consulting AS, tlf. 23 08 46 40 eller SIFOs styreleder Kari Gjestebø, tlf. 900 91 848.

Søknad merket 44282 sendes delphi@delphi-consulting.no innen 11. sept. 07.

Executive search - Lederutvelgelse

Delphi Consulting AS, Riddervoldsgt. 4, 0256 OSLO. Tlf. 23 08 46 40. Fax. 23 08 46 46. www.delphi-consulting.no

**Inntil fire stillinger
som høgskolelektor/
førstelektor/førsteamanuensis
er ledig ved Sjøkrigsskolen fra
januar 2008 - mrk 0702**

Til å forestå undervisning innenfor teknisk bransje trenger skolen å styrke sin lærerstab innenfor realfag og elektrofag.

Sjøkrigsskolen ønsker å besette inntil fire undervisningsstillinger fra 01 januar 2008. I to av stillingene kan en gjennomføre fast tilsetting. I de andre to stillingene vil tilsetting være midlertidig fram til 31 juli 2010, men med god mulighet for fast tilsetting.

Arbeidet omfatter undervisning, FoU og faglig/administrative oppgaver.

Emner som ønskes dekket av nytilsatte er innenfor matematikk, statistikk, fysikk og elektrofag. For ytterligere informasjon om stillingene henvises til **www.mil.no/stillinger/start/sivile**

For tilsetting kreves som minimum relevant utdanning til master/tilsvarende. Ønskelig med pedagogisk utdanning og praksis.

For å tilsettes kreves sikkerhetsklarering til konfidensielt.

Spørsmål om stillingene kan rettes til

Høgskoledosent Per Vold på tlf 55 50 50 86 eller e-post Per.Vold@sksk.mil.no eller

Avdelingsleder Harald Rikstad på tlf 55 50 50 70 eller e-post hrikstad@mil.no

Søknadsfrist : 15. september 2007

Veterinærinstituttet er et nasjonalt forskningsinstitutt innen mattrygghet, dyrehelse og fiskehelse med forvaltningsstøtte til myndighetene som primær oppgave. Veterinærinstituttets virksomhet skal ha sin basis i forskning og utvikling og omfatter blant annet laboratoriediagnostikk og -analyser, beredskap, epidemiologi, risikovurdering og referansefunksjoner. Veterinærinstituttet skal støtte departementene og andre forvaltningsorganer i arbeidet med å sikre trygge matvarer og god fiske-, skjell- og dyrehelse. Instituttet omfatter hovedlaboratorium i Oslo og regionale laboratorier i Sandnes, Bergen, Trondheim, Harstad og Tromsø med til sammen ca 325 ansatte. Se også Veterinærinstituttets hjemmeside www.vetinst.no.

**Ved Veterinærinstituttet er det ledig stilling som
FORSKNINGS DIREKTØR**

Forskningsdirektøren er plassert i stab og inngår i Veterinærinstituttets ledergruppe. Forskningsdirektøren rapporterer direkte til instituttets administrerende direktør

Arbeidsoppgaver

De viktigste arbeidsoppgavene er å

- initiere og koordinere forskning ved Veterinærinstituttet.
- bidra til utvikling og oppdatering av instituttets forskningsstrategi
- videreutvikle internt og eksternt samarbeid innen forskning
- være oppdatert om forskningspolitiske saker
- delta i relevante nasjonale og internasjonale komiteer
- være pådriver for internasjonalisering av forskningen ved Veterinærinstituttet
- bidra til intern og ekstern informasjon om forskning og forskningsresultater

Kvalifikasjoner

Vi søker en person med veterinærfaglig eller biologisk grunnutdanning og med kompetanse innen ett eller flere av instituttets tre kjerneområder, dyrehelse, fiskehelse og mattrygghet. Søkeren må ha en vitenskapelig bakgrunn tilsvarende professor ved universitet. Det kreves dokumenterte resultater fra internasjonalt forskningssamarbeid og fra ledelse av forskning. Det legges vekt på evne til samarbeid på tvers i organisasjonen og på evne til motivasjon av medarbeiderne. God kunnskap om utfordringene innen kjerneområdene og nettverksrelasjoner til relevante nasjonale og internasjonale institusjoner og organisasjoner vil også bli vektlagt.

Stillingen lønnes etter Statens regulativ kode 1111 forskningssjef, lønnstrinn 72-80 (for tiden kr. 552 100 – 673 000 pr. år), avhengig av kvalifikasjoner og ansiennitet. Fra lønnen trekkes det 2 % til Statens Pensjonskasse

Veterinærinstituttet har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv (IA-bedrift). Vi kan tilby fleksibel arbeidstid/sommertid, et godt arbeidsmiljø, og medlemskap i Statens Pensjonskasse med forsikringsordninger og mulighet for gunstig lån.

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen.

Nærmere opplysninger om stillingen fås ved henvendelse til administrerende direktør Roar Gudding tlf. 23 21 63 00/e-post roar.gudding@vetinst.no eller forskningsdirektør Bjørn Næss tlf. 23 21 60 10/e-post bjorn.nass@vetinst.no

Søknad med opplysninger om utdanning, tidligere yrkeserfaring, publikasjoner og annen faglig aktivitet, sammen med kopier av vitnemål og attester sendes elektronisk på eget søknadsskjema som du finner under ledige stillinger på www.vetinst.no. Publikasjoner/dokumentasjon kan eventuelt også sendes til Veterinærinstituttet v/personalseksjonen, Postboks 8156 Dep., 0033 Oslo

Søknadsfrist innen 19. september 2007
Søknad og dokumentasjon merkes 32/07
(NB: Søknadspapirer returneres ikke.)

INFORMASJON FRA FORBUNDET

Informasjonsrådgiver **Unn Rognmo** kommer hver måned med aktuell informasjon fra Forskerforbundet. For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

Regler for opprykk til dosent

Reglene for opprykksordningen fra førstelektor til dosent er nå klare, etter at Kunnskapsdepartementet har fastsatt endringer i forskriften om ansettelse og opprykk i undervisnings- og forskerstillinger. Universitets- og høyskolerådet har samtidig utarbeidet veiledende regler om opprykksordningen. Forskriften er endret ved at det er tatt inn en ny paragraf (§ 2-2) som beskriver framgangsmåte og kriterier for opprykk fra førstelektor til dosent.

Forskerforbundet har i høringsrunden uttalt seg positivt om dette forslaget, men har samtidig etterlyst en mulighet for å søke opprykk fra dosent til professor. Dette er ikke tatt inn i den nye forskriften.

Varsler internasjonaliseringsmelding

Regjeringen setter i gang arbeidet med en stortingsmelding om internasjonalisering av utdanningen. Meldingen vil omhandle internasjonalisering i videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning. Det tas sikte på å legge frem stortingsmeldingen høsten 2008, skriver Kunnskapsdepartementet på sine nettsider. Regjeringen mener det er behov for en helhetlig vurdering av dagens rammer, ordninger og ressursbruk i internasjonalisering av videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning.

Innspill til melding om kvalitetsreformen

Forskerforbundet har sendt et skriftlig innspill til den kommende stortingsmeldingen om oppfølging av kvalitetsreformen. Flere faste, kombinerte stillinger er helt avgjørende for å opprettholde forskningsbasert undervisning, heter det i innspillet.

I følge evalueringen av kvalitetsreformen bruker de vitenskapelig ansatte mer tid på studentrelatert virksomhet enn de gjorde før innføring

av kvalitetsreformen. Dette går ut over tid til forskning og utviklingsarbeid. For å bedre arbeidssituasjonen for vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler og øke den sammenhengende tiden til forskning og utviklingsarbeid uten å redusere studentrelaterte aktiviteter, må institusjonene tilføres økte ressurser til opprettelse av flere faste, kombinerte stillinger. Beregninger Forskerforbundet har gjort, anslår behovet til om lag 1000 nye stillinger. Dette er helt avgjørende for at Stortingets vedtak om å opprettholde prinsippet om forskningsbasert undervisning skal innfris.

Tema: Opphavsrett

På Forskerforbundets nettsider er det lagt ut en samling temasider om opphavsrett. Samlingen er utarbeidet av hovedbibliotekar Hilde Trygstad i Forskerforbundets opphavsrettsutvalg, og inneholder bl.a. en oversikt med linker til aktuelle nettsteder om opphavsrett. Vi håper og tror at siden vil bli til stor nytte for våre medlemmer og andre interesserte, og anbefaler spesielt introduksjonen til opphavsrett som er skrevet av professor Olav Torvund, som også er medlem av opphavsrettsutvalget. Adressen er www.forskerforbundet.no/opphavsrett.

Forskningsspolitisk om rekruttering

Forskerforbundet arrangerer sitt årlige forskningsspolitiske seminar tirsdag 6. november 2007 på Hotel Bristol. Tema for seminaret er "Rekruttering til forskning – hvordan gjøre sektoren mer attraktiv?"

Temaet er valgt blant annet med tanke på å komme med innspill til den varslede stortingsmeldingen våren 2008, se på forutsetninger for ulike vekstscenarier og muligheter for å nå politiske mål. Stikkord vil også være arbeids- og forskningsvilkår, lønnsbetingelser og samarbeid/konkurranse med andre sektorer.

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Interessert i etikk og forskning?
Sjekk www.etikkom.no

INNSPILL

Internasjonalisering

Kunnskapsdepartementet har varslet at det vil iverksette et arbeid med en ny stortingsmelding om internasjonalisering. Meldingen skal dekke både høyere utdanning, fagskoler og videregående opplæring og legges frem høsten 2008. Det er positivt at regjeringen på denne måten setter søkelys på et viktig område med en forhåpentlig grundig drøfting av virkemidler og finansiering for å nå målene om økt samarbeid og utveksling. Det spørsmålet vi likevel reiser, er om dette betyr at temaet internasjonalisering ikke får den plass som vi har etterlyst i stortingsmeldingen om Kvalitetsreformen som skal komme allerede i høst. Evalueringen så langt viser at de insentiver som gjelder er langt fra tilstrekkelige for å stimulere til økt internasjonalisering av studenter; institusjonene taper på å la studentene dra ut. Enda mindre er det lagt til rette for internasjonal kontakt og faglig samarbeid for de ansatte. Her må det forbedringer til.

Internasjonalisering dreier seg også om hvordan vi forholder oss til overnasjonale retningslinjer, anbefalinger eller konvensjoner. På verdenskongressen i Education International i juli i år ble det stilt spørsmål til deltakerne om hvordan vi arbeidet med å følge opp UNESCO anbefalingen fra 1997 om "Status of Higher Education Teaching Personell", et godt og viktig dokument som er tydelig på områder som institusjonell autonomi, rettigheter for den enkelte vitenskapelig ansatte, kollegiale styringsorganer osv. Jeg var glad for å kunne si at det i det minste var referert til erklæringen i NOU 2006:19 om Akademisk frihet som ble lagt frem i fjor. Men jeg må erkjenne at vi som fagforening helt klart ikke har utnyttet den muligheten som ligger i å informere om og bruke slike dokumenter i politisk påvirkningsarbeid.

Det samme gjelder EU-dokumentene "European Charter for Researchers" og "Code of

Av generalsekretær i
Forskerforbundet
Kari Kjenndalen

Conduct for Recruitment of Researchers". Både Forskningsrådet og UHR har sluttet seg til de anbefalingene som ligger her. Det dreier seg om viktige prinsipper for å legge til rette for mobilitet og økt rekruttering gjennom gjensidig anerkjennelse av kvalifikasjoner, åpenhet i utlysingsprosesser, rettigheter for forskere på alle nivåer osv. Men når kommisjonen nå har iverksatt en evaluering av hvordan anbefalingen er blitt implementert nasjonalt, ser vi at flere sentrale aktører kunne gjort mer.

For å styrke arbeidet med internasjonalisering både innenfor utdanning og forskning, har Forskerforbundet på sitt møte i juni vedtatt å opprette et internasjonalt utvalg. Hensikten er å kunne komme mer på offensiven i å påvirke rammebetingelser og få kvalifiserte råd fra erfarne og kompetente medlemmer i utformingen av forbundets politikk.

Forskningspolitisk seminar samler vanligvis over 300 deltakere, og vi ser frem til tilsvarende oppslutning i år. Invitasjon og påmeldingsinformasjon blir sendt ut i månedsskiftet september/oktober. Sett av dagen!

Lokale forhandlinger i staten

I det statlige tariffområdet skal det med virkning fra og med 1. juli 2007 gjennomføres lokale forhandlinger innenfor en samlet økonomisk ramme på 0,5 prosent av lønnsmassen. Av dette er 0,4 prosent sentralt avtalte avsetninger og 0,1 prosent forutsettes tilført av virksomhetene. De lokale forhandlingene skal sluttføres **innen 31. oktober 2007**. Du får nærmere informasjon fra ditt lokallag om frister for å fremme krav, skjema som skal benyttes osv. Veiledning og kravskjema finnes også på www.forskerforbundet.no under 'Tariff 2007'.

Sentrale kurs høsten 2007

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i høst:

- 26.-27.09.07: Nettverksbygging og lobby-virksomhet
 - 11.-12.10.07: Stipendiaters lønns- og arbeidsvilkår
 - 23.-24.10.07: Lovverk - Omstilling
 - 07.-08.11.07: Opphavsrett
 - 14.-15.11.07: Pensjon – Livsfasepolitikk – Seniorpolitikk
 - 21.-23.11.07: Grunnopplæring trinn II
 - 27.-28.11.07: Administrativt ansatte
- Program og påmeldingsinformasjon finner du på www.forskerforbundet.no/kurs. Ta kontakt med ditt lokallag eller med sekretariatet på **post@forskerforbundet.no** dersom du ønsker mer informasjon om noen av kursene.

Fellesskap gir fordeler

TrygVesta

Ring gratis: 800 33 669

E-mail: kjederogforening@trygvesta.no
www.trygvesta.no

Som medlem i Forskerforbundet får du ekstra rabatt på dine private skadeforsikringer i TrygVesta.

INNSPILL

Het høst

Vårsemesteret ble avsluttet med det såkalte "rektoropprøret". Gjennom flere artikler av universitetenes rektorer i Bergens Tidende og et felles innlegg i Aftenposten som ble fulgt opp av de hovedtillitsvalgte ved universitetene og av studentorganisasjonene, ble kravet om en annen og bedre forsknings- og utdanningspolitikk med forankring i Soria Moria-erklæringen fremmet. Det ble i disse medioppslagene på forsommeren uttrykt sterk uro over situasjonen for våre forsknings- og utdanningsinstitusjoner. Et nytt svakt budsjett for neste år vil ikke bli forstått og vil ikke være forsvarlig. De negative virkningene for universitetene så vel som for høyskolene vil både på kort og lang sikt bli store om det ikke nå gis en vekst som er i pakt med regjeringens egne målsettinger. Oppfølging av Statsbudsjettet for 2008 vil derfor være en viktig sak for Forskerforbundet i høst – men ikke den eneste.

Det skal i løpet av inneværende semester også legges fram en Stortingsmelding om Kvalitetsreformen – en melding det er grunn til å

vente på med stor spenning. Vi forventer at de skjevheter i reformen som forbundet sammen med andre sentrale aktører har påvist, nå blir rettet opp, så en viktig reform får en utforming og et ressursgrunnlag som er i pakt med de intensjoner Stortinget la til grunn da reformen ble vedtatt.

Et viktig utvalgsarbeid pågår under ledelse av professor Steinar Stjernø. Konklusjonene er selvsagt så langt ikke kjent, da utvalget avslutter sitt arbeid først ved årsskiftet. Det er lagt opp til en rekke presentasjoner fra Stjernø side, og innspillmulighetene fra sektoren er prisverdig store. Forskerforbundet har gjennom sin ledelse deltatt på en rekke av de møtene som er holdt og fremmet forbundets politikk på de viktige feltene utvalget skal uttale seg om. Utvalgets konklusjoner vil ha betydning for et stort flertall av forbundets medlemmer.

En fjerde sak som kommer opp i høst er forberedelsene til neste års hovedoppgjør. Arbeid knyttet til strategi og prioriteringer vil bli påbegynt om ikke så lenge. Kampen om kompe-

Av leder i Forskerforbundet
Bjarne Hodne

tanse, ikke minst gjennom de lønninger sektoren kan tilby, er ikke blitt mindre relevant når man ser på dagens arbeidsmarked opp mot det behovet for erstatning av arbeidskraft som melder seg de nærmeste årene ved våre høyere læresteder.

Videre må et grunnlagsarbeid nedlegges i forkant av de Stortingsmeldingene som er varslet i 2008 om rekruttering og internasjonalisering.

Det er altså en rekke viktige saker forbundet vil arbeide med utover høsten. Ikke minst vil Landsrådets møte i oktober bli benyttet som en arena for å hente inn råd til hovedstyret. Det er videre behov for engasjement i alle ledd i organisasjonen i forhold til denne serien med viktige saker.

Det første som skjer er presentasjonen av statsbudsjettet 5. oktober. Og så får vi se om forsommerens mediastorm har hatt virkning. Det er lov å håpe – for det bør fortsatt være tid til forbedringer og justeringer av budsjettet for 2008.

INFORMASJON FRA FORBUNDET

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern. Forskerforbundet ivaretar medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår samt forsknings- og utdanningspolitiske interesser. Forskerforbundet har nær 16.000 medlemmer. Sekretariatet har 28 ansatte.

Rådgiver - 1 års vikariat

I Forskerforbundets fagpolitiske avdeling er det ledig 1 års vikariat som rådgiver.

Avdelingen har ansvar for utredninger, kartlegginger, utarbeidelse av høringsuttalelser og statistikk i hovedsak knyttet til forsknings- og utdanningspolitiske spørsmål. Andre oppgaver for avdelingen er internasjonalt arbeid og kursvirksomhet. Rådgiveren må regne med å bli tildelt oppgaver innen hele avdelingens ansvarsområde, men vil få et spesielt ansvar for kartlegginger og statistikk, samt forbundets arbeid for stipendiater og kontakt med studentorganisasjonene.

Vi søker etter en person med utdanning på master-/hovedfagsnivå, fortrinnsvis innen samfunnsvitenskapelige eller økonomiske fag. Det er ønskelig med erfaring fra forskning og høyere utdanning, offentlig forvaltning og/eller fagorganisasjoner, og erfaring fra utredningsarbeid, statistikk og tillitsvalgtarbeid vil bli vektlagt. Det kreves god skriftlig og muntlig fremstillingsevne, gode samarbeidsevner og evne til å arbeide selvstendig.

Nærmere opplysninger ved
ass.generalsekretær
Sigrid Lem tlf 21023405/ 95755483.

Stillingen medfører noe kurs- og reisevirksomhet.

Forskerforbundet tilbyr interessante arbeidsoppgaver, et godt faglig miljø og konkurransedyktige betingelser. Vi har kontorer i Oslo sentrum.

Tiltredelse snarest.

Skriftlig søknad sendes innen
15. september 2007 til:

Forskerforbundet,
postboks 1025 Sentrum,
0104 Oslo
e-post: post@forskerforbundet.no

Ny hovedtariffavtale i staten

Hefte med Hovedtariffavtalen i staten for perioden 01.05.06 – 30.04.08, revidert per 1. mai 2007, kan nå bestilles fra sekretariatet på post@forskerforbundet.no. Hovedtariffavtalen er også tilgjengelig som nedlastbar pdf-fil på www.forskerforbundet.no.

Ny jobb?

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Vi minner også om at medlemmene selv har et ansvar for å følge med på at kontingent til Forskerforbundet blir trukket av arbeidsgiver, og ber om at du melder fra til forbundet sentralt dersom kontingent ikke blir trukket eller dersom beløpet som trekkes ikke er korrekt. Send en e-post til **post@forskerforbundet.no**, eller gi beskjed på telefon **21 02 34 27**. Du kan også benytte eget skjema som du finner på www.forskerforbundet.no/endring.

Behold medlemskapet ved forskningsopphold i utlandet

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada eller Storbritannia får sine rettigheter ivarettatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for.

I sommer inngikk Forskerforbundet en ny avtale om gjensidig gjestemedlemskap med

INNSPILL

Ikke vik unna!

"Oppsiktsvekkende enkelt å være en arrogant og avvisende arbeidsgiver"

Hjertesukket i overskriften kom fra en tillitsvalgt etter et rollespill under et kommunikasjonskurs for en tid siden. Vedkommende er til daglig professor ved et av våre universiteter, men hadde denne gangen fått tildelt rollen som arbeidsgiver i møte med en ansatt i "den vanskelige samtalen".

Observasjonen er et godt uttrykk for den psykologiske spenningen som ligger i forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Denne spenningen har alltid vært der. Nettopp derfor har man det siste århundret samarbeidet om lovgivning og avtaleverk som reflekterer et gjensidig behov for en fruktbar balanse mellom partene i arbeidslivet. Resultatet er bl.a. en arbeidsmiljølov og et partsamarbeid som oppleves som forbillig av nasjoner der arbeidskonfliktene er mer framtrædende.

I ti år som tillitsvalgt for Forskerforbundets medlemmer ved NTNU, har jeg nærmest daglig vært i kontakt med "konfliktlinja" ved universitetet. Utgangspunktet for konfliktene er i økende grad av mer prinsipiell karakter, dvs. at de er knyttet opp mot fortolkning av

arbeidslivets lovverk og avtaler. For eksempel om retten til fast ansettelse, fortolkning av arbeidstidsbestemmelser, lønsplassering eller rett til ferie.

Jeg har samtidig registrert en økende uvilje blant ledere mot å binde seg til skriftlige avtaler og å nedfelle praksis i reglement og retningslinjer. For mange arbeidstakere skaper dette uforutsigbarhet, usikkerhet, frustrasjoner og dårlige dager på jobben. Avstanden mellom ansatte og ledere øker, lojaliteten og "stå-på-viljen" svekkes, dyktige medarbeidere går på lavbluss eller slutter. Arbeidsplassen mister verdifull kreativitet, gnist og framdrift.

En skulle tro at uenighet om fortolkning av spillereglene burde være enkle å løse. Slik er det ikke. Ofte utvikler en enkel sak seg til en maktkamp mellom leder og arbeidstaker. En maktkamp der leder alltid sitter med "upper hand" og har virkemidlene til å sanksjonere, for eksempel ved å parkere karriereløp og lønnsutvikling, eller hindre innsyn i ansettelsesprosesser ved å antyde at "vi sitter på taushetsbelagte opplysninger". Dette er psykologiske overgrep, som normalt svekker den ansattes selvtilit, sosiale trygghet og arbeids-

evne. Hvis målet er å utvikle en stolt og attraktiv arbeidsplass og å sitte i forsetet blant konkurrerende virksomheter, er dette et dårlig resultat.

Forrige nummer av Forskerforum viser til et eksempel på slike forhold. Fire ansatte ved Den Norske Balletthøyskole står modig fram og beretter om en arbeidsplass med uklare retningslinjer, dårlige lønnsforhold, uforutsigbare arbeidstidsordninger mv. Det er ikke bare modig, men også nødvendig at noen tør stå fram slik. Prosessene som har gått forut er ofte svært belastende, man opplever seg gjerne både krenket og sanksjonert, og frykten for ytterligere belastninger skremmer. Det er derfor ikke særlig lystbetont å fronte arbeidsmiljørelaterte problem. Men, hvis vi skal ha som mål å ivareta idealet om sunne og utviklende arbeidsplasser, må vi aktivt motvirke at flere lider seg til uførhet og ødelagte liv gjennom dårlige arbeidsforhold. Derfor må flere sette ned foten og våge å gå i mot utilbørlige forhold på arbeidsplassen. Alt for mange av oss viker unna!

Av varamedlem til Forskerforbundets
hovedstyre **Kristin Dæhli**

den britiske søsterorganisasjonen UCU - University and College Union. Tidligere har Forskerforbundet inngått tilsvarende avtaler med de nordiske søsterorganisasjonene Sveriges Universitetslärarförbund, Dansk Magisterforening og Forskarförbundet i Finland, med Canadian Association of University Teachers (CAUT) og med American Association of University Professors (AAUP) i USA.

Avtalene sikrer medlemmer i Forskerforbundet som blir ansatt innenfor høyere utdanning og forskning i et av disse landene gratis gjestemedlemskap som gir rett til rådgivning om arbeidskontrakter og lønnsvilkår og til andre tjenester som ordinære medlemmer får.

Avtalene er gjensidige. Det vil altså si at utenlandske gjesteforskere som er medlem av en av de nevnte organisasjonene, får sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundet under et forskningsopphold i Norge. Avtalene finner du på www.forskerforbundet.no under 'Medlemskap'.

Møter høsten 2007

Høstens møte i Landsrådet er fastsatt til 15. og 16. oktober. Hovedstyret reiser på kombinert styremøte og studietur til Danmark 13.-16. september, og har deretter møter 25. oktober og 29. november.

FORSKERFORBUNDET

Telefon: 21 02 34 00

Leder: professor Bjarne Hodne, UiO

SEKRETARIATET

Generalsekretær: Kari Kjenndalen

Sekretær: Gerd Sandvik

Organisasjonssekretær: Turid Cordtsen

Sekretær: Kristine Brox

Ass. generalsekretær: Sigrid Lem

Rådgiver: Bjørn T. Berg

Informasjonsrådgiver: Unn Rognmo

Komm. rådgiver: Arvid Ellingsen

Forhandlingssjef: Frank Anthun

Advokat: Ann Turid Opstad

Juridisk rådgiver: Mariann H. Olsen

Juridisk rådgiver: Brita Alsos

Jur. rådgiver: Birgitte Olafsen

Juridisk rådgiver: Hildur Nilssen

Seksjonsleder: Eirik Rikardsen

Org. sjef: Joar Flynn Jensen

Rådgiver: Elisabeth Tindeland

Kontorsjef: Aina Nilsen

Sekretær: Lisa Wilhelmsen (perm)

Sekretær: Lena Holum

Sekretær: Hans Askildsen

Kasserer: Marit Brendengen

Sekretær: Seija Hjelteig

Sekretær: Linda Pettersson

Sekretær: Inger Marie Højfeldt (vikar)

**FORSKER
FORBUNDET**

Nasjonal fagkonferanse 2007

Utvikling av sosial kompetanse under ulike oppvekstvilkår 30-31. oktober

Sted: Oslo Kongressenter
Youngsgate 11, 0181 Oslo

Hovedforedrag:

- Ann S. Masten, Professor PhD., University of Minnesota: Continuity, Change, and Cascades: Developmental Approaches to Competence.
- Nancy Eisenberg, PhD., Arizona State University: Self-regulation, adjustment and social competence.
- Terje Ogden, Atferdssenteret: Barn og unges kompetanseutvikling – fra forskning til praksis.
- Ivar Frønes, UiO/Atferdssenteret: Sosial kompetanse; i skjæringsfeltet mellom ulike fag og perspektiv.

I tillegg vil det være 20 parallellseminarer med temaer fra blant annet Multisystemisk Terapi (MST), Parent Management Training - Oregon (PMTO), skoleprogrammet PALS og institusjonsmodellen MultifunC.

Påmelding: innen 24. September 2007

Seminaravgift: 1400,-. Lunsj er inkludert.

Mer informasjon om konferansen, program og elektronisk påmelding finner du på våre hjemmesider

www.atferdssenteret.no.

Praktiske spørsmål rettes til Ane Kristine Kure, a.k.kure@atferdssenteret eller på telefon 24 14 79 00.

ATFERDSSENTERET

TILKNYTTET UNIVERSITETET I OSLO

Org.nr: 985 638 187

**NORSK SENTER
FOR STUDIER
AV PROBLEMATFERD
OG INNOVATIV PRAKSIS**

Forskningsrådet

Forskningskveld i Oslo Konserthus

**Forskningsrådet inviterer til festaften for norsk forskning
i Oslo Konserthus onsdag 26. september kl. 18.00**

Program:

Hva gjør skolen god? Jorunn Møller (UiO)

Bioprospektering – nytt eventyr i nord! Trond Ø Jørgensen (UiT)

Realfag – hvor blir ungdommen av? Camilla Schreiner (UiO)

**Forskningsrådets priser for fremragende forskning
og forskningsformidling**

Musikk og servering

Gratis adgang

Påmelding og mer informasjon på
www.forskningsradet.no

Norges forskningsråd

Stensberggata 26, Postboks 2700 St. Hanshaugen, NO-0131 Oslo

Telefon: +47 22 03 70 00, post@forskningsradet.no, www.forskningsradet.no

